

Képesedé Kúljajdona.

MAGYAR

TANÍTÓKÉPZŐ

*

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

*

1. 4. 5.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

NAGY LÁSZLÓ

1903
FEBRUÁR

XVIII. ÉVFOLYAM

II. FÜZET

===== MEGJELENIK HAVONKÉNT =====

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KÖNYVKERESKEDÉS
Andrássy-ut 10.

TARTALOM.

	Oldal
TANÍTÓKÉPZÉS.	
<i>Nagy László.</i> Gyermektanulmányozások az amerikai tanítóképző-intézetekben. ...	57
<i>Mohar József.</i> Az ifjusági olvasmányok és könyvtárak. (Második közlemény.)	71
<i>Zoványi Lajos.</i> A tanítók továbbképzése	91
<i>Símkó Endre.</i> A tanítóképző-intézeti értesítők (1901/2. tanévről)	93
<i>Sztankó Béla.</i> Az 1903. évi állami költségvetés	103
Az állami tanítóképző-intézeti tanárok rangsora	113
EGYESÜLETI ÉLET.	
<i>Horvai Ede.</i> I. A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete bevételeinek és kiadásainak kimutatása az 1902-ik évről	121
II. A bevételek és kiadások előirányzata az 1903. évre	122
VEGYESEK	123
Kimutatás	127

Szerkesztőség: Budapest, VIII. Baross-utca 57.

Kiadóhivatal: Budapest, VI. Andrassy-út 10.

Egyesületi tagdíj:

<i>évenkénti</i>	8 korona
<i>félévi részlet</i>	4 korona

Előfizetési díj:

<i>egész évre</i>	8 korona
<i>félévre</i>	4 korona

A «Magyar Tanítóképző» megjelenik — július és augusztus kivételével — havonként legalább 2 és félvnyi terjedelemben.

Egyesületi tagok a „Magyar Tanítóképző“-t a tagdíj fejében kapják. **Tagsági jelentkezések Sztankó Béla** főtítkárhoz (Budapest, I. Mozdony-u. 5/b.) intézendők.

A tagdíjak **Horvay Ede** egyesületi pénztároshoz (**Budapest I., Lógody-utca 104. sz.** küldendők be.

A reklamációk és előfizetési pénzek a kiadóhivatalhoz (Singer és Wolfner könyvkereskedése) intézendők.

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

XVIII. ÉVFOLYAM.

1903. február

II. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Gyermektanulmányozások az amerikai tanítóképző-intézetekben.¹⁾

Amerikában a gyermekrajzi (paidologiai) tanulmányok elterjedésének fő tényezői az egyetemek és tanítóképző-intézetek. Ez intézetek rendszeres tevékenysége következtében lett az Egyesült-Államokban és Canadában a gyermekrajz ügye általánossá s lendült fel oly hatalmasan, hogy Amerika a gyermeklélektannak gyakorlati, sőt elméleti művelésében is ma már túlszárnyalta Európát. Amerikának is, miként Európának, megvannak a kiváló lélekfejlődéstani művei (Baldwin, Chamberlain, Miss Shinn), a melyek az új tudomány alapköveitől szolgálnak. De, a mi fő, Amerikában a professzorok, tanítók és szülők ezrei foglalkoznak gyermekek tanulmányozásával s az adatok milliói, mint valami óriási kőhalom, állanak készen az alkotó elme számára, hogy felépítse egy új tudomány hatalmas csarnokát. Habár az új tudomány szempontjai még nem alakultak ki teljesen, annyi gyakorlati haszna mégis van a munkának, hogy teljesen átalakította Amerikában a *pedagógiai szellemet* s miként a Budapesti Hirlapból (december 29.iki szám) értesülünk, ma már a new-yorki közoktatási kormány elérkezettnek látja az időt, hogy a gyermekrajzi tanulmányok eredményei alapján gyökeresen átalakítsa az iskolák tanulmányi rendszerét.

A hozzánk kulturális szempontból legközelebb eső Németország, habár szülőföldje a gyermekrajznak, ma még kevés önálló munkásságot fejt ki e téren. A pedagógiai pathológiától eltekintve, a melyben a németek kezdők és vezetők, az ő törekvéseiknek fő jellemvonása még

¹⁾ A tanítóképző tanárok egyesülete választmányának f. é. január 26-iki ülésén tartott felolvasás.

mindig az, hogy az amerikaiak, angolok, franciák s olaszok legkiválóbb műveit s adatgyűjtéseik eredményeit németbe átültessék, a külföldi kincset közkeletűvé tegyék. Ez irányban azonban bámulatra méltó szorgalmat s gondosságot fejtenek ki. Vannak ugyan a németeknek önálló, nagyobb összefoglaló művei (Sigismund. Preyer, Groos (svájci), Ament) s vannak köztük egyesek, a kik a gyermekrajz egyes részletkérdéseinek tanulmányozásában figyelemre méltót hoztak létre: mindazáltal a gyermektanulmányozás ügyének művelése Németországban néhány orvos és pedagógus szűk körére szorítkozik, a szülők sőt a hivatásos nevelők nagy tömegét is hidegen hagyja. Ekklatáns példája a közömbösségnek a jénai „*Deutscher Verein für Kinderforschung*“, a mely öt éve áll fenn, s habár tagjai között néhány jeles kutatót számlál, még a pedagógusok körében sem tudott maga iránt szelesebb körű érdeklődést támasztani. A német gyermekpsychológusok a gyermektanulmányozások ezen lassú elterjedésének okát abban látják, hogy sem az egyetemek, sem a tanítóképző-intézetek komolyan nem törődnek az ügygyel.¹⁾ Németországnak csak egyetlen egyetemén, Jénában, van pedagógiai tanszéke, a hol azonban gyermektanulmányokkal nem foglalkoznak. Jótékony hatást várnak a németek az új porosz tanítóképző-intézeti tanterv utasításaitól, a melyek szerint „a psychológia tanítói utasítatnak, hogy folytonos szemléltetéssel, tapasztalatok, példák és megfigyelések alapján ismertessék meg a gyermek lelki fejlődését, a lelki élet jelenségeit és törvényeit.“²⁾

Magyarországban a gyermekek tanulmányozása ügyében eddig kevés történt, a kezdet kezdetén vagyunk. Csak annyit mondhatunk, hogy e tárgyban megindult világmozgalom nem hagyta érintetlen hazánkat. Bajaink részben azonosak a németekével. A mi egyetemeinken sincs rendszeres művelője a gyermeklélektannak. Sőt azokon eddig a leg-sivárabb közömbösséget tapasztaljuk az egész művelt világban erőre kapott ezen áramlattal szemben. Éppen azért örömmel hallottuk dr. *Pauer* Imre egyetemi tanárnak a múlt évi szűnidei tanfolyamon tartott pedagógiai előadásain a lélekfejlődéstani elveket megcsendülni. Annál örvedetesebb tényként állapíthatjuk meg a tanítóképzés terén mutatkozó érdeklődést a gyermektanulmányok iránt. Egyesületünk közlönye már 1896-ban, még a tanügyi kongresszust megelőzőleg közölte *Lombroso*

¹⁾ Lásd Stimpfl J. cikkét a *Zeitschrift für paedagogische Psychologie* című folyóiratban (I. évfolyam): *Stand der Kinderpsychologie in Europa und Amerika.*

²⁾ Lásd a Magyar Tanítóképző 1901-ik évi folyamában *Snázel* Ferenc cikkét: *A porosz tanítóképzők új tanterve.*

Paola paidologiai megfigyeléseit. Majd 1897-ben *Somogyi Géza* ismertette röviden a Magyar Tanítóképzőben az észak-amerikai mozgalmakat.¹⁾ Majd következett 1898-ban *Pethes János* cikksorozata (Psychológia a gyermekszobában), a mely a tanítóképző tanárok figyelmét az egész országban a gyermeklélektanra terelte. Ugyancsak 1898. elején *Léderer Ábrahám* indítványa alakjában az ügy hivatalosan is az egyesület fóruma elé került.²⁾ Ezóta azt állandóan felszínen tartja. Az 1900 ik évi közgyűlésén a psychológia tanítása keretében foglalkozott vele. A mult évi közgyűlésen pedig önálló tárgyként vitatta meg a gyermektanulmányozás ügyét. Mondhatjuk, hogy hazánkban a gyermektanulmányozás mozgalmainak terén eddig a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete vitte a vezető szerepet. A mi eddig e téren történt, annak forrása *jobbára* egyesületünk s közlönyünk, illetőleg a tanítóképző tanárok tevékenységében található fel. Ide vezethető vissza a gyerekekről szóló legnagyobb mű, a *Pethes János* „Gyermekpsychológiájának“ megjelenése is. E tevékenységnek meg lett az az örvendetes eredménye, hogy némely tanítóképző-intézetben rendszeresen kezdtek foglalkozni gyermekek megfigyelésével; a miként azt tisztelt kartársaim tudják, a mult iskolai évben *Léván Láng Mihály* vezetése alatt kísérlet történt a gyermekek rendszeres megfigyeltetésében. Akár véletlenül, akár okszerűleg történt, biztató jelnek tartjuk a jövőre, hogy hazánkban éppen a tanítóképző-intézetekben mutatkozik érdeklődés a gyermekek tanulmányozása iránt. Egyesületünkre hárul az a feladat, hogy a megkezdett útról le ne térjen s mindaddig ébren tartsa és vezesse a mozgalmat, míg a hazai összes tanítóképzőkben nincs biztosítva a gyermekek rendszeres megfigyelésének gondozása. Erre kötelez bennünket a mult közgyűlés határozata és indítson az a szándék is, hogy az új tantervhez kiadandó módszertani utasításokba a gyermekek megfigyeléséhez szükséges tanácsok bekerüljenek. Mielőtt azonban a tervszerű munkához fognánk, célszerűnek tartom megismerkednünk azon különböző módszerekkel, a melyek az Észak-Amerikai Egyesült Államok tanítóképzőiben a gyermekek rendszeres megfigyeltetése körül kifejlődtek.

Előre bocsájtom, hogy adataimat részint *Tracy*-nek munkájából,³⁾ részint a *Kemsies*-féle folyóirat következő című cikkéből: „*Das Studium der Kinderpsychologie in amerikanischen Normarschulen*

1) „Psychológiai újraéledés“. XII. évfolyam 590—595.

2) „Paidologia“. M. T. XII. évfolyam 118—123.

3) Psychologie der Kindheit. Németre fordította: *Stimpfl* J. dr. Lipcse. 1899.

(*Seminarien*)¹⁾, a mely *Monroe* Vilmostól, a westfieldi tanítóképző-intézet igazgatójától eredt. A dolgok kellő megértése végett meg kell említenem, hogy az amerikai tanítóképző-intézetekbe 18—22 éves korukban vétetnek fel mindkét nemű növendékek (minden amerikai tanítóképző vegyes nemű). A felvétel feltétele a 9 éves elemi tanfolyam s a 4 éves középiskolai tanfolyam (high-school) elvégzése, illetőleg az egyetemekre való jogositottság megszerzése.

I. Első sorban a *worcesteri* tanítóképző-intézet igazgatójáról, *Harlow Russell*-ről kell megemlékeznem, már a tiszteletnél fogva is, a mennyiben az ő apostoli tevékenységének lehet leginkább köszönni, hogy az amerikai tanítóképzőkben helyet talált a gyermekek tanulmányozása; főleg pedig azért, mert ő a gyermekek megfigyelése egy igen elterjedt módszernek megalapítója, a melyet ő utána *Russell-féle módszernek* neveznek. A növendékektől megkívánja, hogy a gyermekeket, bárhol találják, az utcán, otthon, az iskolában s mindenféle körülmények között, munka, játék és beszélgetés közben figyeljék meg; s a mit láttak és hallottak, lehetőleg azonnal jegyezzék fel. A növendékek az adatokat hat különböző színű papírlapra írják fel. A fehér lapra följegyzik azokat a megfigyeléseket, a melyeket közvetlenül maguk csináltak; a vörös cédulákra azokat, a melyeket megbízható egyénektől hallottak; a sárgákra a saját gyermekkori visszaemlékezéseiket; a zöld lapokra az itt-ott olvasott adatokat írják le; a kék cédulákra a rendkívüli jelenségeket s a tökéletlen gyermekek cselekményeit vezetik rá s a barna lapokra oly megfigyeléseket írnak le, a melyeket egy egyénen hosszabb ideig szakadatlanul végeztek. Minden cédula fején a következő rovatok töltendők be: 1. a dátum; 2. a megfigyelő neve és kora; 3. a megfigyelt gyermek neve, neme, kora, nemzetisége és életkora; 4. a megfigyelések és följegyzések időtartama. A följegyzéseket követi az anyag földolgozása. *Russell* az ő módszerével kettős célt ért el. Fejlesztette tanítványaiában a hivatás iránti érzéket. *Russell* maga mondja: mind ő, mind tanítványai érezték, hogy a pedagógiai kiképzés egyik eszköze sem fejlesztette annyira azon tulajdonságokat, a melyeket a tanítóban keresünk s egyikük sem hatott oly közvetlenül, mint a gyermeklélektani megfigyelések; felébresztik a gyermek életjelenségei iránt a tudományos érdeklődést, ezzel együtt a szeretetet, kifejlesztik a tapintatot és ügyességet a fegyelmezésben és oktatásban. *Russell* e módszerével azonban a tudománynak is használt, mert az adatok értékes részét tudományosan feldolgozta s pedagógiai kézikönyvében közzé tette.

¹⁾ Zeitschrift für pädagogische Psychologie und Pathologie. II. évfolyam 30—41.

II. A gyermektanulmányozás ügyét a *westfieldi* tanítóképző-intézetben *Monroe* Vilmos, a világirodalomban ismert nevű gyermektanulmányozó, vezeti tervszerűen és gondos előkészítéssel. Igen tanulságos az ő eljárása, s azért részletesen ismertetem annyival inkább, mert módszerét maga írja le.

A *westfieldi* képzőben a növendékek a lélektanból a következő tanulmányokat végzik:

a) Az első év első és második harmadában tanulják az *elemi lélektant*. Megismerkednek az értelem, kedély és akarat egyszerűbb jelenségeivel s ezek kiképződésével. A tárgyalás módja induktív. A hallgatókat arra készítetik, hogy *a saját lelki életök folyamatait megfigyeljék, elemezzék és csoportosítsák*. E tanfolyam különös sajátossága abban is van, hogy az *ifjúkori emlékeket* tanulmányozzák. Ennek a haszna kettős: a növendékek gyakorolják magukat az önmegfigyelésben s a gyermekkori állapotokról való fogalmaik meggazdagodnak.

A visszaemlékezéseket a következőképp dolgozzák fel az oktatás céljaira. A növendékek az adatokat följegyzik és benyújtják tanítójuknak, a ki azoknak táblázatosan csoportosított eredményeit további tanulmányok alapjául használja fel. A növendékek ugyanis írásbeli feladatokat kapnak különböző tételekről, a melyeknek szempontjait is megállapítják. Például felkapják tételül gyermekkori gyűjteményeiket, a minek kidolgozásában a következő kérdésekre kell válaszolniok:

1. Mit gyűjtött?
2. Mi okból gyűjtött?
3. Mennyi érzéket mutatott a gyűjtés iránt?
4. Meddig tartott a gyűjtő kedv?
5. Végre mi lett belőle?
6. A tanuló milyen szellemi fejlesztő hatást tulajdonít a gyűjtésnek önmagára nézve?

Ezek a visszaemlékezések tág mezejét tárták fel a szellemi tevékenységnek, milyenek a gyermek félelme, a pénz értékének felfogása, játékok, játékeszközök, fantomok, babonák, igazságszeretet stb. E munka célja, miként említém, a lelki folyamatok megfigyelésének gyakorlása, a gyermekkel való rokonérzés felköltése s összekötő kapcsok keresése a tanító növendékek gyermekkora és a gyermekek élete között.

Monroet némelyek, a többek között *Barnes*, a *palo-altói* egyetem tanára is, azzal vádolják, hogy többet merít a visszaemlékezésekből, mint a gyermekek közvetlen megfigyeléséből. E váddal szemben azzal védekezik, hogy a személyes visszaemlékezések tanulmányozása a legjobb módszere annak, hogy a tanító számára felnyissa a gyermek lelki életét.

b) Az első évfolyam harmadik harmadának tárgya a *fiziológiai lélektan*. Ez a tantárgy az agy és az egész idegrendszer megtanításán kívül felöleli az érzékek keletkezésének, nemeinek, sajátságainak, tartamának és kifejlődésének ismertetését s behatóan tárgyalják a figyelmet, észrevételt, emlékezetet, gondolkodást, akaratot, vágyat. S hogy milyen magas színvonalra törekednek e tárgyban, kitűnik a vezérfonalul használt könyvekből, a melyek a következők: James pszichológiája, Ziehen fiziológiai lélektana, Baldwin elemi lélektana, Titchener-től a lélektan alapvonalai, Wundt-tól a lélektan alapvonalai és Hallecktől bevezetés a közeponti idegrendszerbe. James, Ladd, Wundt, Baldwin, Külpe, Bain, Sully, Ribot és Carpenter nagyobb műveit pedig utánnézésre használják.

A növendékek e tárggyal kapcsolatosan már gyermekmegfigyeléseket végeznek, tanulmányozzák szín-, hang-, látás- és bőrérzékeiket és megvizsgálják, mi módon reagálnak a különböző ingerekre. Mikor pedig beköszönt az évvégi nagy szünet, meghagyják nekik, hogy *egy* 2—6 éves korú gyermeket lehetőleg behatóan megfigyeljenek. E célból tanácsokkal látják el őket. Megfigyeléseiket föl kell jegyezniök s benyújtaniok. Sok évi tapasztalatai arról győzték meg Monroet, hogy a tanító legjobban úgy ismerkedik meg a gyermekélettal, ha *egy* gyermekkel behatóan foglalkozik.

c) A második év első és második harmadában fordul csak elő önálló tárgyként a *gyermekkor lélektana*. Ez a tárgy felöleli a gyermek testi, szellemi és erkölcsi, tehát minden irányú fejlődésének ismertetését. A gyermeklélektan kapcsán *egy*es gyermekeket vizsgálnak meg, s a gyermekek érzékeiteinek fejlődéséről, figyelméről, szellemi kifáradásáról, percepcióiról, emlékezetéről, társas életéről, erkölcsi felelősségérzetéről, a gyenge tehetségű gyermekek fejlődéséről s neveléséről gyűjtött adatokat *statisztikailag* dolgozzák fel. E munka közben pedig tanulmányozzák és szóvá teszik Preyer, Tracy, Perez, Sully, Compayré, Hall, Barnes, Baldwin, Russell, Chamberlain, Warner, Miss Shinn és Moore iratait. Ez a tanfolyam az egész munka legfontosabb része; mert a tanulókat arra művelik ki, hogy a tények tömegeit összehasonlítsák, grafikailag feltüntetni s megmagyarázni tudják.

A követett módszert ismerjük meg egy példán!

A *szellemi kifáradás jeleinek és okainak* megállapítása végett minden tanulónak a következő tanulmányokat kell végeznie: a) A tanítónövendékek a gyermekekkel az iskolai oktatás megkezdése előtt, majd egyórai munka után s a tanítás befejezte után 5—5 perczig szöveget iratnak le a tankönyvből s egybe vetik a leirt szavak számát a különböző időkben elkövetett íráshibákkal. b) Ugyanezt kísérlik meg a leckék kikérdezése s a

különböző tantárgyak, például a számtani, földrajzi, történelmi, rajzi, énekórák után. *c)* Leíratás helyett számoltatnak a gyermekekkel s a megoldott példák számát egybe vetik a különböző, meghatározott időszakokban elkövetett hibákkal. *d)* Az okok kiderítése végett fontos, hogy a növendékek a szülőktől vagy a gyermekektől tudakozódjanak a gyermekeknek az iskolán kívüli életéről, az alvás tartamáról és módjáról, táplálkozásáról, testöknek gyakorlásáról, mellékfoglalkozásairól, fejfájásáról, érzékbeli hibáiról és más testi gyengeségeiről.

Miután a szellemi kifáradás természetét és okait megállapították, gondoskodnak *az anyag neveléstani feldolgozásáról* is. A neveléstani vonatkozások meghatározása végett a növendékeknek a következő kérdésekre kell megfelelniök: Milyen testi és szellemi szimptomák jelentik a kifáradás várható bekövetkezését? Miféle munkát végeztessünk az iskolában, mikor még a gyermekek szelleme üde? Milyen mértékben hatnak a szellemi kifáradás megelőzésére a közbe ékelt pihenők, a szobagimnasztika, a szabadban való játék? Milyen szerepet játszik a számolás a szellemi kifáradás kérdésében? Milyen hatása van a kifáradt gyermekekre az énektanításnak? Mily mértékben okoznak fáradságot *a)* a kellemtelen munka végzése, *b)* egyéb kedélyállapotok, *c)* az időjárás, *d)* a csendes ülés?

A növendékek mind e tanulmányaik eredményéről grafikus táblázatokat készítenek; azonkívül számos művet kell elolvasniok és megvitatniok, a melyek a szellemi kifáradásról szólnak.¹⁾

¹⁾ Monroe részletesen felsorolja a tanulmányozásra kijelölt műveket. Nem tartjuk fölöslegesnek közölni ezeket, mert tájékoztatják az érdeklődőket a szellemi kifáradás irodalmáról.

a) Általános művek. 1. Baker: Fatigue in School Children. Educational Review, Vol. XV. pp. 34—39. 2. Donaldson: Growth of the Brain, London, 1897. pp. 309—323. 3. Dressler: Fatigue. Pedagogical Seminary, Vol. II. pp. 102—106. 4. Lukens: Schoolfatigue Question in Germany. Educational Review, Vol. XV. pp. 246—254. 5. Mosso: La fatigue intellectuelle et physique. Paris, 1894. 6. Warner: Growth and Means of Training the Mental Faculty-New-York. 1890. pp. 74—86.

b) A szellem kifáradása. 1. Binet et Henri: La fatigue intellectuelle. Paris. 1898. 2. Burgerstein: Working Curve of an Hour. Trans. of. 7 th Int. Cong. of Hygiene and Demography. London. 1892. Vol. IV. pp. 87—95. 3. Ebbinghaus: Eine neue Methode zur Prüfung geistiger Fähigkeiten und ihre Anwendung bei Schulkindern, Zeitschr. für Schulgesundheitspflege. X. Jahrgang. pp. 211—217. 4. Kemsies: Arbeitshygiene der Schule auf Grund von Ermüdungsmessungen. Berlin. 1898. 5. O'Shea, Warner, Galton and Spitzer: Mental Fatigue

Ezen tantárgy keretében hasonló módon tárgyalnak a tanítónövendékek még számos tételt. Valamennyinek célja a következő:

1. a szellemi élet való megnyilvánulásait megfigyelni és följegyezni;
2. a megfigyeléseket földolgozni;
3. a tárgyra tartozó irodalmat megismerni és
4. kritikailag fölhasználni.

III. *Fitschburgi tanítóképző-intézet a Massachusetts-államban.* Ez intézetében, a hol *Kirkpatrick* E. A. tanár a gyermektanulmányozás ügyének ápolója, a gyermekrajzot a lélektannal együtt az első évfolyamban hetenként három órán adják elő. Miután bevezetésül eszmecsereket folytattak a gyermekek lelkéről és megfigyeléséről, a tanítónövendékek gyermekmegfigyeléseket és saját gyermekkorukból vissza-emlékezéseket jegyeznek fel megszabott formula szerint. Azután a gyakorlóiskola alsó osztályaiba ellátogatnak és ahhoz hasonló eseteket, a milyenek velök is előfordultak, mikor még az osztályokba jártak, behatóan szemügyre vesznek; ezzel felébresztik a rokonérzést a gyermekek iránt és előkészítik a gyermekkori állapotoknak megértését.

Mikor az egyes lélektani fejezeteket, az észrevételt, képzeletet, emlékezetet, gondolkodást, szokást stb.-t tárgyalják, módot nyújtanak a tanítónövendékeknek a gyermekek behatóbb megfigyelésére a gyarkorlóiskolában s egyéb iskolákban, a melyekben a tanítónövendékek tanítanak. Az első két harmadban a növendékek minden 14 napban egyszer játszanak a tanulókkal; 2—3 növendék és kétszer annyi gyermek alkot egy csapatot, a melyek multhatnak tetszésök szerint; a gyermekek minden kívánságára hallgatni kell, a kik teljes szabadságot élveznek, csak a csoportjuknál kell maradniok. A növendékek arra ügyelnek, hogy

---

in School. Report of the Comissioner of Education for 1895—96. Vol. II. pp. 1175—1198. 6. Richter: Mental Fatigue in School. Report of the Commissioner of Education for 1894—1898. Vol. I. pp. 449—460.

e) *Az izmok fáradtsága.* 1. Bryan: Development of Voluntary Motor Ability. American Journal of Psychology. Vol. V. pp. 125—204. 2. Gilbert: Mental and Physical Development of School Children. Studies from the Yale Psychological Laboratory. Vol. II. pp. 63—68. 3. Lombard: Effect of Fatigue on Voluntary Muscular Contractions. Journal of Psychology. Vol. III. pp. 24—42. 4. Scripture: The new Psychology. London. 1897. pp. 228—247.

d) *A fáradtság és az érzéketli hibák.* 1. Kratz: Fatigue and Sense e Defects. Proc. of N. E. A. for 1897. pp. 280—284. 2. Moore: Studies of Fatigue. Studies from the Yale Psychological Laboratory. Vol. III. pp. 68—95. 3. Vannod: La fatigue intellectuelle et son influence sur la sensibilité cutanéé. Geneva 1896.

jól folyjon a játék; vezetőleg részt vesznek abban és ügyelnek a közérzés fejlődésére. A játékkora befejezése után részletesen leírják a növények, miket játszottak; meddig tartottak az egyes játékok; mennyi kedvvel vettek azokban részt a gyerekek, ki indítványozta a játékot; mennyi értéket tulajdonítanak a játéknak; milyen jellemvonások nyilatkoztak meg a gyermekekben? stb.

Az első év harmadik harmadában s a második év első harmadában gyakorolják már a tanulók szemének és fülének vizsgálatát és kísérleteket is végeznek; megfigyeléseiket táblázatosan összeállítják s az eredményeket szigorú inductióval általánosítják.

Mielőtt elfoglalnák a növendékek három havi próbatanítói állásukat, kötelesek leendő tanítványaikat megfigyelni. Ha pedig nem alkalmazzák őket gyakorlati tanításra, akkor a második év második és harmadik harmadában gyermekrajzi előadásokat hallgatnak, könyveket olvasnak és eszméket cserélnek. Együttal tétéleket állapítanak meg a jelöltek, a mi rendesen irodalmi tájékozottságot feltételez, s az összes megfigyelések, kérdézősködések és kísérletek eredményeinek összefoglalásával és fel dolgozásával jár.

IV. *Milwaukee*-ban, a *Wisconsin* állam tanítóképzőjében *Jegi* John J. tanár vezeti a gyermektanulmányozásokat. Tantervük a következő:

1. év: Elemi lélektan. — A tanítás elmélete és művészete. — Megfigyelések.

2. év: A lélektan kibővítése. — A megfigyelések folytatása. — Történelmi és természettudományi nevelés.

E tárgyak mindenikének tíz hetet szentelnek, az utolsónak azonban kétszer annyit, a miből tíz hetet a történelmi és tízet a természettudományi részre fordítanak. Az ide vágó irodalomból az első évben különösen azon műveket olvassák, a melyek a lélektan és a nevelés elméletét tárgyalják. A tanulóknak kivonatokat kell készíteniök az olvasott művekből, pl. a következőkből: Preyertől: A gyermek lelke, Tracy-től: A gyermekkor lélektana, Warnertől: A gyermek tanulmányozása.

A megfigyeléseket a növendékek adott utasítások szerint végzik s osztályukban előadják észrevételeiket. A második évben folytatják megfigyeléseiket; azonban minthogy az idősebb növendékek ekkor már negyven hétig egyfolytában tanítanak, különös tanulmányokat végeznek, milyenek a gyermekek érdeklődése, figyelme, szokásaik, kifáradásuk, hallásuk és látásuk. Vizsgálódásuk eredményéről a lélektan tanítójának beszámolnak. A növendékek élénken érdeklődnek a gyermekek tanulmányozása iránt s az intézetből azzal a tudattal távoznak, hogy azzal minden tanítónak kell foglalkoznia, ha sikeresen akar tanítani.

V. A *New-Jersey* állam tanítóképzőjében (vezető: *Williams L. E.* a gyermeklélektan jeles művelője) az egész első éven át végzik a hivatás-szerű munkát. A hallgatók kezébe itt sem adnak tankönyvet, hanem utalják őket a szönyegen levő tárgy irodalmára. A többi képzőtől eltérnek annyiban, hogy azonnal, az év elején hozzá fognak a gyakorlati megfigyelésekhez. Eljárásukban *Russell*nek módszerét követik. Minden növendék kap egy *Child-Study-Bookot* (gyermek-tanulmányi füzetet), a melybe az egész éven át szorgalmasan végzik följegyzéseiket úgy, hogy azok több százra is fölszaporodnak. Év végén a növendék osztályozza megfigyeléseit azon szempontok szerint, a melyeket az év folyamán az oktatás közben nyert. Segítségül veszik az adatgyűjtéshez és az összefoglaláshoz a *worcesteri Clark-Egyetem syllabusait*, a melyek a genetikai lélektan egyes tételeinek egyszerűbb vagy behatóbb taglalásához a legalkalmasabb utmutatást nyújtják.¹⁾

A lélektani oktatásban állandóan szem előtt tartják a célt: a lélek genetikai vizsgálatát. A második évben a gyermek idegrendszerének és szokásainak tana után tárgyalják különböző tulajdonságait: figyelmét, ösztöneit, élelkségét, akaratát, képzettársításait, emlékezetét stb. E tanulmányok zsinórmértékéül szolgálnak a *Clark-Egyetem* tanulmányai, *Donaldson*, *Baldwin*, *Tischener* és *James*. Egyszerűbb kísérleteket mindenütt végeznek, ha azok keresztülvihetők. Az érzéklek tanának kapcsán megvizsgálják a tanítónövendékek a gyakorlóiskolai tanulók szemét, fülét.

1) E *syllabusok* nem egyebek, mint *Stanley Hall*nek, a *Clark-Egyetem* tanárának, az amerikai gyermektanulmányozás megalapítójának kérdő ívei. Ötven kérdő ívet szerkesztett a gyermek különböző életnyilvánulásairól, a melyek vezérfonalul szolgálnak egész Amerikában a szülők, tanítók számára a gyermeklélektani adatgyűjtéshez. Tájékoztatóül közlöm egy ilyen kérdő ív szövegét: „**A gyermek önzetlenségéről.**“

I. Irjuk le a gyermek önzetlen égének egyes eseteit a következő szempontok szerint: A gyermek saját jóvoltából segít szülőinek vagy másoknak; előzékeny az öregek iránt; feláldozza valamijét, hogy ajándékot adhasson; legyőzi hibáját, hogy tessék; a bajban levő gyermeket vagy állatokat becézgeti; búsul az állatok halálán; a babák balesete miatt bánkódik; ép úgy a szülők fájdalma és gondja miatt. Minden esetben meg kell jelölni *a)* a gyermek korát, *b)* a családi és öröklött viszonyokat, *a)* a cselekedetet utánzás, parancs vagy más külső befolyás okozta-e?

II. Ismert-e olyan gyermekeket, a kinek fő jellemvonása volt az önzetlenség? Ha igen, milyen korúak voltak? Gyengék vagy egészségesek és erősek voltak-e?

III. A kisebb gyermekek mutattak-e e tekintetben nagyobb egyéni eltérést?

IV. Az állatokkal rokonszenveznek-e inkább a gyermekek vagy a felnőttekkel?

Az év végén minden növendék köteles a saját tapasztalatai és irodalmi ismeretei alapján a lélekfejlődéstan egy tételét kidolgozni. A jobb mód-ban lévő növendékek minden évben fogadnak fel gyermeket beható tanulmányozás végett; mások egyes témákat igyekeznek megoldani; egy hallgató annak megfejtésére vállalkozott, hogy a gyermek mely kor-ban képes egyszerűbb vagy összetett mennyiségtani következtetéseket végezni. Tételeit 600 használható adatból vonta le. Ilyen feladatok meg-oldásában a férfi- és nőnövendékek egyaránt részt vesznek.

VI. A *kaliforniai állam* tanítóképzőjének lélektani tanfolyama *Los-Angeles*-ben (vezető: *van Liew C. C.*) Ez a következőket öleli fel:

a) A növendékeket tájékoztatják az előkelőbb amerikai folyóiratok-ban megjelent fontosabb értekezésekről.

b) Bevezetik őket a Hall, Monroe és mások szerkesztette syllabusok használatába; mert a tanfolyam célja 1. a növendékeket kiképezni a gyermekek megfigyelésére; 2. őket némileg megismertetni a tanulmányo-zás módszereivel és arra képesíteni, hogy a fejlődés emléletét a gyermek fejlődésének és nevelésének menetére alkalmazni tudják.

c) Egyes kis gyermekeket tanulmányoznak. Ezt kiegészíti Fröbel, Herbart és más újítók iratainak többé-kevésbé beható tanulmányozása.

VII. A *Kansas-átlam* tanítóképzőjében a gyermektanulmányokat *Chrisman* Oszkár professzor vezeti. A tanfolyam három tagozatból áll.

Az első tanfolyamban (heti öt óra), tankönyvül szolgál Taylor „A gyermek tanulmányozása” című műve. Ezt kiegészítik az egyes folyó-

V. Tapasztalt-e visszatérő időszakaszokat az oiy gyermekek életében, a kik jellegzetesen önzők vagy önzetlenek?

VI. Növekedett-e az önzetlenség az ivarérettség után?

VII. Felköltötték-e a gyermek rokonszenvét az oly képek, elbeszélések, dalok, a melyek alap gondolata az önzetlenség és nagylelkűség vala?

VIII. Vannak-e a gyermeknek barátai? Mik indították barátságra? Volt-e ebben szerepe a külső szépségnek?

IX. Észlelt-e Ön a gyermekek egyikében-másikában rendellenes nagylelkü-séget vagy lelkiismeretességet?

X. Beszélje el Ön gyermekkorából az önfeláldozás egy esetét, a körül-mények, motivumok, az érzelmek lehető pontos megjelölésével.

XI. Saját élményeiből feleljen a következőkre: a) Emlékszik-e azon koráról, mikor először támadt önzetlen kívánsága s cselekvésben fejezte-e ezt ki, vagy csak érezte? Volt-e életének olyan időszaka, a mikor szembeötlően önző és kapzsi volt? Az ivarérettség után növekedett-e az önzetlensége, mint cselekmény vagy mint érzelem?

(Dr. Stanley Hall-Stimpfl J. Ausgewählte Beiträge zur Kinderpsychologie und Paedagogik. Altenburg 1902.)

iratokra való utalásokkal; eszmecserékkel, a melyeket a tanító vezet; egyszerű kísérletekkel, a melyek főleg gyermekkori visszaemlékezésekből állanak és a gyermekeken végzett általános megfigyelésekkel.

A második évfolyam első tíz hetét (heti 5 óra) a gyermekről a történelemben előforduló adatok és a műveletlen s a félig művelt népek gyermekeinek tanulmányozására fordítják; a második tíz héten a rendellenes s a harmadik és negyedik tíz hetet a rendes fejlődésű gyermekek (a harmadikat a testi, a negyediket a szellemi működések) vizsgálatára használják föl. Tankönyvük nincs, hanem a könyvtárból kiszedett műveket olvassák s az anyagot ezekből állapítják meg. Ezt az elméleti oktatást a gyermek gyakorlati tanulmányozása egészíti ki. Minden növendék köteles *egy* gyermeket tíz hétig figyelni s ennek lefolyása után arról előadást tartani s megfigyeléseiről dolgozatot adni be a tanárnak. Ezután tíz hétig *általában* figyelik meg a gyermekeket, a minék eredményeiről szintén beszámolnak. Egyúttal felidézik saját gyermekkori emlékeiket és megkísérik megállapítani, hogy azok a megfigyelt gyermekek életjelenségeihez hasonlóké. A növendékek ezen tevékenységét kiegészíti az ő laboratóriumi munkájuk, a melyeket Chrisman tanárnak „Paidologie“ című műve szerint végeznek.¹⁾

A harmadik évi tanfolyamban a gyermektanulmányozás már csak heti egy órással szerepel. Minden tanuló kiválasztja a gyermeki életnek egy *különös* vonását s arról megfigyelések, kérdezősködések kísérletek útján az irodalomból adatokat gyűjt s az eredményt tételekbe foglalja össze. Az utolsó tíz héten a tételeket az egész osztály előtt felolvassák és megvitatják. Ez év első három harmadában a vezetőtanító előadásokat tart a gyermekek tanulmányozásának főbb műveleiről; a növendékek pedig idevágó könyveket és folyóiratokat olvasnak s megismerkednek a gyermeklélektan irodalmával.

VIII. *Pennsylvania állam* tanítóképző-intézetében rendszeresen és kimerítően űzik a gyermekek tanulmányozását. A megfigyeléseket a felsőbb osztályok tanulói (körülbelül 100-an) igazgatójuk, dr. *Noss* Th. B. vezetése alatt végzik. Az igazgató e célból egész szervezetet alkotott. Minden tanuló kiválaszt a helységben egy 3—8 éves korú gyermeket, a kit több hónapon keresztül behatóan figyel. Az illető növendék fölkeresi a gyermek szülői házát, beszélget a szülőkkel, különösen az anyjával, hogy érdekes adatokat gyűjtsön, a miket más különben nem kaphatna meg. Az így nyert benyomásokat följegyzik az e célra szerkesztett könyvbe és a következő három szempont szerint összefoglalják:

¹⁾ E könyv ismertetését lásd a Magyar Tanítóképző XIII. évfolyamának 118—123 lapjain. (1898. Léderer Á.)

testi, értelmi és szellemi élet. Ennek az eljárásnak a főeredményen kívül mellékes haszna is van. A tanítónövendékek bejutnak a családokhoz, megismerik a gyermek otthonát és környezetét, a melyben felnövekedett. Azonkívül a szülők érdeklődése és fölkeltetik az iskola munkája iránt. Szívesen adják meg a felvilágosításokat és rokonszenvvel figyelik az iskola munkáját. A gyermektanulmányozás éppen e módja az, a mely összeköti az iskolát a szülői házzal.

Amerikának ezen nyolc tanítóképzőjében van legjellemzőbben kifejlesztve a gyermekek tanulmányozása. Azonban nincs az Egyesült-Államoknak egyetlen jobb tanítóképzője sem, még a magán és városi intézetek sem, a hol ne fordítanak gondot a gyermeklélektanra.

Összefoglalás.

A közölt adatokból kiténik, hogy a gyermektanulmányozás ügye az észak-amerikai tanítóképző-intézetekben elég változatos képet mutat. Ezt csak részben okozza a gyermekekről szóló tudomány kiforratlansága, s az egyes művelők eltérő fölfogása; a főoka a változatosságnak inkább az egyes államok és intézetek eltérő körülményeiben van. Ha mélyebben tekintünk munkájokba, látjuk, hogy az eltérések mellett is a rendszernek bizonyos kialakultsága, a cél és módszer több közös vonása fejlődött ki. A kiemelkedő és közös vonások közül különösen a következők rejtenek magukban számunkra tanúságokat:

1. Az észak-amerikai tanítóképző-intézetekben a gyermektanulmányozás elé *igen magas célt* tűznek ki. Nemcsak az érdeklődésnek fölkeltesére, a növendékeknek a gyermek életjelenségei iránti fogékonyságára, a gyermekrajzi tudományban és irodalomban való némi tájékozottságra, hanem arra is törekednek, hogy a képzőből kilépő tanítót önálló buvárlatokra is képesítsék. Ezt lehetővé teszi a gyermekrajzi tudomány magas fejlettségén kívül az Egyesült-Államok tanítóképzőinek szervezete is. Ez intézetekbe teljes középiskolai készültséggel és érett korban kerülnek az ifjak, minek következtében a képzők igazi szakiskolák, a melyekben a szaktanulmányoknak sokkal több idő és hely jut, mint a mi képzőinkben. Ennek következtében az észak-amerikai képzők többjében oly magas fokú elméleti és gyakorlati készültséget kapnak a gyermeklélektanból, hogy a kikerültek egy-némelyike a tudomány önálló művelésére képes.

2. Az amerikai képzők legtöbbjében a gyermekeken végzett közvetlen tanulmányozásokat *gondos előkészítés* előzi meg. Az előkészítés elméleti része *az általános lélektanban* való alapos tájékozottság megszerzéséből, a gyakorlati része pedig *az önmegfigyelésekben* való gyakorlásból áll. Ezek az önmegfigyelések első sorban az *általános* lélektani jelenségekre

s ezt a gyakorlatot követőleg a *gyermekkori élményekre* terjednek ki. Az általános lélektannal képesítik a növendékeket arra, hogy saját közvetlen lelki jelenségeiket elemezni tudják. Ez elemzések pedig lehetővé teszik a gyermekkori élmények alaposabb lélektani megítélését. A mély pszichológiai belátásról tanuskodó ezen előkészítés által kapja meg a növendék azon érdeklődési csomópontokat, apperceptív fogalmakat, a melyek a gyermeki lélek jelenségei iránt fogékonytá és képessé teszik.

2. A mint az előkészítésben, úgy a *közvetlen gyermektanulmányozások* keresztülvitelében is gondosságot, alaposságot tanusít az amerikaiak módszere. A *módszer fokozatos menete*, egyes kivételeket nem számítva, általában a következő :

a) A gyermektanulmányozás kezdő munkája az u. n. *általános megfigyelésekből* áll. A növendékek válogatás nélkül minden gyermeket, a hol csak utjukba kerül, s azoknak minden életjelenségét megfigyelik s feljegyzik s mikor bizonyos adatanyag együtt van, csoportosítják is; vagy Russell módszere szerint az osztályozás párhuzamosan halad az adatgyűjtéssel.

b) Miután a növendékek némileg tájékozódtak a gyermek lelki világában, belevezetik őket *egy gyermek állandó megfigyelésébe*. Egy gyermeknek hosszabb ideig való ügyelése rátereli a figyelmet a fejlődés tényeire, mi által a növendék némi tudományos szempontokat szerez a gyermekek tanulmányozásához.

c) A harmadik lépcső ezen mélyebb szempontok részletes kidolgozását célozza s abból áll, hogy a növendékek a gyermekek testi vagy lelki életének egyes vonásait teszik tanulmányuk tárgyává. Ez a *különös tanulmányok* foka. E fokon már nevezetes szerepet játszik az amerikaiaknál annyira divatos *statisztikai módszer*. A statisztikai adatok gyűjtéséhez verérfonalul szolgálnak a közkézen forgó kérdő ívek. Megjegyzem, hogy a testi tulajdonságok megállapításához mérő eszközöket használnak.

d) A tanulmányok legfelső fokát, betetőzését a *kísérletekbe való bevezetés* teszi. Ezt a fokot, a mely tudományos előkészültséget, óvatosságot, gondosságot kíván, csak némely képzőben érik el. Természetesen ezen módszernek is a lényegéhez tartozik az adatok statisztikai feldolgozása.

A mint látjuk, az amerikai képzőkben szigorú fokozatosságot tartanak be a gyermektanulmányozás módszerébe való bevezetésben.

3. Fel kell még hívnom a figyelmet arra, hogy a milyen szorgalommal járnak az adatok után az amerikai képzőkben, éppen olyan szigorúan kívánják meg az adatok *feljegyzését*. E nélkül sem a gyakorlati pedagógiai, sem a tudományos lélektani cél el nem érhető. A feljegyzésekbe már a kezdő fokon, az önmegfigyelések alkalmával szoktat-

ják a tanulókat; később pedig, a magasabb fokú eljárásokban a megfigyelések keresztülvitele pontos feljegyzés nélkül lehetetlen is volna.

4. Hasonló fontosságot tulajdonítanak a feljegyzett anyag *feldolgozásának*. E munka végzése körül a rendes eljárás, hogy az adatokat előre megjelölt szempontok szerint magukkal a tanulókkal írásbelileg csoportosítatják, tételekbe foglaltatják. A növendéket az eredményről nyilvánosan számoltatják meg.

5. A gyakorlati megfigyeléseket kiegészítik, megvilágítják folytonos *elméleti tanulmányok*. A növendékek szakirodalmi tájékozottságával szemben magas követelményeket támasztanak. Tankönyveket többnyire nem használnak; de a növendékek kezébe adott *kérdő ívek* részletes útmutatást nyújtanak a gyermekek tanulmányozásához.

6. A tanulmányozások a legtöbb képzőben kiterjeszkednek a *rendellenes* növésű gyermekekre is.

Tisztelt Választmány! Azt hiszem, nem végeztem hiábavaló munkát az amerikai képzőkben folyó gyermektanulmányozás ismertetésével. Kétségtelen, hogy a mi viszonyaink között az amerikaiak rendszere nem valósítható meg a maga egészében. De az ő példájuk kellőképpen tájékoztat abban, meddig mehetünk a cél kitűzésében, a követendő módszer megállapításában, hogy lehetőleg elkerüljük azokat a nehézségeket és hibákat, a melyekkel bizonyára az amerikaiaknak is meg kellett küzdeniök, míg rendszeröket kifejlesztették.

Budapest, 1903. január 24.

Nagy László.

Az ifjusági olvasmányok és könyvtárak.

Második közlemény.

Ha a tanító(nő)képző-intézeti ifjusági olvasmányok és könyvtárak fejlesztésére vonatkozó teendőket meg akarjuk állapítani, akkor mindenképp előt ismernünk kell ezek jelenlegi fejlettségét, állapotát. Ezen elemi igazságot tartottam szem előtt, a midőn tanító- és tanítónőképző-intézeteink ifjusági könyvtáaira és ezek használatára vonatkozó adatokat igyekeztem összegyűjteni. Ebben az adatgyűjtésben első forrásul az évi „Értesítőket“ használtam fel. Az így összegyűjtött adatok azonban sem eléggé teljesekek, sem eléggé részletezők nem voltak. Nem elég teljesekek azért, mert a tanítóképző-intézetek egy része még ma sem ad ki évi értesítőt, holott pl. az államiak értesítő kiadására ma már szabályrendeletilag vannak kötelezve; nem elég részletezők azért, mert a kiadott értesítők csekély kivétellel nem közölnek az ifjusági könyvtárakról és

főként azok használatáról részletesebb adatokat. Nem is tudtam az értesítők alapján pozitív és következtetések alapjául szolgálható adatokat összegyűjteni. Ily adatok összegyűjtése végett tehát közvetlenül az egyes intézetek igazgatóságához fordultam felvilágosításért. A következő kérdésekre kértem az igazgatóságoktól választ:

1. Mióta áll fenn az intézet?
2. Van-e és mióta ifjusági könyvtára?
3. Önképzőkörrel (olvasókörrel) van-e kapcsolatban, vagy attól független?
4. Hogyan vannak a könyvek csoportosítva? Osztálykönyvtárak vannak-e?
5. Ki kezeli a könyvtárat? (Tanár, növendék tanári felügyelettel, vagy növendék önállóan-e?)
6. Milyen időközökben és mennyiségben történt a könyvkiosztás?
7. Milyen mértékben használták a növendékek az ifjusági könyvtárat? (Összes, osztályonkénti, egyénekenkénti forgalma?)
8. Számonkérlik-e az ifjuságtól az olvasottakat és hogyan?
9. Voltak-e kötelező ifjusági olvasmányok és hogyan történt azok számonkérése? Politikai lapot (lapokat) olvasott-e az ifjuság?
10. Milyen forrásból (forrásokból) tartatik fenn az ifjusági könyvtár?
11. Mennyi volt az ifjusági könyvtár utolsó évi szaporulata művekben, kötetekben (füzetekben) és értékben?
12. Mennyi az ifjusági könyvtár jelenlegi állománya művekben, kötetekben (füzetekben) és értékben?

Kérdéseimre összesen 30 igazgatóság válaszolt, nevezetesen 13 állami és 12 felekezeti tanító-, továbbá 4 állami és 1 felekezeti tanítónőképző igazgatósága. Fogadják ezek előzékenységükért e helyen is hálás köszönetemet.

A kezemhez került értesítők alapján ezeken kívül még 15 tanítóilletőleg tanítónőképzőre, összesen tehát 45 tanító- (32 férfi és 13 nő) képző-intézetre vonatkozó adatokat állítottam össze. Az 1900/901. évi kultuszminiszteri jelentés szerint Magyarországon 48 férfi- és 28 női, összesen tehát 76 tanítókat képző-intézet, volt. Kimutatásomban tehát *szám szerint* az összes intézetek 60%-a szerepel. Ha azonban nemcsak a számot tekintjük, hanem az intézetek fejlettségét és növendékeinek számát is, akkor túlzás nélkül állíthatom, hogy a hiányzó intézetek ennek a statisztikának a képét lényegesen már *nem változtatnák meg*, semmi esetre sem javíthatnák. A régibb, népesebb és fejlettebb tanítóképzők túlnyomó része szerepel ezekben az adatokban, ellenben a

nemzetiségi képzők (román, szerb, szász) valamennyien és nagyrészt a felekezeti tanítónők képzők hiányzanak. A kimutatásban az *összes állami tanító* (18) és teljes *tanítónők képzők* (6) szerepelnek; ellenben a felekezeti tanítóképzőknek csupán 36 66⁰/₀, a felekezeti tanítónők képzőknek pedig csak 28 6⁰/₀-a fordul benne elő, de ez utóbbiakra vonatkozó adatok sem mind részletezők.

Az összegyűjtött adatok a következők:

I. a) 1. Az **aradi állami tanítóképző intézet** 1873-ban alapított, ifjúsági könyvtára *nincs*. A növendékek a tanári könyvtárból kapnak olvasni való könyveket, még pedig hetenként 1—1 művet, a melyről a könyvtárosnak vázlatos írásbeli jelentést kell benyújtaniok. Önképzőkör van. Politikai lapot a növendékek nem olvasnak. Internatus nincs. (Az igazgatóság adatai.)

2. A **bajai állami tanítóképző** 1870 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára az önképzőkörrel kapcsolva kezdettől fogva *van*. A könyvek egyelőre még a beszerzés rendje szerint vannak csoportosítva; osztálykönyvtárak nincsenek. A könyvtárat tanári felügyelet alatt *növendék* kezeli, növendék adja ki a könyveket 2—2 heti használatra. Az 1901/902. tanévben 1—1 tanuló átlag 10 könyvet használt. Kötelező ifjúsági olvasmányok voltak, ezek számonkérése kivonatok készítésével történt. Az 1901/902. tanévi értesítő a neveléstani kötelező olvasmányokat közli. E szerint minden osztály számára 12 mű olvasása volt kötelezőleg előírva, összesen 48 mű. Ez a 12 mű a fenti adatban természetesen nem foglaltatik. Az ifjúság politikai lapot is (Magyar Nemzet) olvasott. A könyvtár a növendékek 2 koronás befizetéséből tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 128 mű volt 135 kötetben. A könyvtár 1901/902. tanévi állománya 738 mű volt 952 kötetben. (Igazgatóság.)

3. A **budapesti állami tanítóképző** 1869. óta áll fenn, ifjúsági könyvtára azonban csak 1884 óta *van*. Önképzőkör van ugyan, de az ifjúsági könyvtár vele nem kapcsolatos. 1900. óta *osztálykönyvtárak vannak*. Az osztálykönyvtárat *tanár*, rendszerint az *osztályfő* kezeli, a IV. osztályét azonban az irodalom tanára. Egy tanár az egész ifjúsági könyvtár felügyeletével van megbízva (főkönyvtáros). A könyveket hetenként egyszer tanár osztja ki, a növendékek a könyvtárat általában igen szorgalmasan használják. Az olvasottak számonkérése alkalmasszerűleg történt, ha valamely tanár egy meghatározott mű olvasására utasította a növendékeket. Ifjúsági olvasmányok rendszeresen kijelölve nem voltak. A könyvtár az *évi költségvetésből* tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 45 mű volt 64 kötetben és 275 korona értékben. Az év végén volt az I. oszt. könyvtárában 133 mű 199 kötetben, a II. osztályában 137 mű 149 kötet-

ben, a III. osztályében 109 mű 145 kötetben, a IV. osztályában 261 mű 322 kötetben: összesen 640 mű 815 kötetben. (Igazgatóság.)

4. A **csáktornyai állami tanítóképző** 1878 óta áll fenn. Ifjúsági könyvtára önképzőkörrel kapcsolatban van. A könyvtár 2 részből áll: ifjúsági és pedagógiai könyvtárból. A könyvtárat *növendék* kezeli. Az 1900/901. tanévben 56 esetben tartatott könyvkiosztás (növendékek által), a növendékek 2832 ízben 3452 könyvet váltottak ki. Egy növendékre egész éven át átlag 42 kiváltott könyv esik. A könyvtár úgy látszik az önképzőköri tagsági díjakból szaporíttatik. Ezen tanévi szaporodás 34 mű volt 42 kötetben. A könyvtár állománya a tanév végén 761 mű 1449 kötetben. (Az 1900/901. évi értesítő.)

5. A **csurgói állami tanítóképző** 1869 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára — úgy látszik — kezdettől fogva van. (Önképzőkör nincs.) A könyvtár „a segédtanár felügyelete alatt, külön alapból tartatik fenn.” Tanügyi lapokat olvastak a növendékek. A könyvtárban az év végén 270 kötet volt. A könyvtárról és használatáról részletesebb adatokat nem közöl az értesítő. (Az 1901/902. tanévi értesítő.)

6. A **dévai állami tanítóképző**nek ifjúsági könyvtára jelenleg olvasókörrel összekapcsolva van. A könyvek szakonként vannak csoportosítva. Továbbá külön csoportban vannak az „ifjúsági olvasmányok” meg a tankönyvek. A könyvtárat tanári felügyelettel *növendék* kezeli, a ki hetenként kétszer tart könyvosztást; egy-egy növendék 1—1 művet vehet ki. Az 1901/902. tanévben összesen kivettek 1095 művet, melyből az I. osztályra 226, a II-ra 218, a III-ra 336 és a IV-re 315 mű, egy-egy növendékre átlag 9 mű esett. Számonkérve csak a III. és IV. osztály kötelező olvasmányai voltak, a mely kötelező olvasmányok leginkább szépirodalmi művek voltak. Ezek számonkérése szóbelileg az irodalmi órákon történt. A növendékek politikai lapokat is olvastak (Magyar Nemzet, Pesti Hírlap, Budapesti Hírlap, Magyarország). A könyvtár költségei a növendékektől fejenként évről-évre befizetett 1 korona könyvtárosi díjból s a belépéskor egyszer s mindenkorra fizetett 2—2 koronából fedeztetnek. Az 1901/902. évi szaporulat 28 mű 45 kötetben. A könyvtár jelenleg áll 838 műből 1067 kötetben. (Igazgatóság.)

7. A **félegyházi állami tanítóképző-intézet** 1871 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1874. óta van. A könyvtár szépirodalmi és tudományos könyvek csoportjára van felosztva és tanár felügyelete alatt *növendék* kezeli; a könyvtárkezelő hetenként egyszer tartott könyvkiosztást, a könyvtárat az összes ifjúság használta. Egyes irodalmi műfajok és írók tárgyalása alkalmával történik hivatkozás az olvasottakra. Kötelező ifjúsági olvasmányok nem voltak, politikai

lapot az ifjuság nem olvasott. A könyvtár gyarapítására minden növendék 1 koronát fizet évenként. A könyvtár az 1901/902. tanévben 55 művel gyarapodott 60 kötetben és 111 korona 20 fillér értékben; a könyvtár jelenlegi állománya 911 mű 1083 kötetben. (Igazgatóság.)

8. Az **iglói állami tanítóképző** 1871-ben alapítottott, ifjusági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1872 óta van. A könyvek szakok szerint vannak csoportosítva, de külön jegyzékben van feltüntetve, hogy az egyes osztályok számára mely művek olvasása szükséges és melyek ajánlatnak. A könyvtárat az önképzőkör tanár elnökének felügyelete és ellenőrzése mellett, egyszersmind irányítása szerint növendék kezeli. Az elmúlt tanévben az összes növendékek 2501 könyvet vettek ki, egy-egy növendékre tehát 28 könyv esett. Aránylag legtöbbet olvastak a III. évesek, legkevesebbet a IV. évesek; 50-nél több könyvet olvastak 6-an, egyet sem olvasott 3 növendék. A szükségeseknek feltüntetett olvasmányokra a tanár az órán utal és hivatkozik. Egyes fontosabb művek kiosztatnak a növendékek között a köri üléseken való ismertetés céljából. A kör egy politikai napilapot is járatott (Budapesti Hirlap). A könyvtár tagsági díjából, tankönyv-rabtatból és adományokból tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 96 mű volt mintegy 230 korona értékben. A könyvtár állománya jelenleg 1134 mű 1397 kötetben. (Igazgatóság.)

9. A **kolozsvári állami tanítóképző-intézet** 1871-ben alapítottott, ifjusági könyvtára önképzőkörrel kapcsolatban kezdettől fogva van. A könyvek tudományszakok szerint vannak csoportosítva. A könyvtárat tanári felügyelettel növendék kezeli, a ki hetenként egyszer tart könyvosztást, egyszerre egy-egy művet adván ki. (A gyakorlati tanításhoz szükséges művek alkalmoszerűleg is kivehetőek.) Az utolsó évi összes használat 1421 mű volt, a miből egy növendékre átlag 11·36 mű esik; ebből az I. osztály 410 művet (átlag 13), a II. osztály 508 művet (átlag 10·5), a III. osztály 299 művet (átlag 10·7) és a IV. osztály 204 művet (átlag 8 művet) olvasott. Az olvasottakat nem kérik számon, de alkalmoszerűleg a növendékek hivatkoznak az olvasottakra. Kötelező házi olvasmányok voltak. Az I. osztályban pedagógiából: Robinson, Elek Gy.: Tanító és tanítvány, Keller-Nagy: Képek a nevelés történetéből; a magyar irodalomból 7 mű. A II. osztályban pedagógiából 3 módszertani munka (vezérkönyv) és Lénárd és Gertrud; a magyar irodalomból 6 mű; természetrajzból Dietz S.: Virág, termés, levél. A III. osztályban pedagógiából Spencer H.: Testi, értelmi és erkölcsi nevelés, Pethes: Gyermekepsychologia és néhány vezérkönyv; a magyar irodalomból 5 mű; természetrajzból Smidt S.: A drágakövek. A IV. osztályban pedagógiából Comenius—Dezső: Nagy oktatástan, Dr. Kiss Á.: A magyar népiskolák

története; a magyar irodalomból 4 mű. Ezeken kívül voltak ajánlott olvasmányok is. Számonkérésük kivonatok készíttetése és bemutatása által történt. Politikai napilapokat olvasott az ifjuság. (Pesti Hírlap, Mátyás Diák.) A könyvtár fönntartása a növendékek által az év elején befizetett 2—2 koronából történt; az utolsó évi szaporulat 72 mű volt 83 kötetben; a könyvtár jelenlegi állománya 1118 mű 1405 kötetben. (Igazgatóság.)

10. A **lévai állami tanítóképző-intézet** 1870 óta áll fenn. Ifjusági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, úgy látszik kezdettől *van*. A könyvtár 2 részből áll: a tulajdonképeni ifjusági könyvtárból és a népiskolai kézikönyvek tárából. Az előbbi szakok szerint 7 csoportba van sorolva. A könyvtárat tanár felügyeletével *növendék* kezeli, a ki hetenként egyszer tart könyvosztást, a növendékek hetenként egy szépirodalmi és egy tudományos művet vehetnek ki. Az 1901/902. tanévben a IV. osztálybeliek 297 művet (egy átlag 17 művet), a III. évesek 388 művet (átlag 16), a II. évesek 286 művet (átlag 15) és az I. évesek 522 művet (átlag 19 mű) olvastak. Az olvasottak számonkérésére vonatkozólag adatokat nem találtam. Ezen kívül a népiskolai könyvek tárából a IV. évesek átlag 8, a III. évesek 12, a II. évesek 5 és az I. évesek 3 művet olvastak. Kötelező olvasmányok úgy látszik nem voltak, politikai lapot az ifjuság nem olvasott. A könyvtárat az önképzőköri 2 koronás tagsági díjából tartották fenn. Az utolsó évi szaporodás elég jelentékeny volt, az ifjusági könyvtár ez időszertinti állománya 1072 mű, a népiskolai kézikönyvek tárában pedig 396 munka *van*. (Értesítő.)

11. A **losonci állami tanítóképző** 1869 óta áll fenn, ifjusági könyvtára önképzőkörrel kapcsolatban 1870 óta *van*. A könyvek szakok szerint 10 csoportba vannak osztva és a könyvtárat az önképzőköri tanárelnök ellenőrzése mellett *növendék* kezeli. Könyvkiosztás hetenként kétszer *van*. Az 1901/902. tanévben a növendékek ebből a könyvtárból 552 művet olvastak, tehát egy növendékre átlag 6 mű esett. Ezenkívül használták a növendékek a tanári könyvtárat is, a honnét 169 művet (nagyobbára pedagógiai és természettudományi) vettek ki. A tanári könyvtárból kivehető művek jegyzéke év elején kifüggesztetett; ezek közül minden II., III. és IV. éves növendék legalább 2 művet tartozott olvasni. Ezeket a pedagógia tanára kérte számon tőlük. A könyvtár a növendékek 2 koronás tagsági díjaiból tartatik fenn és szaporíttatik. Az 1901/902. tanévi szaporulat 24 kötet volt 39 korona értékben. Jelenleg 1118 mű *van* a könyvtárban. (Igazgatóság.)

12. A **máramarosszigeti állami tanítóképző** 1870 óta áll fenn, ifjusági könyvtára, önképzőkörrel és olvasókörrel kapcsolatban, kezdettől

van. A könyvtár szakok szerint van csoportosítva és *növendék* kezeli, a ki hetenként kétszer tart könyvosztást. Az olvasmányokat az önképzőkör tanárelnöke ellenőrzi. Kötelező olvasmányok nem voltak, de az irodalom tanára megnevezi a szükséges olvasmányokat. A növendékek politikai lapokat is olvasnak. A könyvtárat az önképzőköri díjakból tartják fenn, az utolsó évi szaporulat 30—40 darab volt, a könyvtár jelenlegi állománya 676 mű. (Igazgatóság.)

13. A **modori** *állami tanítóképző-intézet* 1870 óta áll fenn. Ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1888 óta *van.* A könyvek osztályok és tudományszakok szerint vannak csoportosítva. A könyvtárat tanár és növendék tanári felügyelettel kezeli. A könyvkiosztás hetenként kétszer történik. Az összes növendékek 2660 drb könyvet használtak, még pedig: az I. évesek 462-t, a II. évesek 518-at, a III. évesek 868-at és a IV. évesek 812-t. Egy növendék átlag 27 drbot használt. A növendékek olvasmánynaplót vezetnek s időnként a szaktanárnak beszámolnak. Kötelező olvasmányok vannak, ezeket az előbbi módon kéri számon. Politikai lapot olvasnak a növendékek. A könyvtárat az önképzőköri tagsági díjakból tartják fenn. Az utolsó évi szaporulat 30 mű volt 124 kor. értékben; a könyvtár jelenlegi állománya 616 mű 831 kötetben és 1600 korona értékben. (Igazgatóság.)

14. A **pápai** *állami tanítóképző* 1896 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel és olvasókörrel kapcsolatban, 1897 óta *van.* A könyvtár tudományszakok szerint van csoportosítva és tanári felügyelettel *növendék* kezeli. A növendékek kéthetenként 1—1 kötetet kapnak. Az I. évesek 469 művet, a II. évesek 401 művet, a III. évesek 334 művet és a IV. évesek 285 művet olvastak. Az összes növendékek e szerint 1489 művet olvastak. *Kötelező olvasmányok voltak.* Még pedig: az I. osztály számára magyar nyelvből 8 mű, földrajzból és természetrajzból részletek „a szaktanár kijelölte művekből“; a II. osztály számára a pedagógiából 3 mű (Lénárd és Gertrud, Hangyakönyvecske, Rák-könyvecske), magyar nyelvből 11 mű, földrajzból, természet- és mennyiségtudományokból „nevezetesebb műveknek a szaktanár kijelölte része“; a III. osztály számára pedagógiából 4 mű, magyar nyelvből 13 mű, természet- és mennyiségtudományokból „a szaktanár kijelölte művekből egy-egy rész“; a IV. osztály számára pedagógiából 2 mű (Emil, Apáczai ped. munkái), magyar nyelvből 10 mű, történelemből 13 mű, természet és mennyiségtudományokból „a szaktanár kijelölte művek.“ E kötelező olvasmányok nincsenek a fentebbi adatok közé felvéve. Egy-egy kötelező műből van 10—15—20 példány, ezek a szaktanár által külön kezeltetnek. A kötelező olvasmányok a szaktanár által kéretnek számon, esetleg

írásbeli dolgozatok alapjául vétetnek. Az ifjúság politikai lapokat olvasott. (Magyar Nemzet, Magyarország, Borsszem Jankó) A könyvtár gyarapítására a növendékek könyv- és tanszerszükségei után a kereskedő 10% engedményt ad, a mi 1901—1902-ben 718·59 koronát tett ki. Az utolsó két év alatt a könyvtár 362 művel (256 kötet és 3 füzet) gyarapodott 1331·56 korona értékben. A könyvtár jelenleg (5 évi fennállás után!) 1395 művet tartalmaz (1129 kötetben és 25 füzetben), 4005·49 korona értékben. (Igazgatóság.)

15. A **sárospataki állami tanítóképző-intézet** 1869 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, olvasókörrrel kapcsolatban, *van*. Hogyan van csoportosítva és ki kezeli? erre nézve adatokat nem találtam. Az 1900—1901. tanévben 103 növendék 1259 kötetet olvasott, tehát egy növendék átlag 12 kötetet. Ezen kívül használták a növendékek a tanári könyvtárat is, a honnét 83 növendék 310 kötetet olvasott. Az ifjúsági könyvtár úgy látszik a tagsági díjakból tartatik fenn. Az 1900—1901. tanévben 6 művel szaporodott (22 kötetben); akkori állománya volt: 499 mű 663 kötetben. (Az 1900—1901. évi értesítő.)

16. A **székely-keresztúri állami tanítóképző-intézet** 1870 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára kettő is *van*; az egyik az önképzőkör, a másik a képzőintézet tulajdona. Az intézet tulajdonát képező, tehát valószínűleg az évi előirányzatból fentartott, könyvtárat úgy látszik tanár kezeli. Ez 209 művet tartalmaz (158 kötet, 210 füzet) és becserkéje 535·33 korona. Az önképzőkör könyvtárat növendék kezeli és a tagsági díjakból tartatik fenn. Az utolsó évben 11 kötettel és 8 füzetel gyarapodott 71·50 korona értékben; jelenlegi állománya 250 kötet és 329 füzet 718·16 korona becserkéjben. A könyvtárak használatára vonatkozó adatokat nem találtam. (Értesítő.)

17. A **temesvári állami tanítóképző-intézet** 9 éve áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, kezdettől *van*. A könyvek egyelőre csak szakonként vannak csoportosítva, osztálykönyvtárak szervezése az új tanterv életbeléptetésekor *van* tervbe véve. A könyvtárat tanári felügyelettel *növendék* kezeli, a ki hetenként egyszer tart könyvkiosztást. Egyszerre csak egy könyvet kap minden növendék, a könyvtárat szeptember közepétől május közepéig használják, illetőleg a IV. évesek május elejéig. A használat mértékét a következő adatok tüntetik fel: az I. osztály kivett 1053 művet, egy növendék átlag 18-at; a II. osztály 693 művet, egy átlag 19-et; a III. osztály 604 művet, átlag 15-öt; a IV. osztály 502 művet, egy átlag 10 művet; a 181 növendék használt 2852 művet, egy növendék átlag 15 művet. Az olvasottakat időnkénti kikérdezéssel kérik számon. Kötelező olvasmányok voltak, ezekről jegyzeteket kívántak

és időközönként kikérdezéssel őrizték ellen az olvasást. A kötelező olvasmányok a könyvtárban 3—4 példányban vannak meg. Az ifjuság 2 fővárosi és 1 helyi politikai napilapot olvasott. A könyvtár önképzőköri tagsági díjakból és könyvszázalékokból tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 62 mű volt 75 kötetben; a könyvtár jelenleg 632 művet tartalmaz 857 kötetben. (Igazgatóság.)

18. A **znióváraljai állami tanítóképző-intézet** 1870 óta áll fenn, ifjusági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1875 óta van. A könyvek tudományszakok szerint vannak csoportosítva; a könyvtárat tanári felügyelettel *növendék* kezeli, a ki hetenként egyszer tart könyvkiosztást. Az ifjuság az utolsó évben 1211 művet olvasott 1593 kötetben, tehát egy növendék átlag 11 művet 15 kötetben. Ebből esik az I. osztályra 252 mű, a II-ra 237, a III-ra 314 és a IV. osztályra 308 mű. A ki legtöbbet olvasott, az olvasott 71 művet 126 kötetben. Legtöbb olvasója volt Jókainak. Az olvasottak ellenőrzése alkalmilag a tanítás keretében történt. Kötelező olvasmányok az irodalomtörténet köréből voltak, ezekből a növendékek jegyzeteket csináltak. Politikai lapot az ifjuság olvasott (Pesti Hirlap). A könyvtár önképzőköri tagsági díjakból tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 47 mű volt 58 kötetben és 130·20 korona értékben; a könyvtár jelenlegi állománya 627 mű 1000 kötetben és 1458·76 korona értékben. (Igazgatóság.)

I. b) 19. A **csíksomlyói róm. kath. tanítóképző-intézet** 34 év óta áll fenn, ifjusági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, van. A könyvtár az 1899—1900. tanévben 37 művel gyarapodott. Az ifjuság politikai lapot is olvasott (Magyar Állam, Alkotmány). A könyvtárra és használatára vonatkozólag részletesebb adatokat nem találtam az értesítőben; csupán az olvasható még, hogy „az ifjusági könyvtár szakszerűleg teljesen rendezett állapotban van.” (Az 1899—1900. évi értesítő.)

20. Az **egri érseki róm. kath. tanítóképző-intézet** 1828 óta áll fenn, ifjusági könyvtára, önképzőkörrel és olvasókörrel kapcsolatban, 1900 óta van. A könyvek irodalmi műfajok szerint vannak csoportosítva. A könyvtárat az önképzőkör tanár-elnökének felügyelete mellett *növendék* kezeli. Könyvkiosztás hetenként egyszer volt a *tanár-elnök* és az ifjusági könyvtáros által. 71 növendék 820 esetben mintegy 1000 munkát vett ki, tehát egy növendékre átlag 14 munka esik. Kötelező ifjusági olvasmányok a magyarból és a történelemből voltak; ezek számonkérése az illető órákon részint szóval, részint írásbelileg történt. Politikai lapot az ifjuság olvasott (Budapesti Hirlap, Kakas Márton). A könyvtár tagsági díjakból tartatik fenn. Az 1901—1902. tanévben a könyvtár 116 művel gyarapodott 130 kötetben, mintegy 250 korona értékben, jelenlegi állománya pedig

(3 évi fennállása után!) mintegy 400 mű 579 kötetben kb. 800 korona értékben. (Igazgatóság.)

21. Az **esztergomi érseki róm. kath. tanítóképző-intézet** 1842. óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1888 óta *van*. A könyvek szakok szerint 6 csoportba vannak osztva. Osztálykönyvtárak nincsenek, de a könyvek kiosztása az egyes osztályok képessége és igénye szerint történik *tanár* által. Az ifjúsági könyvtár őre az önképzőkör *tanár-elnöke*, az ő felügyeletével a könyvtárat mindenik osztályból 1—1 növendék kezeli, de a könyvkiosztást a tanár végzi hetenként egyszer. Az elmúlt tanévben az összes növendékek 1289 könyvet használtak, még pedig: az I. osztály 439-et, (átlag 11-et), a II. osztály 235-öt (átlag 8-at), a III. osztály 319-et (átlag 9-at) és a IV. osztály 244-et (átlag 10-et). A növendékek átlag 10 könyvet használtak, de több növendék 16—20-at, egy 23-at és egy növendék 3-at. Az olvasottakat számon kérik kivonatok készíttetésével, a mű alapeszméjének, tárgyának és tartalmának feltüntetésével. A kivonatok külön füzetbe iratnak. Kötelező irodalmi tárgy olvasmányok a II., III. és IV. osztályban voltak. Az olvasószobában az ifjúság csak szak-, szépirodalmi- és hitbuzgalmi folyóiratokat (lapokat) olvasott, politikai lapot nem. A kötelező ifjúsági olvasmányokról kivonatokban kell beszámolni. A könyvtár a növendékek 50 filléres és a beiratáskor teljesített befizetéseiből tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 127 kötet volt 69 korona értékben; a könyvtár jelenlegi állománya 953 mű 1020 kötetben és mintegy 1200 korona értékben. (Igazgatóság.)

22. A **győri kir. kath. tanítóképző-intézet** a Ratio Educationis alapján keletkezett, ifjúsági könyvtára 1876 óta, önképzőkörrel kapcsolatban, *van*. A könyvek szakok szerint vannak csoportosítva, a könyvtárat tanári felügyelettel *növendék* kezeli. Könyvkiosztás kéthetenként van, egy-egy növendék 2—2 művet kap. Az elmúlt évben 43 könyvkiosztás volt; az I. és II. évesek számára 20-szor, a III. és IV. évesek számára 23-szor. A növendékek egész éven át 1500 munkát, tehát átlag 10 munkát olvastak. A legtöbbet olvasó növendék 31 munkát, a legkevesebbet olvasó 9 munkát olvasott. Egy növendék 2 év alatt áttanulmányozta Cantu Caesar nagy világtörténetét s jegyzeteket készített belőle. Az olvasottakat alkalomszerűleg az órákon kérik számon. Kötelező olvasmányok nem voltak, de voltak ajánlott művek. A könyvtár az önképzőköri tagsági díjából tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 83 munka volt, a könyvtár jelenlegi állománya 390 mű 540 kötetben. (Igazgatóság.)

23. A **pécsi püspöki róm. kath. tanítóképző-intézet** Mária Terézia óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1886 óta *van*.

A könyvek szakok szerint vannak csoportosítva; a könyvtárat *tanár* kezeli, növendékek segítségével. Könyvkiosztás 2 heti időközben van, rendszerint 1—1 példányonként. A könyvtárat csekély kivétellel mindenki használta. Az olvasottak számonkérése vagy a szaktanárok által előadások közben történik; másrészt a kezelő szaktanár is ellenőrzi az olvasást és arról naplót vezet. Kötelező ifjúsági olvasmányok voltak, számonkérésük az előbbi módon történt. Az ifjúságnak politikával foglalkozni nem szabad, annál kevésbé olvashat politikai lapokat. A könyvtár az *intézeti alaplól* tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 25 kötet volt mintegy 20 korona értékben. A könyvtár most van rendezés alatt. (Igazgatóság.)

24. A **szatmári kir. kath. tanítóképző-intézet** 50 éve áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 20 éve *van*. A könyvtár szakok szerint és *osztályok szerint van csoportosítva* és tanári felügyelettel *növendék* kezeli. Könyvkiosztás hetenként kétszer történik a könyvtárosok által. Az elmúlt évben minden növendék használta a könyvtárat. Kötelező magánolvasmányok vannak, ezeket az egyes szaktanárok kéri számon. Megbízható politikai lapot olvasnak a növendékek. A könyvtár az önképzőköri tagsági díjakból, a magánvizsgálatok után járó díjak bizonyos százalékából és adományokból tartatik fenn. Az utolsó évi beszerzés 25 kötet volt, jelenlegi állománya 850 kötet, mintegy 2000 korona értékben. (Igazgatóság)

25. A **szegedi kir. kath. tanítóképző-intézetnek** ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, *van*; a könyvtárat *növendék* kezeli. A könyvtárra és annak használatára vonatkozó adatokat azonban az éresítőtkben nem találtam. (Az 1899/900. és 1900/901. évi értesítők.)

26. Az **ungvári kir. görög kath. kántor-tanítóképző-intézet** 1794 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1879 óta *van*. A könyvek szakok szerint vannak csoportosítva; a könyvtárkezelő egy *növendék* tanári felügyelettel. A önképzőkör rendes tagjai hetenként kétszer, pártolók egyszer kapnak 1—1 kötetet, de kivételes esetben, pl. kútforrás gyanánt, máskor is kaphatnak könyvet. A könyveket tanári felügyelettel növendék adja ki. Egész éven át 90 könyvosztás tartatott, melynek összes forgalma 10,378 volt; ebből egy könyvosztásra átlag 115, egy tagra átlag 2 könyv esik hetenként. (Egy növendékre évente átlag mintegy 68 könyv esik!) Az olvasottakról a növendékek jegyzéket és rövid kivonatot készítenek. Kötelező olvasmányai a III. és IV. éveseknek voltak, ezek számonkérése a tartalom elmondásával történt. A könyvtár a havonkénti 20 és 10 fillérés tagsági díjakból tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 22 kötet volt (nagyobb beszerzés 2 évenként történik); a könyvtár állománya az 1901/902. tanév végén 782 kötet volt. (Igazgatóság.)

27. A **felsőlvői ág. hitv. ev. tanítóképző** 1845 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1878 óta van. A könyvtár szakok szerint 5 csoportra van osztva; osztálykönyvtárak nincsenek. A könyvtárat tanári felügyelettel *növendék* kezeli, a ki hetenként egyszer tart könyvkiosztást, 1—1 kötetet, kisebbekből 2—3-at adván ki. Az utolsó évben a növendékek 1906 kötetet olvastak még pedig az I. osztály 434-et (átlag 36 kötetet), a II. osztály 682-t (átlag 40-et), a III. osztály 607-et (átlag 38-at) és a IV. osztály 183-at (átlag 46-ot); az összes növendékek tehát átlag 40 kötetet olvastak. A számonkérés úgy történik, hogy az önképzőkörben egyik-másik növendék közli a lefolyt időszakban olvasott könyvek rövid tartalmát. A kötelező olvasmányokat a magyar nyelv tanára kéri számon a növendékektől. Politikai lapot a növendékek nem olvasnak. A könyvtár részben az intézet *tanszerátalányából*, részben az önképzőkör jövedelmének egy részéből tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 29 mű volt 47 kötetben, körülbelül 50 korona értékben; a könyvtár jelenlegi állománya 1032 mű, 1330 kötetben és körülbelül 2000 korona értékben. (Igazgatóság.)

28. Az **eperjesi ág. hitv. ev. tanítóképző-intézet** 1847 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, olvasókörrrel kapcsolatban, 1867 óta van. A könyvek szakok szerint vannak csoportosítva. A könyvtárat az önképzőköri tanár-elnök felügyelete mellett *növendék* kezeli önállóan. Könyvkiosztás hetenként egyszer van. Az utolsó évben az összes növendékek használtak 1130 művet (átlag 10-et), még pedig: az I. osztály 302 művet (á 8·7), a II. osztály 411 művet (á 13·2), a III. osztály 317-et (á 16) és a IV. évesek 100 művet (á 4·2-et). A legtöbbet olvasó 20 művet, a ki legkevesebbet olvasott 7-et olvasott. Az olvasottakat nem kéri számon. Kötelező olvasmányok nem voltak. Az ifjúság olvasott politikai lapot (Budapesti Hirlap, Magyar Szó, Borsszem Jankó) összesen 92 korona értékben. A könyvtár az önképzőkör 3 koronás tagsági díjaiból tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat volt: 15 mű 35 kötetben és 189 korona értékben. A könyvtár jelenlegi állománya: 563 mű 644 kötetben. (Igazgatóság.)

29. A **soproni ág. hitv. ev. tanítóképző-intézet** 1858 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1864 óta van. Az ifjúsági könyvtárhoz csatlakozik: a) a képzőintézeti kézikönyvtár (*segélykönyvtár*) és b) a népiskolai kézikönyvek tára. A *főkönyvtár két részre oszlik: 1. a I. és II. osztály könyvtárára és 2. a III. és IV. osztály könyvtárára.* (Tehát csoportkönyvtárak.) Mindenik csoport könyvtára szakok szerint négy csoportra van osztva. A könyvtárat a tanár-elnök felügyelete alatt *növendék* kezeli; de a könyvek beszerzésénél az igazgató és tanári kar is

gyakorol ellenőrzést. A könyveket hetenként egyszer a növendék könyvtáros adja ki; egy alkalommal 3 kötet vehető ki. Az 1901/902. tanévben a növendékek összesen 3360 könyvet vettek ki, egyenként átlag 37-et. A magyar irodalom tanára *olvasási naplót* készített minden növendékkel. A naplókat időközönként a tanár megtekinti. Kötelező olvasmányok az irodalmi oktatással kapcsolatban voltak. Lapokat az ifjúság hetenként egyszer (szombaton este) olvasott; leginkább pedagógiai lapokat, a politikaiak közül a Magyar Szót. A könyvtár az önképzőköri tagsági díjakból tartatik fenn, az utolsó évi szaporulat 250 mű volt 307 kötetben. A könyvtár ez időszereint *1576 művet tartalmaz 2048 kötetben és 6000 korona értékben.* (Igazgatóság.)

30. A **debreceni** *ev. ref. tanítóképző-intézet* 1855 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, 1870 óta *van.* Van ezen kívül ifjúsági segélykönyvtára a folyó tanév óta. Az ifjúság rendelkezésére áll továbbá a főiskolai nyilvános olvasóterem és ezzel összekötött „Anyakönyvtár”. A könyvek szakok szerint 8 csoportba vannak osztva. A segélykönyvtárban csak a köteles magyar irodalmi olvasmányok vannak meg átlag 5—10 példányban. A könyvtárat *növendék* kezeli, a kitől az önképzőkör felügyelő tanára (a magyar irodalom tanára) havonként elkéri a kiadott könyvek jegyzékét, hogy az egyes tanulók olvasási irányát és buzgóságát ellenőrizze. Könyvkiosztás hetenként 4-szer van; egyszerre egy könyv vehető ki. Az 1901/902. iskolai évben összesen 2338 könyvkivétel történt, növendékenként átlag 9; ebből esik: az I. osztályra 1042 (à 9), a II. osztályra 623 (à 10), a III. osztályra 401 (à 8) és IV. osztályra 272 (à 9). A főiskolai nyilvános olvasótermet ezen kívül 720 ízben látogatta tanítóképző-intézeti növendék. (A debreceni kollégiumi akadémiái értesítő adata.) A kötelező olvasmányok (osztályonként átlag 10) az órán tárgyaltatnak és lehetőleg olvastatnak. A magánolvasmányokból, a kik elégségesnél jobb osztályzatot akarnak nyerni, *olvasmányi naplót tartoznak bemutatni* a félévi szigorlaton, melyből hozzájuk kérdés intéztetik. A naplóba legalább havonta egy olvasmányról kell bejegyzést tenni. Az önképzőköri olvasókör járat 6 politikai-, 3 szak-, 2 egyházi-, 3 szépirodalmi- és 2 élclapot. A könyvtár az önképzőkör és segélyegylet pénztárából tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 351 mű volt 301 kötetben és 409 korona értékben. A könyvtár jelenleg tartalmaz: 933 művet 833 kötetben és 2200 korona értékben. (Igazgatóság.)

31. A **nagykőrösi** *ev. ref. tanítóképző-intézet* 1837 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára 1870 óta — önképzőkörrel kapcsolatban — *van.* Az ifjúsági könyvtár a főkönyvtár függeléke és tanári felügyelet mellett

növendék kezeli. Könyvkiosztás hetenként kétszer van, a könyvtárat az összes növendékek használták. Irodalomból és a pedagógia történelméből voltak kötelező olvasmányok. A többi tárgyból a szakirányokba eső művek olvasását a szaktanárok szorgalmazták és alkalmilag az olvasottak tartalmát számon is kérték. A növendékek csak szaklapokat és folyóiratokat olvastak. A könyvtár a fentartó testületek évi segélyéből és az ifjúság járulékából tartatik fenn. A könyvtár ezidőszerint 629 munkát tartalmaz 336 kötetben és 740.50 korona értékben. (Igazgatóság.)

32. A **budapesti országos isr. tanítóképző** 1857 óta áll fenn, ifjúsági könyvtára önképzőkörrel kapcsolatban 1888 óta van. A könyvek szakok szerint 4 csoportra vannak osztva; a könyvtárat *önállóan növendék* kezeli. Könyvkiosztás *naponta* van, átlag 20—30 kötet. Az elmúlt évben a növendékek 4500 művet olvastak. Az olvasottakat csak kivételesen kéri számon. Kötelező olvasmányok külön kijelölve nem voltak; az önképzőkör könyvtára nem járát politikai lapot. A könyvtár az önképzőköri tagsági díjakból tartatik fenn (80—100 korona) és ajándékokból. Az utolsó évi szaporulat 86 mű volt 125 korona értékben; a könyvtár jelenleg tartalmaz: 850 művet 960 kötetben és 900 korona értékben. (Igazgatóság.)

II. a) 33 A **budapesti II. ker. állami tanítónőképző-intézet** 1869 óta áll fenn. Kétféle ifjúsági könyvtára van. Az egyik a tanári könyvtárral kapcsolatos; ez az intézet tulajdona s leginkább népiskolai tan- és vezérkönyvekből s ifjúsági olvasmányokból áll. Ez 1869 óta megvan. A másik az önképzőkör tulajdona, a mely 1895 óta áll fenn. Mindkét könyvtár szakok szerint van csoportosítva. A növendékek használják a tanári könyvtárat is. Az intézet ifjúsági könyvtárát egy tanár, az önképzőkör könyvtárát egy *növendék* kezeli a tanárelnök ellenőrzésével. Az intézeti ifjúsági könyvtárból alkalom és szükség szerint bármikor lehet művet kivenni, az ifjúságéból hetenként egyszer. A szépirodalmi műveket az u. n. *irodalmi olvasó órákon*, a német műveket a *német társalgó órákon*, a francia műveket a *francia társalgó órákon* kéri számon. E szakokban vannak kötelező művek. A pedagógiából nincsenek kötelező művek (a kellő számú példányok hiánya miatt); de ajánlott művek vannak: Felméri, Szitnyay, Pethes, Láng M., Krausz Sándor, Browning, Hughes, Currie, Ufer (német), Regéczy, Rousseau, Comenius művei; egy-egy kivonat a növendékek javára számíttatik osztályzaskor. Politikai napilapot nem olvasnak, de járattják a Vasárnapi Ujságot a Politikai Ujdonságokkal együtt s 6 szaklapot (köztük 1 művészeti s 1 zenei, a többi pedagógiai). Az önképzőkör könyvtára áll 570 műből 678 kötetben. A múlt iskolai évben olvasás végett kivettek a könyvtárból 2052 könyvet, egy

osztályra átlag 342 könyv esik. A mult évi gyarapodás kitett 49 művet 56 kötetben.

34. Az **eperjesi állami tanítónőképző-intézet** 1900 óta, (mint óvónőképző 1893 óta) áll fenn, ifjusági könyvtára (1893 óta), önképzőkörrel kapcsolatban, 1901. óta van. A könyvek egyelőre a beszerzés szerint folyó csoportban vannak. A könyvtárat *növendék* kezeli, a ki hetenként tart könyvkiosztást. Kötelező olvasmányok nem voltak, de a szaktanár alkalomszerűleg utasítja a növendékeket egyes művek elolvasására, ezeket lehetőleg számon is kéri. Az ifjuság tanügyi lapot igen, de politikai lapot nem olvasott. A könyvtár az önképzőköri tagsági díjából tartatik fenn, Az utolsó évi beszerzés 45 kötet volt; jelenlegi állománya 197 kötet. (Igazgatóság).

35. A **győri állami tanítónőképző-intézet** 1875 óta áll fenn, ifjusági könyvtára 1889 óta van. (Önképzőköre nincs.) A könyvek *osztályonként* vannak csoportosítva. A könyvtárat *tanár* (a magyar irodalom tanára) kezeli; ő osztja ki a könyveket kéthetenként. Egy-egy könyvosztáskor a növendékek egy-egy könyvet kapnak. Az utolsó évben 850 művet olvastak a növendékek; átlag 7 művet. A legszorgalmasabb olvasó 10 művet, a legkevesebbet olvasó 4 művet olvasott. Az olvasottakból rövid kivonatokat készítenek, megtévén a műre észrevételeiket is. Ezeket a tanár könyvtáros nézi meg. Kötelező olvasmányok nem voltak; politikai lapot a növendékek nem olvastak. A könyvtár fentartására és gyarapítására a növendékek évenként 1 koronát fizetnek. Az utolsó évi szaporulat 21 mű volt 23 kötetben és 85 korona értékben. A könyvtár jelenleg 776 kötetet és 47 füzetet tartalmaz 1315.74 korona értékben.

36. A **kolozsvári állami tanítónőképző-intézet** 1871 óta áll fenn, ifjusági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, van. A könyvtár szakok szerint van csoportosítva és tanár felügyelete alatt *növendék* kezeli. Kötelező olvasmányok az irodalomból vannak, még pedig az I. osztálynak 2, a II-nak 2, a III-nak 10 és a IV-nek 14. „Szórakoztató olvasmányokat az ifjusági könyvtárból olvastak a növendékek; az olvasmányok anyaga osztályonként van csoportosítva. Az I., II. osztály számára útleírások, történeti tárgyú elbeszélések, életrajzok, Gál Mózes, Benedek Elek, Tutsek Anna, Gyarmathy Zsigáné stb. elbeszélései. A III. és IV. évesek Kemény Zs., Eötvös, Jósika, Jókai válogatott műveit olvasták leginkább, azonkívül újabb írók műveit is“. (Osztálykönyvtárak?) A könyvtár tagsági díjából tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 40 kötet és 10 füzet volt. A könyvtár ez időszerint tartalmaz: 1231 kötetet, továbbá folyóiratokat, szaklapokat és zeneműveket. (Értesítő.)

37. A **pozsonyi állami tanítónőképző-intézet** 1871 óta áll fenn,

ifjusági könyvtára *van*. A önképzőkörnek külön könyvtára van. A könyvek két csoportba vannak sorolva: a) tankönyvek és tudományos művek, b) hasznos mulattató könyvek csoportjába. A könyvtárat *tanár* kezeli (ugyanaz, a ki a tanári könyvtárat), a ki hetenként egyszer tart könyvkiosztást, minden növendék egy művet kap ki minden alkalommal. Kötelező olvasmányok a III. és IV. évesek számára voltak előírva, ezeket a szaktanárok kérték számon. A könyvtár az intézeti könyvtár részére engedélyezett összeg egy részéből — tehát a *költségvetésből* — 1901/902. óta a növendékek által fejenként fizetett 1 korona könyvtárdíjból és ajándékokból tartatik fenn. Az utolsó évi szaporulat 12 kötet volt 85 korona értékben; a könyvtár jelenlegi állománya 293 kötet 220 korona értékben. Megjegyzendő, hogy a növendékek a tanári könyvtárat is használják, még pedig a szaktanárok által kiválasztott és külön katalógusban összeállított műveket. (Igazgatóság.)

38. A **szabadkai** *állami tanítónőképző-intézetnek* ifjusági könyvtára *van*. Van önképzőköre is, de a kettő kapcsolata az értesítőből nem tűnik ki, úgy látszik kapcsolat közöttük nincs. A növendékek hetenként kétszer használhatják az intézeti könyvtárakat, egyszer-szám szerint csak egy munkát vehetnek ki; az ifjusági könyvtárat — úgy látszik — növendék kezeli. Van olvasóterem is. Az ifjusági könyvtár az év folyamán 56 művel gyarapodott; hogy miből tartatik fenn? nem tűnik ki. Önképzőköri és olvasóköri díjat a növendékek 2 koronát fizetnek. (Értesítő.)

II. b) 39. A *angolkisasszonyok budapesti tanítónőképző-intézetének* (róm.-kath.) értesítőjéből nem tűnik ki, hogy *van-e* az intézetnek külön ifjusági könyvtára? A mennyire az értesítőből szabad és lehet következtetni: azt hiszem *nincs*. (Értesítő.)

40. A **budapesti Ranolder-intézet tanítónőképzője** (róm. kath. értesítőjéből nem tűnik ki, hogy *van e* külön ifjusági könyvtára? Az értesítőből azt lehet következtetni, hogy *nincs*.

41. A **kőszegi** *róm. kath. tanítónőképző-intézetnek* ifjusági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, *van*. A könyvtárat *növendék* kezeli és az 1896/97. és 1897/98. évi értesítők tanúsága szerint szépen gyarapodott. Közlebbi és részletes adatokat nem tudtam a könyvtárra és használatára vonatkozólag szerezni. (Az említett értesítők.)

42. A **pécsi püspöki** (róm. kath.) *tanítónőképző-intézet* értesítőjéből nem tűnik ki, hogy az intézetnek *van e* külön ifjusági könyvtára; az értesítőből azt kell következtetnem, hogy *nincs*. (Értesítő.)

43. A **pozsonyi** *róm. kath. tanítónőképző-intézetnek* külön ifjusági könyvtára ugyan nem volt, de az intézeti könyvtár egyik (10.) csoportja

ifjusági könyvtárul szolgált. A könyvtár ezen osztályában 95 darab mű volt. A könyvtárat *tanár* kezeli. A növendékeknek *önképzőkörük van*; „az önképzőkör tagjai az intézet könyvtárát és folyóiratait használták.” (Értesítő.)

44. A **szegedi** *róm. kath. tanítónőképző intézet* (1900-ban alapított) értesítőjéből azt kell következtetnem, hogy az intézetnek ifjusági könyvtára még *nincs*. (Értesítő.)

45. A **debreceni** *év. ref. tanítónőképző-intézet* 1899-ben nyílt meg, ifjusági könyvtára, önképzőkörrel kapcsolatban, *van*. A könyvtár csoportosítva még nincs. A könyvtárat *tanítónő* kezeli, a ki hetenként egyszer tart könyvkiosztást. Az olvasottakat akkor kéri számon, ha azok alapján kell házi dolgozatot készíteni. Kötelező olvasmányok nem voltak; politikai lapot a növendékek — mivel nincs a könyvtárban — nem olvashattak. Az iskolai szükségletekre befizetett összeg 2⁰/₀-a fordítható az ifjusági könyvtár gyarapítására. Az utolsó évi szaporulat 54 darab könyv volt 53'10 korona értékben; a könyvtár jelenlegi állománya 433 darab könyv körülbelül 600 korona értékben. (Igazgatóság.)

Ezek összegyűjtött adataim!

Ezen adatokból örömmel konstatálhatjuk, hogy a magyar tanítóképzők az ifjusági olvasmányok és könyvtárak fontosságát már régen felismerték és hogy tanítóképzőink túlnyomó részének nemcsak van ifjusági könyvtára, hanem könyvtárának fejlesztése és használata egyuttal kiváló gondoskodásának tárgya. Feltűnik mégis, hogy a férfitanítóképzők e tekintetben a tanítónőképzőket messze túlszárnyalják.

Az állami tanító- és tanítónőképzők nagy részének alapításuktól kezdve volt ifjusági könyvtáruk, ma pedig egy kivételével az összes állami tanító- és tanítónőképzőknek eléggé fejlett ifjusági könyvtára van, a magánolvastatásról azonban ez az egy is gondoskodik. Leggyorsabb fejlődést mutat a *pápai* állami tanítóképző ifjusági könyvtára, a mely 5 év alatt 1154 kötettel gyarapodott. A felekezeti tanítóképzőknek nemcsak kivétel nélkül van ifjusági könyvtáruk, hanem kiváló gondot fordítanak kezelésükre is. A tanítónőképzők ellenben túlnyomó részt a legkezdetlegesebb állapotban vannak e tekintetben és a magánolvastatásra úgy látszik semmi gondot sem fordítanak. Az összes tanítóképzők között a legrégebb, egyzersmind a legfejlettebb és leggazdagabb ifjusági könyvtára a *soproni* ág. hit. év. tanítóképzőnek van, a mely 1864-ben alapított és ma 2048 kötetet tartalmaz 6000 korona értékben.

A tanító- (nő) képző-intézeti ifjusági könyvtárak és ezek használatának típusa ezen adatok alapján ekként határozható meg:

A könyvtárak csekély kivétellel *önképzőkörrel* vannak kapcsolat-

ban; kivételt képeznek a *budapesti* állami tanítóképző, a melynek van és a *győri* állami tanítónőkészítő-intézet, melynek nincs önképzőköre. A könyvek általában *szakonként* vannak csoportosítva; ez alól kivételt képeznek a *budapesti* állami tanítóképző, melynek kialakult *osztálykönyvtárjai* vannak és a *soproni* ág. hitv. ev. tanítóképző, a melynek ifjusági könyvtára *csoporthelyi* könyvtárakra van falosztva oly formán, hogy az I—II. osztálynak, illetőleg a III—IV. osztálynak külön-külön van könyvtára.

A könyvtárakat túlnyomórészt *növendék* kezeli, a mi kétségtelenül az önképzőköri kapcsolat számlájára írható. Kivételt képeznek ez alól a *budapesti* állami tanítóképző, melynek osztálykönyvtárait az *osztályfőnökök* — illetőleg a IV. osztályét az irodalom tanára — kezelik; az *esztergomi* érseki tanítóképző-intézet, a melynek ifjusági könyvtárát az irodalom tanára és az önképzőkör tanárelnöke kezeli, a ki az Értesítő tanúsága szerint valóban követésre méltó példát állított e tekintetben a tanítóképző tanárok elé; továbbá a *pécsi* püspöki tanítóképző, a melynek ifjusági könyvtárát szintén *tanár* kezeli; a *győri* és a *pozsonyi* állami és a *debreceni* ev. ref. tanítónőkészítők, melyeket ugyancsak tanár, illetőleg tanítónők kezelnek. Figyelemre méltó az *iglói* állami tanítóképző önképzőköri tanárelnökének az ifjuság olvasásának tervszerű vezetése és irányítása körül kifejtett munkássága. A könyvkiosztás idejét és mennyiségét tekintve, nagy tarkaságot találunk, általános szabály azonban az, hogy a növendékek *hetenként egyszer* kaphatnak olvasás végett *egy-egy kötetet, illetőleg művet*. Az általános szabálytól eltérnek a *budapesti* isz. tanítóképző, a hol *naponta*, a *debreceni* ev. ref. tanítóképző, a hol hetenként 4-szer, a *dévai, losonci*, a *máramarosszigeti* és a *modori* állami, a *szatmári* kir. kath., az *ungvári* gör. kath. és a *nagykőrösi* ev. ref. tanítóképzők, a hol hetenként *kétszer* van könyvkiosztás; a *bajai* és a *pápai* állami, a *győri* kir. kath., a *pécsi* püspöki tanítóképzők; a *győri* és az eperjesi állami tanítónőkészítő, a hol *kéthetenként* van könyvkiosztás. A mi a könyvtár használatának a mérvét illeti, abban a tekintetben természetesen szintén nagy az eltérés. Általában a *fiúk jóval többet olvasnak, mint a leányok*. Önkéntelenül jó elő a gondolat, hogy a túlsok olvasás a tanulás, a kevés olvasás pedig a látókör szélesedésének rovására van. A kimutatásokból az állapítható meg, hogy *egy-egy növendék* átlag 10—15 kötetet olvasott. A tanítónőkészítők ezen átlag mögött elmaradnak. Ezen átlagot jóval túlhaladta az *ungvári* gör. kath. képző, a hol egy növendékre átlag 68, a *csáktornyai* áll. képző, a hol 42, a *felsőlövői* ág. hitv. ev., a hol átlag 40, a *soproni* ág. hitv. ev., a hol 37, az *iglói* és a *modori* állami tanítóképző, a hol 28, illetőleg 27 könyv esik átlag egy-egy növendékre. Az egyéni forgalomban legnagyobb számmal szerepel egy *zniováraljai* nő-

vendék: 71 művel 126 kötetben. Poltikai lapot a tanítóképzők egy *jelentékeny részének növendékei olvastak* (A tanítónőjelöltek sehol.) Írásbelileg kéri számon az olvasottakat az *aradi*, a *modori* és a *temesvári* állami; az *esztergomi* érseki róm. kath., az *ungvári* kir. gör. kath., a *soproni* ág. ev. és a *debreceni* ev. ref. tanítóképzőkben; továbbá a *győri* állami tanítónőképzőben. Kötelező olvasmányok voltak: a *bajai*, a *dévai*, a *kolozsvári*, a *losonci*, a *modori*, a *pápai*, a *temesvári* és a *zniováraljai* állami; az *egri* és *esztergomi* érseki; a *pécsi* püspöki, a *szatmári* gör. kath., az *ungvári* gör. kath., a *felsőlvői* és *soproni* ág. hitv. ev., a *debreceni* ev. ref. tanítóképzőkben és a *pozsonyi* állami tanítónőképzőben. Ezeket mindenütt számon kérték. A könyvtárát általában a *növendékek hozzájárulásából tartják fenn*; kivételt képeznek a *budapesti* állami, a *pécsi* püspöki, a *felsőlvői* ág. hitv. ev. tanítóképzők, a *budapesti* II. és a *pozsonyi* állami és a *debreceni* ev. ref. tanítónőképzők, a melyek egészben vagy részben az *intézet évi költségvetéséből* tartják fenn és fejlesztik ifjusági könyvtáraikat. Az *igloi*, *pápai* és a *temesvári* állami tanítóképzők könyvkereskedők kedvezményeit használják fel ifjusági könyvtáraik gyarapítására, még pedig kiváló sikerrel és eredménnyel. A *szatmári* kir. kath. képző a magánvizsgálati díjak egy bizonyos százalékát fordítja ifjusági könyvtára gyarapítására.

Ez a tanító- (nő) képző-intézeti ifjusági könyvtárak nagy részének, valamint ezen könyvtárak használatának *külső képe*. De vajjon milyen a *belső tartalma*? Mert egy pillanatig se ringassuk magunkat azon hitben, hogy eleget tettünk kötelességünknek, ha hetenként és évenként egy bizonyos mennyiségű könyvet növendékeinkkel elolvastattunk; sőt nem tettünk eleget akkor sem, ha az olvasottakról mindjárt naplót vezetettünk is.

Mert az ifjusági könyvtár pedagógiai jelentősége nem ezeken, hanem az olvasott művek *tartalmán* és a lélekre gyakorolt *hatásán* fordul meg. Meggyőzően és behatóan fejti ki ezt a gondolatot dr. Neményi Imre többször idézett művében. „A legjobb olvasmány is épen csak elég jó az ifju számára. — Mikor ifjusági irat kerül kezébe olvasás végett, akkor az ő szelleme *szentélybe* lépjen, a hol csak tiszta légkör, nemes eszmények vegyék körül; profán dolog ennek a szentélynek az ajtaján ne nyerjen bebocsáttatást. — Nemzetünk *Geniusa* jóságos, áldástadó szellemétől át meg áthatva kell lennie a magyar ifjusági iratnak, jobban és nagyobb mértékben, mint bármely más irodalmi munka a magáétól; hogy ez a szellem fészkelje be magát az ifju szívébe; ez hassa át minden izében, agyának legrejtettebb zugában is az ő gondolkodását; ettől ittasodjék meg szíve, lelke és egész valója. — Tősgyökeres, hamisítatlan, kristálytiszta magyar nyelven és szellemben írt ifjusági iratoknak felfogása, észjárása és az ezekben kifejeződésedetten megnyilatkozó magyar nemzeti

karakter impregnálja eszét és kedélyét és oltsa egyéniségébe azokat a tiszteletreméltó és előttünk részben még fogyatékoságaikban is kedves tulajdonságokat, mik együttvéve teszik az egész világ előtt becsületben álló *magyar egyéniséget*. Ezekhez és a többiekhez, a miket a tartalomról Neményi mond, fejtegetésem különös céljánál fogva csak egyet tehetnek még hozzá. A tanítójelölt magánolvasmányának a tanítói pálya magasztos voltát kell minden sorában meggyőződésből hirdetnie. A tanítónövendék kezébe továbbá mennél több olyan olvasmányt kell adni, a mely a kiváló tanítói és nevelői tulajdonokat és erényeket csepegtesse olvasója szívébe, lelkébe. A tanítónevelés céljait és feladatait tehát az ifjusági könyvtárnak sem szabad szem elől tévesztenie.

Vajjon ilyen volt-e ennek az imént leírt keretnek a *tartalma*?! Erre feleletet adni természetesen nem tudok, nem tudhatok. Pedig ki ne érezné, hogy a kérdés ezen részére adandó felelet dönti el tulajdonképen ifjusági könyvtáraink, illetőleg működésük valódi értékét; ki ne érezné, hogy a kérdés ezen részére is meg kell ennél fogva kapnunk, meg kell ennél fogva adnunk a feleletet! Ehhez azonban egyes ember ereje és képessége általában gyenge és korlátolt. A kérdés ezen részére egyenesen a *Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete* hivatott megadni a feleletet. Úgy gondolom, hogy egyesületünknek első és legfőbb kötelessége *megállapítani azt a tartalmat, a melylyel valamely mű a tanító- (nő) képző-intézeti ifjusági könyvtárakban helyet foglalhat; megállapítani közelebbről azon művek jegyzékét, a melyek ifjusági könyvtáraink részére beszerzésre ajánlatnak.* A meglevő állapotokat, a több mint negyedszázados fejlődés eredményét azonban szintén pontosan ismernünk kell, hogy az esetleges visszasságokat megszüntethessük. Fontosságban, de nem időrendben második kötelessége tehát az lesz egyesületünknek, hogy összes ifjusági könyvtárainkra vonatkozó összes adatokat, szükség esetén tanügyi kormányunk támogatásával, gyűjtse össze, különösen pedig állapítsa meg az ifjusági könyvtárainkban *melevő művek teljes jegyzékét.* Ezen az alapon lehetne összeállítani az ifjusági könyvtárainkba nem való művek jegyzékét. Ha ezzel a munkával egyesületünk készen lesz, akkor adhatjuk majd meg a keret *tartalmára* vonatkozó fentebbi kérdésre a feleletet.

Nagy és nehéz munka lesz ez. De ennél „nemzetibb“ és „kulturális szempontból érdemesebb“ munkássággal nem indíthatja meg a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete a magyar tanítóképzés azon kereteinek részletes tartalommal való betöltését, a miket tanügyi kormányunk az új tanterv kibocsátásával ezekben a napokban jelölt ki.

Győr, 1903. január havában.

Mohar József.

A tanítók továbbképzése.

Tekintetes Szerkesztő úr! Engedje meg, hogy b. lapja 1902. évi X. füzetében Farkas Sándor úrtól a fenti címen megjelent értekezésre pár megjegyzést tegyek.

A továbbképzés módjáról írtakat mind elfogadom, hiszem és valom. A továbbképzés eszközeiről mondottakkal egyetértek. Saját tapasztalatomból beszélek. 1900. év nyarán a beszédhibások oktatására képesítő tanfolyamon töltöttem 6 hetet. Nem tudom elmondani, mennyit köszönhetek ennek a tanfolyamnak. Bizonyára így van azzal mindenki, a ki ilyen továbbképző tanfolyamon részt vesz. Vidéki tanítóknak elengedhetetlenül szükséges, hogy 8—10 évenként fölüdítse őket valamely magasabb színvonalú előadás. Egyet azonban meg kell jegyezni, azt t. i., hogy a tanítóképző-intézet a philosophiának lélektani részéből nem ad elég alapot s a mit ad, az sem eléggé értékes a tanító, a tanítás-nevelés szempontjából.

A Néptanítók Lapjában ezelőtt $2\frac{1}{2}$ évvel rámutattam, hogy a lélektani száraz meghatározás a tanításra nézve kevésbé értékes. Az egész lélektan tanítását meg kell reformálni A tanítóképzőben tulajdonképpen nem is lélektant kell a tanítójelöltnek tanulnia, hanem a lelki élet fejlődésmenetét kutatnia, figyelemmel kísérenie, a mint a gyermeki lélek fejlődik az öntudat legelső nyilvánulásától egészen az erkölcsös jellemig. Ide nem lélektan kell, hanem példa, kísérlet, indukció *s ez tartison fokozatosan mind a 4 éven át*, úgyszintén az emberi test *fejlődésének tanulmányozása* is.

A gyermekpsychologiai tanulmányozásokban ma már túl vagyunk a kezdeményezésen. A tanítóképző-intézeti lélektan tanításba azonban főképpen a 3—12 éves gyermek testi-lelki fejlődésmenetét kell kutatni s a gyermekpsychológiában — az iskola szempontjából — csak akkor fogunk teljes eredményt érni el, ha a tanító a 3—12 éves gyermekeket illetőleg teljes útbaigazítást fog találni. — Van a képző tárgyai között olyan, a mit bátran törölni s a test és lélek fejlődés történetének tanulmányozására lehetne fordítani.

Mindaddig, míg a tanítónövendék és a tanító illetén ismeretekben nincs elbocsátva, a továbbképzés akár egyedül, akár önkéntes tanfolyamok útján történjék, sokkal nehezebb s több fáradsággal érhető el a cél: hogy a tanító általános műveltségét és *tanítói ügyességét fokozza*.

A philosophia ezen ága elengedhetetlen s föl is van az véve minden továbbképző tanfolyamon. Igaz, hogy a lelki-élet fejlődésének általános vonásait nehéz megállapítani, mert minden egyednek más a fejlődésmenete, de hála Istennek, vannak tudósok, Baldwin és Romanes, a kik eléggé útba igazítanak bennünket. A teljes készütség megszerzése végett különösen ajánlom, vezessék el a tanfolyamhallgatókat a hülyék és fogyatékos érzékűek intézeteibe, csak a hiányos vagy beteges lélek jelenségének megfigyelése után lehetnek a hallgatók képesek helyes és világos képet alkotni az egészséges lélek életnyilvánulásairól.

Egy másik eszméje F. S. úrnak, hogy tudományos folyóirat álljon

a tanító rendelkezésére. Én ezt az eszmét 2¹/₂ évvel ezelőtt vettem fel a Néptanítók Lapjában (1900. évi 29. szám.). Valaki egy előző számban azt indítványozta, hogy a tanítójelöltnek útravalóul adjanak egy kis könyvtárt tudományos művekből. Ez indítványra reflektálva mondtam el az alábbiakat: „... a mi bajunk, a mit szegénységünkkel takargatunk az, hogy a vidéki tanító nem igen vagy nehezen juthat hozzá a tudományok újabb vívmányaihoz s így ezekkel nem tarthat lépést. Mert hiában! Úgy vagyunk, mint a gyermek: az ujdonság mindig jobban ingerel s jót állok róla, hogy ha a közökt. kormány (hol pedig minden nemesebb célú törekvéshez megvan a támogatásra való jóakarát) módját ejti annak, hogy a tudományok vívmányainak ujdonságai apránként minden tanító asztalára eljussanak, az önképzésnek bővebb anyagot, tápot nyújt vala, mintha egyszerre egész könyvtárt bocsájt a tanító rendelkezésére.

A kivitel igen egyszerű, csak egy kis áldozat kell hozzá: adjon a nagym. kormány a Néptanítók Lapjához még egy ívet s a második ív egyesítse magában a Magyar Nyelvőr, Természetudományi Közlöny, Budapesti Szemle, Vasárnapi Ujság, Századok, Magyar Kritika stb. tudományos, ismeretterjesztő folyóiratok összes előnyeit.“

Ime ez volt az én javaslatom 2¹/₂ évvel ezelőtt. S ha ezt itt most felemlítem, nem azért teszem, mintha F. S. úrtól el akarnám vitatni a kezdeményezés érdemét, hanem teszem abbéli örömben, hogy az eszmét ismét fölvetették s részemről amondó vagyok, hogy a tanítói műveltség színvonalának emelése érdekében most már ne is engedjük a napirendről levenni.

A mi a Szerkesztő úrnak a vonal alatt levő megjegyzését illeti, említett cikkem idézetéből szintén látható, hogy az övéhez némileg hasonló volt eszmém a kivitelre nézve. Az is a Néptanítók Lapjának átalakítását célozta s miután éppen a Néptanítók Lapjában jelent meg s a szerkesztőség semmi megjegyzéssel sem kísérte, én hajlandó vagyok ezt oda magyarázni, hogy az eszme nem volt ellenére a szerkesztőségnek.

A midőn ezzel előhozakodom, világért sem akarom a N. L. mellett a fogadatlan prókátor háladatlan szerepét játszani, csak föl akarom újítani a cikket s úgy hiszem, ha mi a Néptanítók Lapjának a tanítók szellemi szükségletéhez mért általános tudományos folyóirattá kibővítését sürgetjük (anélkül azonban, hogy megfosztanók pedagógiai jellegétől), azt hiszem a jelenlegi szerkesztőségben erre éppen munkatársakat találunk.

Ezek után bocsánatot kérve, ha soraimmal talán csak a szót szaporítottam volna, magamat nagyra becsült jóindulatába ajánlom.

Kraszna, 1903. január 11.

Zoványi Lajos,
ig.-tanító.

A tanítóképző-intézetek értesítői.¹⁾

Az 1901—1902-ik tanévről.

I.

A bajai m. kir. állami tanítóképző-intézet XXIX. értesítője az 1901—1902. (XXXII.) iskolai évről.

Közli: Scherer Sándor, igazgató.

Az értesítőben *Mihalitska István* értekezését találjuk következő címen: „A történettanítás a tanítóképző-intézetekben.“

I. *Az iskolai év történetéből* két fontos mozzanatot emelhetünk ki, u. m. a II. osztály párhuzamosítását és egy 110 tanulóra berendezendő internátusi épület építésének engedélyezését.

Az intézet fentartására évi 83,270 koronát fordítanak.

II. *Az intézet állapota.* A tanártestület a hitoktatókkal együtt 10 + 5 = 15 tagból áll. A tanári testület tagjainak száma gyarapodott *Desics Józseffel*.

Tanítónövendékek. I. A) 32, I. B) 30, II. A) 25, II. B) 25, III. 31, IV. 29. Összesen 172. Vallás szerint: r. k. 135, g. k. 17, ev. ref. 9, ág. hitv. ev. 7, unit. 1, izr. 10. Nyelvi viszonyok szerint: magyar 131, magyar-német 28, magyar szerb 15, magyar román 2, magyar-bunyevác 2, magyar-horvát 1.

Az intézeti épület, udvar, udvarkert, a kert és felszerelések változtatlanok.

Az tanzsergyűjtemények és könyvtárak a rendes áramlat szerint gyarapodtak.

Az internátusi, externátusi, köztartási viszonyok is a rendes mederben folytak le. Benlakó tanuló volt 70, künlakó 79, szüleiknél lakott 30 tanuló. A segélyezésről részletes kimutatást közöl az értesítő.

III. *Az intézet működése.* Nevelés, fegyelem. A tanári kar az értelmi képzés mellett kiváló gondot fordít az ifjúság nevelésére, az erkölcsi és vallási érzület fejlesztésére.

A rendes ünnepeken kívül jól sikerült táncvigalommal egybekötött hangversenyt rendeztek, melynek jövedelméből 170 koronát a Ferenc-József-Tanítók házára, 200 koronát az intézeti segítő alap javára fordítottak.

Hetven tanuló 6 tanár vezetése alatt négy napig tartó tanulmányi

¹⁾ Kezeimhez a következő értesítők jutottak: 1. Baja állami, 2. Budapest állami, 3. Budapest Ranolder int., 4. Csik-Somlyó r. kath., 5. Csurgó állami, 6. Debrecen ev. ref., 7. Eger r. kath., 8. Eperjes áll. tanítónő, 9. Eperjes ág. hitv. ev., 10. Esztergom r. kath., 11. Győr áll. tanítónő, 12. Győr r. k., 13. Iglo áll., 14. Kiskunfélegyháza állami, 15. Kolozsvár állami tanítónő, 16. Kolozsvár állami tanító, 17. Kőszeg r. k. tanítónő, 18. Léva állami, 19. Máramarossziget állami, 20. Nagyenyed ev. ref., 21. Szeben román, 22. Nagyszombat tanítónő, 23. Pápa állami, 24. Pécs r. k., 25. Pozsony állami tanítónő, 26. Pozsony r. k. tanítónő, 27. Szabadka áll. tanítónő, 28. Szarvas ág. hitv. ev., 29. Szegeged r. kath., 30. Székelykeresztúr állami, 31. Znióvár-alja állami és 32. Ungvár gör. keleti. Közlöm e sort esetleges félreértések kikerülése céljából. Ha valamely értesítő véletlen folytán nem jutott volna kezeimhez, méltóztassék azt pótolni.

kiránduláson vett részt. Mohácsra, Főherceglakra, Pécsre tettek kirándulást.

A fegyelmi állapot jó, a mit különben a következő erkölcsi magaviselethez vonatkozó osztályzat is igazol: példás 14, dicséretes 75, jó 75, szabályszerű 8.

Tanítás. A tanári kar 22 értekezletet tartott. Az elvégzett tananyag az állami tanterv követelményeinek pontosan megfelelő. A növendékek a neveléstanból, a magyar nyelvből, a német nyelvből, a természettudományokból, gazdaságtanból, földrajzból, mennyiségtanból kaptak feladványokat.

A tanítás eredménye:

A 172 osztályozott tanítónövendék közül:

Erkölcsi magaviselethez: példás 14, dicséretes 75, jó 75, szabályszerű 9.

Szorgalomra: ernyedetlen 11, kitartó 55, kellő 71, változó 35, semmi 0.

Tanulmányi előmenetelre: kitűnő 277, jeles 570, jó 898, elégséges 701, elégtelen 95.

Írásbeli dolgozatok külső alakjára: szép 6, csinos 27, rendes 126, rendetlen 14.

A tanártestület záróértekezleti ítélete szerint fellép: 142, javít 12, ismétél 18.

Az értesítő közli a nagy gonddal összeállított órarendet, valamint a tankönyvek jegyzékét is.

A tanítási gyakorlatokban változás nincs.

Az önképzőkör és a segítő egyesület ez évben is jelentékeny munkásságot fejtett ki. Az önképzőkör bevétele 713·25 korona, kiadása ugyanannyi 121·01 pénztári egyenleggel. A segítő egyesület állása 770 korona.

Az egészségügy nem volt kedvező, két tanuló meghalt.

IV. *Tanítóképesítés.* A tanítóképesítés a rendes mederben folyt le, 28 tanító kapott oklevelet.

V. *A gyakorló népiskola* hatosztályú, osztatlan, egy teremben, egy tanító vezetése alatt. A növendékek száma 64. Az értesítő közli a gyakorló iskola órarendjét. Az órák harmadokra vannak beosztva.

II.

A budapesti állami elemi tanítóképző-intézet értesítője az 1901—1902. iskolai évről.

Szerkesztette: Dr. Baló József, igazgató.

I. *Az iskolai év története* jelentősebb mozzanatot nem tüntet fel.

II. *A képzőintézet állapota.* A tanári testület a hitoktatókkal együtt 11+5=16 tagból áll.

Tanítónövendékek: I. o. 38, II. o. 32, III. o. 38, IV. o. 27, összesen 135. Vallás szerint: r. k. 102, ev. ref. 17, ág. hitv. ev. 12, g. kath. 1,

g. kel. 2, izraelita 1. Anyanyelv szerint: magyar 122, német 3, román 1, szerb 1, olasz 7, horvát 1.

Az épület, udvar, kert változatlanok.

A szertárakra évi állandó összeg van előirányozva, ennek megfelelőleg meg van a kellő szaporulat is.

Az ifj. könyvtár osztályok szerint van megosztva. I. o. 130, II. o. 123, III. o. 96, IV. o. 240, összesen 589 mű. Ez évi gyarapodás értéke 275 korona.

Az internatusban 43 tanuló volt elhelyezve.

Az intézetben nyújtott állami ösztöndíjak mértékét és mennyiségét a következő adatok tüntetik fel:

Volt az I. osztályban 4 ingyenes, 1 fizetési egész köztartásból álló, 5 félköztartásból álló és 7 ingyen ebédből álló állami segély; a II. osztályban 4 egész köztartásból álló, 6 félköztartásból álló és 10 ingyen ebédből álló állami segély; a III. osztályban 7 ingyenes és 1 fizetési egész köztartásból álló, 6 félköztartásból álló és 7 ingyen ebédből álló állami segély; a IV. osztályban 6 egész köztartásból álló, 2 félköztartásból álló és 7 ingyen ebédből álló állami segély; összesen: 21 ingyenes és 2 fizetési egész köztartásból álló, 20 félköztartásból álló és 31 ingyen ebédből álló állami segély.

III. *A képzőintézet működése.* A tanárikar az ismeretek nyújtása mellett kiváló gondot fordított az ifjuság nevelésére. Az ifjuság közszelme és magaviselete jó volt, a mit mutatnak ezek a számok: példás 25·6⁰/₀, dicséretes 50·1⁰/₀, jó 22·2⁰/₀, szabályszerű 1·5⁰/₀. A IV. o. növendékek két tanár vezetése mellett öt napig tartó tanulmányi kirándulásban vettek részt; megtekintették Kolozsvárt, Brassót, Tusnádot, a Szent-Anna tavat, a Büdös-barlangot.

A tanítás. A tanárikar 26 értekezten foglalkozott az intézet ügyeivel. A végzett tananyag a rendes.

A tanítás eredményét a következő kimutatás jelzi: I. Magaviselet: példás volt 34, dicséretes 69, jó 30, szabályszerű 2 rossz 0. II. Szorgalom: ernyedetlen 17, kitünő 55, kellő 45, hanyatló 15, semmi 3. III. Előmenetel: kitünő 16, jeles 42, jó 57, elégséges 2, elégtelen 18.

Százalék szerint: példás: 25·6⁰/₀, dicséretes: 50·1⁰/₀, jó 22·2⁰/₀, szabályszerű: 1·5⁰/₀ Ernyedetlen: 12·59⁰/₀, kitartó: 40·7⁰/₀, jó: 33·3⁰/₀, változó: 11·1⁰/₀, lassu: 2·2⁰/₀. Kitünő: 11·8⁰/₀, jeles: 31·1⁰/₀, jó: 42·2⁰/₀ elégséges: 1·4⁰/₀, elégtelen: 13·3⁰/₀.

Az értesítő közli az intézeti órarendet.

Tanítási gyakorlatok.

A tanítónövendékek gyakorlati kiképzése általában hármas fokozat szerint történik, u. m. 1. *a tanítás szemlélése*-, 2. *egy fél óráig tartó próbatanítások*- és 3. *egész napokra terjedő tevékenység útján* E közben a jelölt folyton közelebb jut az önálló működéshez.

Az intézetben van tűzoltói tanfolyam, kézimunka-oktatás.

Az intézetnek gondja van arra is, hogy a tanulók a testileg vagy lelkileg fogyatékosak oktatása terén is nyerjenek némi útmutatást.

A segítő egyesület tanárelnöke *Miklós Gergely* volt. Évi bevétel 476·93 korona. Kiadás 216 korona. Az egyesület vagyona 4215·69 korona.

Az önképzőkör tanárelnöke volt *Farkas Sándor*. Közli az értesítő az önképzőkör célszerűen összeállított (s követésre méltó) alapszabályait.

Az egészségügy teljesen kielégítő volt.

Az intézetben magánvizsgálatot tett 8 tanuló.

IV. *A tanítóképesítés* a rendes mederben folyt le. Vizsgálatra jelentkezett 26 növendék. Tanítóságra képesítettek 21-et.

V. *A gyakorló-iskola* I—IV. oszt. osztatlan, egy tanteremben van elhelyezve, egy tanító vezetése alatt. Az órák a szükséghez képest harmadokra s felekre vannak beosztva. A gyakorló iskolai tanulók száma 35. Nagyon tanulságos a gyakorló-iskola részletes tanmenete.

VI. *A tanítóképző-tanfolyamon* 39 tanító vett részt. A 4 hétre esett 24 lélektani, 24 irodalmi, 12 fizikai, 48 gyakorlati tanítási óra. A miniszternek ez az üdvös s nagyon szükséges intézkedése remélhetőleg csak kezdet volt, melynek folytatása leszen.

III.

A budapesti Ranolder-intézet értesítője az 1901—1902. iskolai évről.¹⁾ (Hatodik évfolyam.)

Az értesítő első lapján találjuk az intézet nemeslelkű s nagynevű alapítójának *Ranolder Fános*nak arcképét.

I. *Az év története.* Az iskolai évben csendes, de intensiv munkásság folyt rendes mederben.

Bemutatja az értesítő a háromemeletes hatalmas iskolai épület utcai és udvari rajzát.

II. *Az intézet állapota.* Az intézet szervezete: az intézet részei: I. kisdudoró, II. elemi iskola, III. polgári iskola, IV. tanítónőképző. A növendékek benlakók és bejárók. Az intézetben van 17 tanterem. 180 benlakó növendék. Tanít 30 irgalmas nővér, 1 hittanár, 5 világi tanítónő, 1 világi tanár.

A szertárak, könyvtárak, iskolai felszerelések ez évben is gyarapodtak.

Az internátusban a képző-intézeti növendékek a teljes ellátásért 600 koronát, a többiek 400-at fizetnek.

Az intézetet a székes főváros évi 9400 koronával, a vallás- és közokt. miniszterium 3600 koronával segíjezi.

A növendékek segélyezésére az intézet semmiféle alapítvánnyal nem rendelkezik. A növendékek segélyezése tandíjelengedésből és mérsékelt tápdíj fizetésből áll.

III. Az év alatt érkezett *fontosabb iratokról* is számot ad az értesítő.

IV. *Tanítótanárság.* A tanítóképző tanári kara a kisegítő tanerőkkel együtt 14 tagból áll.

V. *Az intézet működése.* Vallásos nevelés, szeretettel párosult szigor és következetesség által igyekezett célt érni.

Az egészségügyi viszonyok általában kedvezők voltak.

A tanári kar 16 értekezleten intézte el az intézet ügyeit.

¹⁾ Az intézetet a paulai Szt-Vincéről nevezett irgalmas nővérek vezetik.

A végzett tananyag az állami tanterv keretében van megállapítva. A gyakorlati kiképzésre III. o. 2, IV. o. 6, összesen 8 órát fordítanak. Közli az értesítő az írásbeli dolgozatok címeit, majd a tankönyvek jegyzékét is.

VI. *A tanítóképesítő vizsgálatok* a rendes mederben folytak le.

VII. Ezen rész közli a növendékek névsorát.

VIII. *A statisztikai adatokból* közlöm a következőket: A tanítónő-képzőben: I. o. 35, II. o. 40, III. o. 49, IV. o. 39. Vallásra nézve: 2 ev. ref., 2 ág. hitv. ev., 1 g. k. kivételével mind r. k. Nyelvre nézve: 1 tót, 1 német kivételével mind magyar. Az előmenetel osztályonként és tárgyanként van kimutatva.

IV.

A csiksomlyói r. k. tanítóképző-intézetnek értesítője az 1901—1902. tanévről.

Szerkesztette: *Karácsony József*, igazgató.

Kassay Lajos tanár XIII. Leó pápa negyedszázados működéséről irt taulmányt.

II. *Az igazgatói jelentés.* Az intézet fennállásának 34. ik évét töltötte be.

A tanári kar az óraadókkal együtt 9 tagból áll. Augusztin Imre helyébe *Dományáncz Péter* r. tanárt nevezték ki.

A tanév rendes lefolyásu volt.

Az internátusban 25 növendék volt elszállásolva.

Az intézet évi fenntartása 14,156.14 koronába került.

Az intézeti kertben s a gazdasági oktatásban változás nem állott be. A tanév alatt 300 korona költséggel új méhest állítottak fel. A méhesben van 13 méhcsalád.

Az oktatás és a végzett tananyag az állami tanterv keretében mozog. A gyakorlati kiképzés a régi mederben folyt.

Közli az értesítő az írásbeli dolgozatok címeit majd a használatban lévő tankönyvek jegyzékét és az intézeti órarendet is.

Az ifjusági önképzőkör 10 rendes, 4 díszülést tartott. Bevétele volt 337.10 korona, kiadás 143.07 korona, maradék 193.35 korona.

A könyvtárak is mutatnak szaporodást. A tanári könyvtárban van 97 kötet neveléstani, 58 kötet irodalmi. 9 kötet földrajzi és történelmi, 27 kötet term. tud., 114 vegyes mű. Összesen 386 kötet.

A gyakorló iskola osztatlan; van 5 osztálya, egy tanító vezetése alatt, 64 növendékkel.

Közli az értesítő a tanulók osztályzatait tárgyanként kimutatva.

A tanítóképesítés rendes mederben folyt le. A vizsgálaton 22 jelölt vett részt. Eredmény: 4 kitűnő, 6 jeles, 9 jó, összesen 19 oklevél.

Statisztikai adatok: létszám: 130, mind róm. kath. és magyar. Viselet: példás 35, dicséretes 43, jó 42, szabályszerű 10. Előmenetel: kitűnő 8, jeles 54, jó 36, elégséges 13, elégtelen 19.

V.

A csurgói áll. tanítóképző-intézet értesítője az 1901—1902. és a megelőző hat iskolai évről.

A tanári testület közremunkálásával szerkesztette *Bárány Gyula* igazgató.

A *tájékoztatóban* közli az értesítő az intézet rövid történetét. 33 év alatt az intézet csak három értesítőt adott ki.

Az 1901—1902. isk. év története. Az intézet *Frankl Bódog* személyében új gazdasági tanárt kapott. *Mátray Gyula* igazgató 30 évi munka után nyugdíjba lépett.

A tanári testület a hitoktatókkal együtt 14 tagból áll.

Az intézet épülete, udvara és kertje változatlan.

A szertárak hiányosak. A szaporodás lassú, mert e célra csupán 140 korona van felvéve.

Az intézetnek nincs internátusa, a növendékek magán szállásadók-nál vannak elhelyezve. A köztartás vállalkozónak van kiadva.

Nevelés, fegyelem. A tanári kar az ifjúság nevelésére mindig nagy gondot fordított a múltban s azt cselekszi a jelenben is. Hét iskolai ünnepélyt rendeztek. A fegyelem jó.

A tanári testület havonként tartott üléseket.

A végzett tananyag az állami tanterv követelményeinek teljesen megfelel. Az órarend nagy pedagógiai érzékkel van összeállítva.

Közli az értesítő az 1901—1902. iskolai évben használt tankönyvek jegyzékét.

A gyakorlati kiképzésről részletes kimutatást közöl az értesítő.

Az intézetben jelenleg külön szervezett önképzőkör nincs. A segítő egyesület áldásos tevékenységet fejtett ki. A vagyoni állásról összegező kimutatás nincs.

Az egészségügy rossz volt. 227 betegedés fordult elő.

Statisztikai adatok: létszám az év végén: I. o. 17, II. o. 27, III. o. 25, IV. o. 23, anyanyelv: 1 horváton, 8 németen kívül a többi magyar, vallás szerint: 4 izr., 3 ág. hitv. ev., 11 ev. ref., a többi r. k.

Az előmenetel tárgyankint van kimutatva.

A gyakorló-iskolának egy tanítója van; a négyosztályu osztatlan elemi iskola mintáját adja.

A tanítóképesítés rendes mederben folyt le. Az általános eredmény kedvező, 23 jelölt nyert oklevelet.

VI.

A debreceni ev. ref. tanítóképző-intézet értesítője az 1901—1902. iskolai évről.

Közzéteszi: *Kovács Lajos*, igazgató-tanár.

I. *Adatok az iskolai év történetéhez.* Felvételre jelentkezett 208 tanuló. Az első osztályba felvett 75 új tanuló közül 11 jött javított bizonyítvánnyal, 14 pedig általános kitűnő (1) osztályzattal.

Jótétemények. Bentlakásban 139 tanuló részesült. Azok, a kik javított bizonyítvánnyal jöttek, vagy magában az intézetben javító vizsgálatra utasítottak, ilyenmő jótéteményben nem részesülhettek. A tápintézetben van 9 ingyenes, 30 negyven koronás, 33 nyolcvan koronás és 9 száznegyven koronás pótdíjat fizető hely. Ezen kívül 58 tanuló ebédből álló jótéteményt kapott.

A tanítás rendes menetét a lefolyt iskolai évben semmiféle akadályozó körülmény nem zavarta meg.

A tanárikar 14 gyűlést tartott. A tanuló ifjuság erkölcsi nevelésére, a vallásos és egyházas érzelmek ápolására kiváló gondot fordítottak.

Az egészségi állapot kielégítő volt.

A tanév végén az ifjuság ünnepélyesen bucsúzott el nyugalomba menő, szeretett tanáratól, *Somogyi Páltól*.

II. *A főiskola alkotórészei*: 1. Akadémia, hit- és bölcselettudomány, jog- és államtudományi tanszakokkal. 2. Főgimnázium. 3. Tanítóképző-intézet. 4. Elemi iskola négy osztálylyal.

III. *A tanárikar* 10 tagot számlál, 6 rendes tanárral.

IV. *A végzett tananyag* az állami tanterv követelményeinek teljesen megfelel. Közli az értesítő az évközi írásbeli dolgozatok címeit.

V., VI. *A tanulók névsora és osztályjegyzéke*. Az év végén volt 163 tanuló. Vallás szerint: r. k. 2, a többi ev. ref. Mind magyar. Előmenetel: 22 kitűnő, 54 jeles, 58 elegendő. Javíthatott 20, ismétel 4.

VII. *Magántanuló volt* 16, ezek között 3 nő. (Miniszteri engedéllyel.)

VIII. *Tanításra kibocsátottak* évközben 8 tanulót.

IX. *A tanulók önmunkássága* Az önképzőkörnek 114 tagja volt. Tartottak 9 köz- és 3 választmányi ülést. A könyvtár 2000 korona értéket képvisel. Van benne 520 drb mű, 579 kötetben. Bevétel volt 289 13 korona, kiadás 276 korona, maradvány 13 11 korona. Az *énekkar*, a *vonós zenekar*, a *fúvós zenekar* dicsérendő munkásságot fejtettek ki. A *segélyegyesület* áldásos tevékenysége is dicséretet érdemel. Vagyona 2725 90 korona. Említést érdemel az ifjuság *tornaköre* is.

X. *Tanészközök* dolgában is jól áll az intézet.

XI *A segélyezésről* már tettem említést, itt még annyit említek meg, hogy ösztöndíj címén 3798 korona jótéteményben részesült az ifjuság.

XII. *Tanítóképesítő* vizsgálatokat szeptember és április hóban tartottak. Kiadtak 35 oklevelet.

XIII. *Gyakorló-iskola*. A gyakorló-iskola négyosztályú osztatlan egy tanító vezetése alatt. A tanulók létszáma 51. A gyakorló iskolán kívül van még az igazgató felügyelete alatt egy négyosztályú elemi iskola, négy tanteremben négy tanítóval, 298 növendékkel.

A gyakorlati kiképzés a mult évihez mérten változatlan.

VII.

Az egri érséki róm. kath. tanítóképző-intézet értesítője az 1901—902. tanévről.

Közli: az igazgatóság.

Szöke Sándor tanár „A népnevelők neveltetéséről“ értekezik.

A tanári kar 11 tagból áll.

Felentés az 1901—902. tanévről. Az intézet elhelyezése és felszerelése a régi. *Önálló gyakorló-iskolája az intézetnek nincs.* A vallásos s erkölcsös nevelésre nagy gondot fordít a tanári kar. A fegyelem szempontjából kifogás nem volt. A tanári kar havonként tartott egy-egy értekezést. *Lányi Ernő* helyébe *Pogátschnigg Guidó* okleveles tanárt neveték ki.

A *Mindszenti-Önképzőkör* 23 rendes gyűlést tartott. Vagyoni állása: bevétel 198 korona, kiadás 224.96 korona, hiány 16.46 korona. Erre van fedezet 90 korona tőke. Az ifjúsági könyvtárban van 296 munka 370 kötetben.

Az intézet fentartásának forrásai. Az alapok kamatja $3453 + 1712 + 9797.68 = 14,962.68$ korona. A növendékek 4000 korona segélyben részesültek.

Közli az értesítő a növendékek osztályzatait tárgyonként.

Tanítóképesítő vizsgálatot a tanév elején és a tanév végén tartottak. A vizsgálatok rendes lefolyásúak voltak. 23 jelölt kapott oklevelet. Az intézetnek 12 magántanulója volt.

Statisztikai adatok: az év végén volt 90 tanuló. Vallásra nézve: ág. hitv. ev. 1, g. kath. 2, a többi róm. kath. Anyanyelvre nézve: 1 tót, a többi magyar. Magaviseleire nézve: példás 41, dicséretes 29, jó 15, szabályszerű 5. Szorgalomra nézve: ernyedetlen 3, kitarató 20, kellő 35, hanyatló 13, nem kielégítő 19.

A végzett tananyag, évközi dolgozatok, órarendek hiányzanak.

VIII.

Az eperjesi állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1901—1902. évről.

Szerkesztette: *Dúzs Mária* igazgató.

I. *Az intézet története az 1901—1902. iskolai évben.* A tanév november közepéig rendes lefolyású volt. Ekkor ütött ki a járványos betegség (hagymáz), mely 38 növendéket s 2 tanítónőt döntött a kórágyra és 3 növendéket ragadott el a halál. A betegség miatt, melyet valószínűleg a rossz ivóvíz is elősegített, az intézet november 22-től január 20-ig zárva volt. Az intézetet dr. *Krompácher Ödön* egyetemi adjunktus, majd pedig *Zsilinszky Mihály* államtitkár látogatták meg.

II. *Az intézet állapota.* A tanári testület *Tomeskó Stefánia* személyében új tanerőt kapott. Az intézetnél működik 1 igazgató, 2 rendes

tanár, 2 rendes tanítónő, 4 segédtanítónő, 1 mintaóvónő és 7 hitoktató, összesen 17 tanár.

Felvételtett 182 növendék. Vallás szerint: r. kath. 85, g. kath. 9, ev. ref. 24, ág. hitv. ev. 47, unit. 1, izr. 16. Aranyelv szerint: magyar 162, német 14, tót 6.

A gyakorló iskolában volt az I—VI. osztályban 34 növendék.

Az épület, udvar, kert a régiék.

A szertár, könyvtár, felszerelések ez évben is gyarapodtak.

Az internátusban egy egy növendék ellátása évi 240 koronába kerül. Az internátusban volt 57 ingyenes, 43 féldíjas; 32 egészdíjas belkako növendék.

III. *A képzőintézet működése.* Az intézeti nevelés a valláserkölcös honleányi nevelést tűzte ki célul. A tanítást a szomorú emlékü járvány zavarta. A végzett tananyag az állami tanterv követelményeinek megfelelő.

Közli az értesítő a használt tankönyvek jegyzékét és a tanítás eredményét tárgyaként, majd az intézeti és gyakorló-iskolai órarendet is.

A gyakorlati kiképzésben a mult évihez mérten változás nem állott be. A növendékek a mintaóvodában is foglalkoztak.

Az ifjúsági önképzőkörörről csak nagy vonásokban emlékezik meg az értesítő.

A képesítő vizsgálaton 36. rendes, 6 magántanuló vett részt.

IX.

Értesítő a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi kollégiuma tanítóképző-intézetének állapotáról az 1901—1902. isk. évben.¹⁾

Szerkesztette: *Gamauf György* tanítóképző-igazgató.

A) *Az intézet állapota.* „A tanítóképző-intézet kiegészítésére célzó intézkedések csak lassú lépésben haladnak előre. Az intézet az 1898—1899-iki tanévben ugyan *önálló, saját céljaira* szolgáló és a tanítóképző-igazgató vezetése alatt álló gyakorló-iskolát kapott, s az 1899—1900-ik tanévben négytanfolyamúvá lett; de a tanítás céljainak jobban megfelelő tantermek, azok felszerelése, a tanszereknek máris égetően szükségessé vált gyarapítása, részben javítása, a gyakorló-iskola számára az eddigi teljesen célszerűtlen tanterme helyett teljesen megfelelő tanhelyiségek megszerzése és felszerelése, az ép oly elodázhatatlan szükségessé vált internátus felépítése, a tanári kar kiegészítése — mind oly feladatok, melyeknek gyors és minden irányban megfelelő szerencsés megodásától függ és várható az intézet izmosodása s tekintélye be- és kifelé.”

A tanárikar a gyakorló-iskola tanítójával és a hitoktatókkal együtt 9 tagból áll. A tanárok működése ez évben is zavartalanul és szakadatlanul folyt. Az ifjúság megnézte a kassai gyümölcskiállítás. A tanárikar 23 értekezletet tartott.

Statisztikai kimutatás. Beiratkozott 118 tanuló, az év végére maradt

1) A fenntartó testülethez és felsőbb hatóságokhoz évről évre jelentés helyett. Külön levonat az ez évi kollégiumi értesítőből.

115. Vallás szerint: ág. hitv. ev. 115, ev. ref. 2, rom. kath. 1. Anyanyelv szerint: magyar 86, német 13, tót 19. Segélyezés: tandíjelengedés 2000 korona, ingyen lakás 5740 korona, étellemezés 5015 korona összesen 12,755 korona. Ezen kívül némi ösztöndíj is volt.

A könyvtárban van 2153 mű, 2980 kötet, 3082 26 korona értékben

A tanszergyűjteményben van 234 mű, 2150 drb eszköz, értéke 3637 91 korona.

Az intézeti kert 3463 m² területű.

„A kilenc *internátusi* szobában, melyek egyben háló- és dolgozószobául használtattak, 51 tanuló volt elhelyezhető, a többi közül 10 tanuló Gamauf házában, 14 egy más magánháza volt elhelyezve, 16 tanuló Remenyik tanító, 2 tanuló Kapi tanár felügyelete alatt; továbbá 25 tanuló *felügyelet nélkül* magánházaiban és 11 tanuló egyrészt a szülői háznál, másrészt, mint teljesen saját költségükön felvett növendékek, magánházaiban voltak elhelyezve.”

B) *Az intézet működése.* A tanári karnak kiváló gondjai közé tartozott, hogy az ifjuság valláserkölcsi és hazafias érzületét fejlessze. Az ifjuság erkölcsi magaviselete kielégítőnek mondható.

A bevégzett tananyag lehetőleg az állami tanterv követelményeinek felelt meg.

Közli az értesítő az intézeti összegező óratervet.

Előmenetel. Magaviselet: jó 113, szabályszerű 2. Szorgalom: kitartó 29, elég 59, csekély 27. Általános osztályzat: kitünő 10, jeles 21, jó 41, elégséges 16, elégtelen 27.

Az ifjúsági egyesület elnöke 23 év óta Gamauf György. Tartottak 25 ülést. Az egyesület bevétele volt 559 69 korona kiadása, 424 80 korona. Vagyona 3153 53 korona. A segélyző egyesület bevétele 124 02 korona. Kiadása 120 56 korona. Vagyona 330 78 korona.

Tanítóképesítő-visszafogásokat június és szeptember hónapban tartottak. Oklevelet nyert 24 jelölt, ezek között 2 nő.

Az egészségügy nem volt kedvező a járványos betegség miatt (Hagymáz).

A gyakorló-iskola osztatlan, vegyes, hatosztályú, egy tanító vezetése alatt A gyakorlati kiképzés a múlt évihez mérten változatlan. A gyakorló-iskola I—VI. osztályában volt 57 növendék.

X.

Az esztergomi érseki tanítóképző-intézet értesítője az 1901—1902. tanévről.

Szerkesztette: Guzsvenitz Vilmos.

I. *Blümelhuber Ferenc* alapítványáról számol be az értesítő, ki a tápintézet javára 20,000 koronát adott.

II. *A szorgalmi idő főbb mozzanatai.* Az intézet külső állapotán az iskolai év alatt semmiféle nevezetes változás nem fordult elő. A szokásos egyházi és hazafias ünnepélyeket megtartották.

A vallás-erkölcsi és fegyelmi állapot teljesen kielégítő volt.

A tanulmányi ügyekről is csak jót jelezhet az értesítő.

Az egészségi állapotok is kielégítők.

III. *Segélyek és jutalmak.* A segélyek és jutalmak összege 1573 korona 76 fillér. Az ösztöndíjaké: 6434 korona. Összessegély: 8007 76 korona. A segítő egyesület vagyona: 11,441 26 korona.

IV. *Az ifjusági önképzőkör* ez évben is számottevő munkásságot fejtett ki. 28 gyűlést tartottak. A könyvtárban van 1289 mű. Tanár-elnök volt *Keményfy Kálmán Dániel*.

V. *A gyűjtemények* az intézet anyagi erejéhez képest ez évben is szaporodtak.

VI. *A tanári kerület* 9 tagból áll. Változás nem történt.

VII. *A végzett tananyag* az állami követelményeknek megfelelő.

A gyakorlati kiképzés hasonló a múlt évihez. Közli az értesítő az intézeti órarendet.

VIII. *Érdemsorozat.* A tanulmányi előmenetel osztályonként, nevenként s tárgyanként van kimutatva.

IX. *A képesítő vizsgálatok* a rendes mederben folytak le. A vizsgálatra 25 jelölt jelentkezett, kik közt 7 magánvizsgáló volt.

X. *A gyakorló-iskola* 6 osztályu osztatlan elemi iskola, 33 tanulóval.

XI. *Statisztikai kimutatás.* Létszám az év végén 111 növ. Vallásra nézve: izr. 1, ev. ref. 1, a többi rom. kath. Nemzetiségre nézve: német 3, magyar-tót 11, a többi magyar. Viseletre nézve: példás 17, dicséretes 59, jó 12, szabályszerű 12. Előmenetel: kitűnő 2, jeles 22, elsőrendű 61, másodrendű 25.

(Folyt. köv.)

Sopron.

Simkó Endre.

Az 1903. évi állami költségvetés.

24. Elemi tanító- és tanítónőképzők.

Tanítóképzők: Arad, Baja, Budapest I. ker., Csáktornya, Csurgó, Déva, Igló, Kis-Kunfélegyháza, Kolozsvár, Léva, Losonc, Máramaros-Sziget, Modor, Pápa, Sárospatak, Székely-Keresztúr, Temesvár, Znióvár-alja.

Tanítónőképzők: Budapest II. ker., Eperjes, Győr, Kolozsvár, Pozsony, Szabadka.

A tanító- és tanítónőképzők szükségletei — eltérőleg az eddigi költségvetésektől — együttesen vannak kimutatva.

A rendes kiadások összege 1.672,889 korona (1.608,818 korona¹⁾. Ebből *személyi járandóságokra* esik 830,189 korona (813,518 korona). Még pedig: 1. fizetésekre, pótlékokra és lakpénzekre 745,751 korona

¹⁾ A zárójelben irt számok mindenütt az 1902. évi költségvetési összeget mutatják.

(738,940 korona); 2. tiszteletdíjak és helyettesítési díjakra 83,438 korona (72,578 korona); 3. jutalmakra és segélyekre 1000 korona (2000 korona). A *dologi kiadások* összege 842,700 korona (795,300 korona). E rovat a következő alrovatokból alakul: 1. köztartási költségek 498,400 korona (485,400 korona); 2. ösztöndíjak és künnlakó növendékek segélyezése 51,400 korona (39,400 korona); 3. elméleti és gyakorlati oktatás szükségletei 37,500 korona (változatlan tétel); 4. kertészeti és gazdasági szükségletek 13,200 korona (változatlan tétel); 5. intézeti butorok jó karban tartására, evő- és konyhaszerek pótlására 11,100 korona (9400 korona); 6. irodai szükségletek 5500 korona (4700 korona); 7. tan- és lakhelyiségek tisztántartása 9800 korona (9400 korona); 8. mosatasi költségek 20,200 korona (20,000 korona); 9. fűtés és világítás 70,000 korona (65,000 korona); 10. cselédek és szegődményesek bérei 28,000 korona (25,300 korona); 11. betegápolási költségek és gyógyszerek 8600 korona (7500 korona); 12. épületek fentartása 14,500 korona (13,900 korona); 13. házbérek 31,000 korona (változatlan tétel); 14. utazási és átköltözködési költségek 4100 korona (változatlan tétel); 15. különféle kiadások 21,000 korona (változatlan tétel); 16. tanító- és tanítónőképző-intézeti tanárok továbbképzésére rendezendő tanfolyamokra és külföldi tanulmányutakra 4500 korona (változatlan tétel); 17. a tanítók szünidei tanfolyamára 10,000 korona (a mult évi költségvetésben e tétel a népnevelési intézetek közös szükséglete címén volt beigatva 5000 koronával); 18. növendékek tanulmányutjára 4000 korona (változatlan tétel).

A rendkívüli kiadások összege 637,920 korona (324,300 korona). Ezen összeget részint átmeneti kiadások, részint beruházások alkotják. Az *átmeneti kiadások* összege 15,400 korona (18,300 korona). Itt a következő tételekkel találkozunk: 1. állami tanító- és tanítónőképző intézetek tanszerbeli felszerelésére 6000 korona (változatlan tétel); 2. tanítóképző intézeti kézikönyvek előállítására 4000 korona (változatlan tétel); 3. a *zniovávaljai* állami tanítóképző-intézetnél növénytermelő telep létesítésére 3000 korona; 4. az *eperjesi* áll. tanítónőképző két épületének folyosóval való összekötésére és beüvegezésére 2400 korona. A beruházásoknál, melyeknek összege 622,520 korona, a következő rovatok vannak: 1. az *aradi* állami tanítóképző intézet épületére és belső felszerelésére a város által fedezendő 60,000 korona és kölcsön útján beruházandó 280,000 korona 2. részlete gyanánt 240,000 korona; 2. a *kiskunfélegyházai* állami tanítóképző-intézet épületére és belső felszerelésére a város által fedezendő 100,000 korona és kölcsön útján beruházandó 238,000 korona 2. részletül 198,000 korona; 3. a *bajai* állami tanítóképző-intézet épületének kibővítésére és felszerelésére kölcsön útján beruházandó 94,000 korona; 4. a *temesvári* állami tanítóképző-intézet részére kertészlak, mosókonyha stb. építésére és kert létesítésére 21,000 korona; 5. a *losonci* állami tanítóképző épületén levő terhek megváltására szükséges 46,000 korona 1. részletül 10,000 korona; 6. a *pozsonyi* állami tanítónőképző-intézet épületének kibővítésére kölcsön útján beruházandó 37,000 korona; 7. a *budapesti II. ker.* állami tanítónőképző-intézetnél egy cselédlak építésére, a betegszobák berendezésére s a fizikai gyakorló terem célszerű átalakítására 22,520 korona.

A rendes bevételek összege 173,460 koronában van előirányozva. Ez összeget alkotják: 1. tanító- és tanítónőképzők jövedelme 164,500 korona (változatlan tétel); ez összegből 150,500 koronát teszen ki az internatusok jövedelme; a kertészet és gazdasázból 8600 korona a bevétel; 2. a gyakorlóiskolai tanpénzek és felvételi díjak 6100 koronát tesznek ki; 3. a losonci két protestáns egyház 2860 koronával járul az ottani tanítóképző költségeihez.

A személyi járandóságoknál mutatkozó 17,810 korona többletre nézve az indokolás a következőket jegyzi meg: 2820 koronát két segéd-tanárnak rendes tanárrá és két segéd-tanítónőnek rendes tanítónővé való kinevezése vesz igénybe; 2130 korona a természetes lakással birt tanároknak lakbérilletményvel való ellátására, valamint az eddigi lakbér-összegeknek az állomáshelyek szerinti beosztásából eredő többlete fedezetére esik; 5060 korona az óraadók díjainak; 4500 korona a hitoktatók tiszteletdíjainak; 900 korona a képzőintézetekkel kapcsolatos műfaragó iskolákban alkalmazott két műfaragónak; 100 korona egy előmunkásnak; 1100 korona két háziipar tanítónak és végül 1300 korona a gazdasági, kertészeti és borászati tanítók tiszteletdíjának fedezésére jut.

A köztartási költségeknél mutatkozó 13,000 korona többlet az indokolás szerint azért szükséges, mert az intézeteket befogadási képességük erejéig benépesíteni és a hol lehetséges volt, párhuzamos osztályokat felállítani kellett.

A beruházási költségek előirányzása azzal van indokolva, hogy a növendékek száma évről évre emelkedvén, azoknak egészségügyi és nevelési szempontból való célszerű elhelyezését csak így lehet eszközölni, a pedagógia követelményeinek csak így lehet megfelelni.

A személyi járandóságok részletezése — a tanítószemélyzetet illetőleg — a következő:

24 igazgató (2 budapesti, 22 vidéki):

4, 4800 koronával	}	1, 700 korona lakpénzzel.
4, 4400 "		
4, 4000 "		
4, 3600 "		
4, 3200 "		
4, 2800 "		

89 rendes tanár (14 budapesti, 75 vidéki):

	}	10, 1000 korona lakpénzzel.
16, 3600 koronával		
16, 3200 "		
15, 2800 "		
21, 2600 "		
21, 2400 "		

69 segédtanár, rendes tanítónő és zenetanár (4 budapesti, 65 vidéki):

24, 2000 koronával	}	6, 700 korona lakpénzzel.
23, 1800 "		13, 490 " "
22, 1600 "		26, 420 " "
		17, 350 " "

22 tanító és segédtanítónő (mind vidéki):

8, 1400 koronával	}	2, 600 korona lakpénzzel;	}	} lakpénz pótlékkal.		
7, 1200 "		6, 420 " "			} 2, 200 korona	
7, 1000 "		1, 400 " "				} 1, 150 "
		4, 360 " "				
		3, 300 " "				

15 tornatanító (2 budapesti, 13 vidéki):

1, 1800 koronával	}	2, 300 korona lakpénzzel.
1, 1200 "		1, 200 " "
13, 800 "		

2 tornatanító:

1, 600 korona tiszteletdíjjal.
1, 400 " "

2 műfaragó (vidéki):

1, 1600 koronával	}	1, 300 korona lakpénzzel.
1, 1400 "		

2 előmunkás (1 budapesti, 1 vidéki):

1, 1200 koronával	}	1, 600 korona lakpénzzel.
1, 900 "		1, 100 " "

3 házi-ipar-tanító (vidéki):

2, 1600 koronával	}	1, 420 korona lakpénzzel.
1, 1400 "		

Ezekhez járulnak még a következő díjazások: miniszteri biztos tiszteletdíja 1600 korona, évötödös pótlékok 106,840 korona, mellékórások díjai 23,000 korona, nyelvtanítók díjai 2400 korona, vallástanítók tiszteletdíjai 32,000 korona, gyakorlóiskolai vallástanítók tiszteletdíjai 3198 korona, háziipar tanítás díjazására 2600 korona, gazdasági, kerécszeti és borászati tanítók tiszteletdíjai 1800 korona, ipartanulók tanítóinak 1400 korona, intézeti orvosok tiszteletdíja 10,240 korona, 6 gazdaszany fizetése 5560 korona, 22 kertész fizetése 21,500 korona, 22 iskolaszolga fizetése 13,600 korona.

25. Felekezeti tanítóképző tanárok illetményeinek kiegészítése.

Ezen a címen az 1903. évi költségvetésben 25,000 korona van előirányozva rendes kiadásképen, mely összeg a múlt évihez képest

5000 korona emelkedést mutat (1902-ben 20,000 korona, 1901-ben 13,000 korona, 1900-ban 8000 korona).

Az 5000 korona többletből az indokolás csak annyit jegyez meg, hogy az „a folytatólagos igények mérsékelt kielégítésére szolgál”.

26. Kisdedóvónők és menedékház vezetőnők képzése.

(Hódmezővásárhely áll. ; Budapest, Sepsi-Szt.-György áll. segélyzett).

A rendes kiadások összege 212,000 korona (173,273 korona). Ebből személyi járandóságokra esik 97,600 korona (70 873 korona), dologi kiadásokra 115,200 korona (102,400 korona).

A rendkívüli kiadásokat egy átmeneti tétel alkotja : a tanítónőképző-intézetekké átalakítandó óvónőképzők felszerelésére szükséges 4800 korona (változatlan tétel).

Rendes bevételül 13,600 korona van előirányozva (változatlan tétel). Ebből 10,000 koronát teszen ki az internátusok jövedelme.

A személyi kiadások többletének okadatolásául megjegyzi az indokolás, hogy ez részint az által áll elő, mivel a budapesti Fröbel-féle és a sepsi-szent-györgyi tanítónőképző-intézeteknél az 1902. évi szeptember hó 1-től szervezett új állások illetményeit most már egészen fel kellett venni ; továbbá ezen intézeteknél, állami tanítónőképző-intézetekké történő fejlődésük következtében, a 4. osztály az 1903/4. tanévre meg fog nyílni s ennél fogva ezen intézeteknél két rendes tanári állás a VII., két rendes tanítónői állás a X. és egy segédtanítónői állás a XI. fizetési osztályban rendszeresítendő.

A személyi létszám a következő :

3 igazgató :

1, 3600 koronával	}	1, 400 korona	igazgatói díjjal.
1, 3200 "		1, 1000 "	lakpénzzel.
1, 2800 "		1, 600 "	"
		1, 500 "	"

11 rendes tanár :

2, 3600 koronával	}	3, 1000 korona	}	lakpénzzel.
2, 3200 "		2, 800 "		
2, 2800 "		3, 560 "		
3, 2600 "		2, 480 "		
2, 2400 "		1, 400 "		

12 rendes tanítónő :

4, 2000 koronával	}	5, 700 korona	}	lakpénzzel.
4, 1800 "		3, 420 "		
4, 1600 "				

3 zene- és segédtanítónő 1000 koronával (1, 600 korona, 1, 360 korona lakpénzzel.)

2 gyakorló-iskolai tanítónő 1600 koronával (1, 700 korona, 1, 420 kor. lakpénzzel.)

3 kisdedóvó :

1, 2400 koronával	}	1, 600 korona	}	lakpénzzel.
		1, 500 „		
2, 1400 „		1, 400 „		

Ezekon kívül évötödös pótlékokra felvételre 3940 korona, hivatottak díjazására 3300 korona, intézeti orvosok díjazására 2700 korona, 1 gazdasszony díjazására 900 korona, 1 kertész fizetése 1000 korona.

27. Kisdedóvó intézetek és menedékházak.

A rendes kiadások összege 738,080 korona (668,616 korona) ; a rendkívüli kiadások (beruházások) összege 40,000 korona (35,000 korona). Bevételeként 11,200 korona van előirányozva (5300 korona). Ebből 6000 korona a kisdedóvó intézetek főlős jövedelmeiből áll elő, a többi összeget Pancsova, Eger, Csongrád városok járulékaik teszik ki.

A személyi létszám a következő : 400 (1901-ben 331) óvónő, 1 minta óvó, 30 menedékház vezetőnő alkotja.

Az indokolásból közöljük a következőket : „Az állami elemi népiskolák nemzeti irányú kulturális hatását jelentékenyen fokozza, ha a nem magyar lakosságú községekben az állami iskolával szerves kapcsolatban, alsó tagozatként magyar kisdedóvoda van szervezve. Még mintegy 500 nagyobb állami iskola mellé volna szükséges kisdedóvodákat szervezni. Ezt oly módon kívánom biztosítani, hogy évenként 40—50 új kisdedóvoda szerveztetnék s így 8—10 év alatt a legégetőbb szükség ezen a téren is pótolva lenne.“

28. Testi nevelés.

A rendes kiadások összege 31,600 korona (változatlan tétel). Ebből egyéb tételek között tornatanítók képzésére esik 10,000 korona, tornaversenyek rendezésére 10,000 korona.

29. Gazdasági ismétlő iskolák.

E címen a költségvetésbe 190,100 korona rendes kiadási tétel van beillesztve (150,000 korona).

Az indokolásban konstatálva van a gazdasági iskolák számának folytonos emelkedése.

30. Balatonfüredi «Erzsébet» szeretetház.

Rendes kiadások 34,036 korona vétetett fel (33,486 korona), a rendes bevételek 6100 koronával vannak előirányozva (változatlan ételt).

IV. Szakiskolák.

E fejezetben a következő címek foglaltatnak:

Üvegtechnikai intézet (31. cím). Összes szükséglete 5600 korona.

Iparos tanulók iskolái (32. cím). A rendes kiadások összege 258,600 korona (249,600 korona), a bevételeké 5000 korona (változatlan tétel). A rendes kiadások között rajzterítói tanfolyamokra 21,000 korona vétetett fel. Ez összeg a mult évihez képest 3000 korona többletet mutat, a mennyiben — az indokolás szerint — az előző évben előirányzott összeg elégtelennek bizonyult arra nézve, hogy az ország különböző vidékein évenként rendezett tanfolyamokra jelentkező tanítók kiképzésével járó kiadások abból fedezhetőek legyenek.

Állami felső kereskedelmi iskolák (33. cím). A rendes kiadások összege 445,066 korona (419,833 korona). A rendkívüli kiadásoké (beruházás) 60,000 korona. Ez összeg a fiumei felső keresk. és polgári iskola új épületére szükséges. Fel. ker. tanárok képzésére 10,000 k. fordítatik.

Tervbe van véve 4 új tanári állás szervezése.

A rendkívüli kiadások indokolásában olvassuk, hogy a fiumei állami felső kereskedelmi, polgári és állami elemi iskolákat együttesen magában foglaló épület helyiségei mindezen tanintézetek összes igényeinek kielégítésére s az intézetek kifogástalan berendezésére az iskolák örvendetes fejlődése következtében nem elegendők.

Ugyanezen címnél új tétel a bevételek között a tanárjelöltek felvételi és tandíjaiból beveendő 1400 korona.

Keleti kereskedelmi akadémia (34. cím). A rendes és rendkívüli kiadások összege 51,200 korona (47,600 korona). Bevétel 2400 korona.

Kereskedelmi iskolák segélyezése céljából (35. cím). 145,000 korona (142.000 korona) vétetett fel.

Bábaképezdek (36. cím) szükségletei 258,952 koronát, a bevételek 33,000 koronát tesznek ki.

V. Gyógypedagógiai intézetek (37. cím).

Ide tartoznak a siketnémák, vakok és szellemileg elmaradottak állami és államilag segélyezett intézetei és iskolái s a hibás beszédűek kezelésére képesítő állami tanfolyam (Budapest, Vác, Kolozsvár, Arad, Temesvár, Kaposvár, Kecskemét, Szeged, Jolsva, Eger).

Mindezen intézetek összes szükségletei 604,336 koronát tesznek ki. A bevétel 110,558 korona.

A személyzeti beosztás, mint az indokolás megjegyzi, alakilag is módosúl. Az ezen intézetnél alkalmazott tanerők, akár tanárok, akár tanítók az 1891. évi XLIII t-cikk rendelkezése értelmében a tanítói nyugdíjalap tagjaiúl vannak kimondva; a beosztásnál pedig alapul a polgáriskoláknál követett azon beosztási mód vétetett, hogy az igazgató-tanítók, tanítók és tanítónők egy létszámban vannak, de a IX—XI. fiz. osztályokba csoportosítva s csak a VIII (az indokolásban sajtóhibából IX.) fizetési osztályba sorozott igazgatói állások vannak külön feltüntetve.

Megemlítjük még, hogy a siketnémák váci orsz. intézeténél egy specialista fül- és gégeorvos fog alkalmaztatni, ki a tanulmányos kutatások mellett a gégeinek és fülnek a siketnémák szempontjából oly fontos kezelését végzi s a tanítóképzőn az orvosi vonatkozású tárgyakat előadja.

VI. Művészet.

Ezen megnevezés alá a következő címek tartoznak.

Képzőművészet és művészeti ipar (38. cím). A kiadások összege 156,520 korona, a bevételeké 2520 korona.

A költségvetésnek általános, kulturális szempontból fontos két új tételét itt is megemlítjük.

Egyik a *vidéki művészeti egyesületek* segélyezésére felvett 8000 korona.

Erre nézve az indokolás a művészeti kultúra iránt való érdeklődés terjedésének örvendetes jeléül említi föl a szegedi és szolnoki művészeti egyesületeket. „Az ország egy-egy nagy területe értelmiségének a művészet érdekében való szövetkezését jelenti ez . . . támogatásuk elől elzárkózni annyit jelentene, mint a hazafias lelkeséget tétlenségre, meddőségre kárhoztatni, átadva azokat a lassú feloszlásnak.“

Másik tétel az ország vidékein magyar iparművészeti minta kiállítások rendezésére felvett 4000 korona. Erre nézve az indokolás elismeréssel emlékeztet meg az Iparművészeti Társulat által elért szép sikerekről, kijelenti, hogy a hazai iparművészet törekvéseivel és eredményeivel az egész országot meg kell ismertetni, át kell hatni: „Veszedelemmé fajulhatna a tovább való késlekedés, mert — úgymond az indokolás — ha az az érdeklődés, mely művészi politikám ébresztő elemei révén ország-szerte keletkezni kezd, újból visszaesik, az csaknem annyit jelentene, mint ezt a nemzetet kiszolgáltatni az idegen kulturák korlátlan befolyásának.“

Festészeti és szobrászati mesteriskolák (39. cím). Szükséglet 73,136 kor., bevétel 750 korona.

Országos mintarajziskola és rajztanárképző (40. cím). A kiadások előirányzata 153,700 korona, a bevételeké 6000 korona. Rajztanárjelöltek részére ösztöndíjjúl 12,840 korona van felvéve.

A dologi kiadások legnagyobb többlete az élőminták tételére esik. Az indokolás szerint „az élőminta képezi az intézet legfőbb életerét. Ha egy képzőművészeti iskola élőmintákban szükséglet lát, nem él, csak tengődik.“

Magyar királyi női festőiskola (41. cím). A kiadások összege 17,640 korona, a bevételeké 1500 korona.

Iparművészeti iskola (42. cím). A kiadások főösszege 181,140 korona a bevételeké 5000 korona. Az indokolás megemlíti, hogy egyetlen iparművészeti iskolánk van, holott Ausztriában az állam 104 iparművészeti iskolát tart fenn; ezen adat állapotunkat és teendőnket oly éles világításba helyezi, hogy a költségvetés apró emelkedéseit okadatolni az indokolás nem tartja szükségesnek.

Zeneművészet fejlesztése (43. cím). A rendes kiadások összege

25,000 korona. Egyes tételei: a Nemzeti Zenede segélyezése, a zeneiskolák segélyezése és *állami felügyeletük* költségei; hazai zeneszerzők műveinek kiadása, ösztöndíjak. Az indokolás szerint az ország különböző vidékein valósággal sanyalódó zeneiskolák talpraállítása, állandó gondozásba vétele és egységes, céltudatos rendszerbe foglalása a legelső feladat. Az állami felügyeletet az indokolás megkezdendőnek jelzi.

Országos zeneakadémia (44. cím). A rendes kiadások összege 165,351 korona, a rendkívülieké 401,600 kor. Rendes bevétel 30,040 kor. Az indokolás szerint a „magyar zene történetének rég óhajtott előadásáért” 300 korona tiszteletdíj iránymutatott elő.

Az országos zeneakadémia új épületet kap; melyet a vakok budapesti intézetének király-utczai telken építenek fel. „Ezuttal nem csupán arról van szó — mondja az indokolás — hogy az ország legfőbb zene-művészeti tanintézete céljainak megfelelő elhelyezést nyer, de egyszersmind a főváros is végre a zeneművészet fejlett igényeinek megfelelő hangversenyteremhez jut, melyet zeneművészetünk kialakulásának és zeneoktatásunk érvényesülésének állandó akadályaképpen s valóban egy kultúrország nagy hátrányára, mindaddig nélkülöznünk kellett. Zene-művészetünk ügyének jelentékeny föllendülése függ össze ez építkezéssel, mely végre lehetővé fogja tenni a nagy zenekari alkotások régóta hasztalan várt érvényesülését.”

Országos színművészeti akadémia (45 cím). Rendes kiadás 38,806 korona, bevétel 6000 korona.

VII. Muzeumok és műemlékek.

A muzeumok és könyvtárak országos felügyelete és országos tanácsa. (46 cím). A kiadások főösszege 207,740 korona. Ebben a címben talál fedezetet a nép- és vándorkönyvtárak szervezése és gyarapítása is, melyre nézve az indokolás megjegyzi, hogy a socialis jelentőségű közgyűjtemények támogatására és szervezésére fordítandó kiadások összege épen a vándorkönyvtárak létesítése érdekében 17,000 koronával volt emelendő. Új tétel a Erdélyi Orsz. Muzeum segélyezésére felvett 15,000 kor. Ez intézményt az indokolás „a magyar közmívelődés védő várának” nevezi!

Magyar Nemzeti Muzeum (47. cím); a kiadások főösszege 511,419 K. a bevételeké 33,735 korona.

Országos Képtár és magyar történelmi Képcsarnok (48 cím) Kiadás 941,650 korona. Bevétel: 2000 korona.

Iparművészeti muzeum (49. cím). A kiadások főösszege 123,060 K. „Az iparművészet jegyében fejlődik a modern művelt világ” — mondja az indokolás s kiemeli, hogy ma-holnap teljesen kivesző magyar régiségeknek külföldre való szüntelen kiszivárgását némileg megakadályozandó s ezzel egy nemzeti missziót és erkölcsi kötelességet teljesítendő, 4000 kor. vétetett fel tisztán hazai műipari emlékek bevásárlására.

Műemlékek országos bizottsága (50. cím). A kiadások előirányzata 30,000 korona.

Műemlékek fentartása (51. cím). Kiadás 80,208 korona. Bevétel 10,769 korona.

VIII. Közmívelődési célok támogatása.

Ezen 52. cím alatt összefoglaltan vannak felvéve a következő tételek:

1. a debreceni ev. ref. kollégium részére az Apaffy-alap kárpótlásául 8000 korona; 2. a M. Tud. Akadémia segélyezésére 97,000 korona; 3. a magyar földrajzi, földtani, természettudományi és néprajzi társulat segélye 14,000 korona; 4. a nápolyi „Stazione Zoologica“-nak egy dolgozó asztal használatáért s a tudományos jelentések kiadására 4504 korona; 5. tudományos, irodalmi vagy művészi pályán működő, segélyre szorult egyének vagy ilyenek családjainak istápolására 20,000 korona. 6. a magyarországi hirlapírók nyugdíjintézetének segélyül 2000 korona; 7. a nemzetközi földmérés berlini központi irodájának fentartási költségeihez 3600 korona.

E címen a rendes kiadások összege tehát kitesz 149.164 koronát.

IX. Ösztöndíjak. (53. cím.)

E címen 152,996 korona van előirányozva rendes kiadásképen. A cím tételei között szerepel szegény tanulók segélyezésére 2400 korona; az eperjesi gör. kath. tanítóképezde 6 növendéke részére egyenkint 84 koronával 504 korona; szeretetházi nevelők képzése okleveles tanítójelöltek részére két ösztöndíj 800 koronával — összesen 1600 korona. Utazási ösztöndíjak felsőbb iskolai tanárok és tanárjelöltek számára 20,000 korona. Utazási ösztöndíjak és külföldi útisegélyek középiskolai tanárjelöltek és tanárok számára 12,000 korona; érdemes egyetemi magántanárok jutalmazására 24,000 korona.

X. Egyházak segélyzése. (54. cím)

A kiadások összege 3.965,144 korona.

*

Végül a költségvetés magában foglalja a nyugdíjakra szükséges összegek kimutatását, melyek 1.122,000 koronát tesznek ki; s részletes kimutatást közöl a tárcát terhelő kölcsönökről. E címen 3.619,897 korona kiadás s 14,000 korona bevétel van a költségvetésbe beillesztve.

Sztankó Béla.

Az állami tanítóképző-intézeti tanárok rangsora.

Lezárattott az 1902. év december 31-én. Közzététetett a Hivatalos Közlöny 1903. évi 2-ik (január 15.) számában.

Igazgatók.

VII. fizetési osztály.

4800 korona fizetéssel:

1. dr. Katona L.-né Thuránszky I. 1890. augusztus 14. Budapest.
2. Kiss Áron dr. 1894. április 25. Budapest.
3. Sebestyén Gyula 1894. május 25. Budapest.
4. Lázárné Kasztner Janka 1895. április 19. Budapest.
5. Hermann Antal dr. 1898. november 11. Budapest.
6. Dezső Lajos 1899. május 25. Sárospatak.

4400 korona fizetéssel:

7. Lenhardt Károly 1900. április 28. Modor.
8. Aranyi Antal 1900. április 28. Igló.
9. Zajzon Dénes 1900. április 28. Losonc.
10. Somogyi Géza 1901. április 2. Znióváraltja.
11. Szabó József 1901. április 2. Arad.

4000 korona fizetéssel:

12. Margitay József 1902. február 3. Csáktornya.
13. Peres Sándor 1902. február 3. Budapest.
14. Láng Mihály 1902. február 3. Pápa.
15. Horváth Antal 1902. június 5. Temesvár.
16. Boga Károly 1902. december 18. Déva.

VIII fizetési osztály.

3600 korona fizetéssel:

1. Orbók Mór 1895. március 10. Kolozsvár.
2. Scherer Sándor 1896. március 2. Baja.
3. Wollman Elma 1896. július 25. Pozsony.
4. Heinrich Józsa 1896. október 14. Kolozsvár.
5. Csepreghy Endre 1897. február 13. Kunfélegyháza.

3200 korona fizetéssel:

6. Kovássy Zoltán 1899. december 23. Máramarossziget.
7. Dúzs Mária 1900. november 14. Eperjes.
8. Steinitzer Vilma 1900. november 15. H.-M.-Vásárhely.
9. Ujváry Mihály 1901. december 15. Székely-Keresztur.
10. Bárány Gyula 1902. február 3. Csurgó.

2800 korona fizetéssel:

11. Balajthy Ilona 1902. február 24. Szabadka.
12. Karsay Jolán 1902. március 3. Győr.
13. Pethes János 1902. november 3. Léva.

Polgári iskolai tanítóképző-tanárok.

VII. fizetési osztály.

4400 korona fizetéssel:

1. Rybár István 1901. április 19. Erzsébet nőiskola.
2. Rucsinszky Lajos 1901. április 19. Pedagógium.
3. Komáromy Lajos 1901. április 19. Erzsébet nőiskola.

4000 korona fizetéssel:

4. Kovács János dr. 1901. április 19. Pedagógium.
5. Lázár Gyula dr. 1901. június 19. Erzsébet nőiskola.
6. Lovcsányi Gyula 1902. június 11. Pedagógium.
7. Rohn József 1902. június 11. Pedagógium.
8. Csemez József 1902. június 11. Erzsébet nőiskola.

VIII. fizetési osztály.

3600 korona fizetéssel:

1. Hollós Károly 1882. december 2. Erzsébet nőiskola.
2. Trombitás Gyula 1898. május 28. Pedagógium.
3. Koch Ferenc dr. 1898. július 26. Pedagógium.

3200 korona fizetéssel:

4. Özv. Szarvas Gáborné 1900. április 29. Erzsébet nőiskola.
5. Sebestyén Gyuláné 1900. április 29. Erzsébet nőiskola.
6. Berta Ilona 1900. április 29. Erzsébet nőiskola.
7. Vängel Jenő dr. 1900. október 28. Pedagógium.

IX. fizetési osztály.

2600 korona fizetéssel:

1. Tavassy Mária 1880. szeptember 22. Erzsébet nőiskola.
2. Ábrahám Sandor 1885. május 6. Erzsébet nőiskola.
3. Lányi Ernő 1886. október 6. Pedagógium.
4. Ugray János 1889. június 20. Pedagógium.
5. Szabó Gábor 1889. június 20. Pedagógium.
6. Szarvassy Margit 1890. október 6. Erzsébet nőiskola.

2400 korona fizetéssel:

7. Korchmárosné Buzogány Mária 1899. január 26. Erzsébet nőiskola.
8. Polereczky Jolán 1900. április 29. Erzsébet nőiskola.
9. Tocsek Helén 1901. március 30. Erzsébet nőiskola.

X. fizetési osztály.

2000 korona fizetéssel:

1. Thuránszky Mária 1889. augusztus 17. Erzsébet nőiskola.
2. Zöllner Erzsébet 1894. január 29. Erzsébet nőiskola.
3. Tordai Grail Erzsébet 1897. május 13. Erzsébet nőiskola.
4. Pischl Iduna 1899. január 26. Erzsébet nőiskola.

1800 korona fizetéssel:

5. Pákh Berta 1900. június 29. Erzsébet nőiskola.
6. Barkáts Mária 1900. június 29. Erzsébet nőiskola.
7. Jausz Jozefin 1900. június 29. Erzsébet nőiskola.

1600 korona fizetéssel:

8. Bock Ida 1900. június 29. Erzsébet nőiskola.
9. Bognár Etel 1902. április 26. Erzsébet nőiskola.
10. Szupper Márta 1902. április 26. Erzsébet nőiskola.
11. Ullreich Vilma 1902. április 26. Erzsébet nőiskola.
12. Németh Sándor 1901. június 15. (fizetésnélküli segédtanár) Pedagógium.

XI. fizetési osztály.

1400 korona fizetéssel:

1. Fischerné Szebeny Antónia 1894. december 24. zenetanítónő. Erzsébet nőiskola.
2. Tamásyné Gáll Anna 1894. december 24. zenetanítónő. Erzsébet nőiskola.
3. Odor Vilma 1894. december 24. zenetanítónő. Erzsébet nőiskola.
4. Grosschmidt Margit 1895. december 24. zenetanítónő. Erzsébet nőiskola.

1200 korona fizetéssel:

5. Balogh Zsófia 1897. augusztus 29. segédtanítónő. Erzsébet nőiskola.
6. Szerdahelyi Julia 1898. május 28. zenetanítónő. Erzsébet nőiskola.
7. Posonyiné Tassy Emma 1899. február 20. zenetanítónő. Erzsébet nőiskola.

8. Reichelné Balogh Paula 1899. december 19. fizetésnélküli segéd-tanítónő. Erzsébet nőiskola.
9. Mendlik Magda 1900. február 19. segéd-tanítónő. Erzsébet nőiskola.
10. Maguscher Franciska 1901. szeptember 19. fizetésnélküli zene-tanítónő. Erzsébet nőiskola.
11. Hány Vilma 1901. november 18. fizetésnélküli zenetanítónő. Erzsébet nőiskola.

Elemi tanítóképző tanárok.

VIII. fizetési osztály.

3600 korona fizetéssel:

1. Nagy F. Károly 1870. június 24. Budapest.
2. Radó Vilmos 1872. szeptember 14. Budapest.
3. Berecz Ede 1874. május 18. Temesvár.
4. Oheroly János 1879. július 23. Budapest.
5. Nagy László 1881. augusztus 15. Budapest.
6. Sándor Domokos 1894. január 1. Sz-Keresztur.
7. Matskássy Sándor 1894. január 1. Baja.
8. Baló József dr. 1894. június 28. Budapest.
9. Mihaliczka István 1898. május 28. Baja.
10. Miklós Gergely 1898. május 28. Budapest.
11. Hodinka Ágost 1899. január 26. Sárospatak.
12. Lázárics János 1899. január 26. Déva.
13. Molnár Leontin 1900. április 28. Budapest.
14. Nagy Iván 1900. április 28. Losonc.
15. Szondy János 1900. április 28. Arad.
16. Horváth József 1900. április 28. Csurgó.
17. Kovács Sándor 1900. április 28. Kunfelegyháza.
18. Belányi Tivadar 1901. április 2. Pozsony.

3200 korona fizetéssel.

19. Kibédy Lajos 1901. április 2. Déva.
20. Bodrogi Gyula 1901. április 2. Máramaros Sziget.
21. Sztankovics János 1901. április 2. Modor.
22. Krausz Sándor 1901. április 2. Kolozsvár.
23. Pókász Imre 1901. április 2. Arad.
24. Biró Gyula 1901. április 2. Kolozsvár.
25. Felméry Albert 1901. április 2. Kolozsvár.
26. Bakos Kálmán 1901. április 2. Modor.
27. Kovács Béla 1901. április 2. Kolozsvár.
28. Geőcze Sarolta 1901. április 2. Budapest.
29. Bod Péter 1902. február 3. Nagy-Szeben.
30. Bittenbinder Miklós 1902. február 3. Budapest.

31. Balázs Endre. 1902. február 3. Znióváralfa.
32. Snazel Ferenc 1902. február 3. Budapest.
33. Nagel Sándor 1902. február 3. Baja.
34. Exner Leo 1902. február 3. Hódmezővásárhely.
35. Versényi Gábor 1902. február 3. Kolozsvár.
36. Bodor Miklós 1902. június 5. Sepsí-Szent-György.

2800 korona fizetéssel :

37. Krikk Jenő 1902. június 5. Léva.
38. Veres Ferenc 1902. június 5. Sárospatak.
39. Thaisz Lajos 1902. június 5. Losonc.
40. Horvay Ede 1902. június 5. Budapest I. ker.
41. Sztankó Béla 1902. június 5. Budapest I. ker.
42. Stepankó Albert 1902. június 5. Budapest.
43. Kolumban Samu 1902. június 5. Déva.
44. Menich Antal 1902. június 5. Pozsony.
45. Lubinszky Emilia 1902. június 5. Budapest.
46. Szöllősy István 1902. június 5. Arad.
47. Zoltai Mátyás 1902. december 18. Arad.
48. Nagy Károly 1902. december 18. Arad.
49. Beér Ferenc 1902. december 18. Eperjes.
50. Farkas Sándor 1902. december 18. Budapest.
51. Palágyi Lajos 1902. december 18. Budapest.

IX. Fizetési osztály.

2600 korona fizetéssel :

1. Csiszár Sándor 1870. október 30. Budapest.
2. Kún Alajos 1879. augusztus 7. Budapest.
3. Kolbainé Fieba Izabella 1896. december 24. Pozsony.
4. Hodossy Béla 1897. augusztus 29. Sárospatak.
5. Báthory József 1897. augusztus 29. M.-Sziget.
6. Strauch Gyula 1897. augusztus 29. Igló.
7. Glünkl Ágost 1897. augusztus 29. Modor.
8. Köveskúti Jenő 1897. augusztus 29. Pápa.
9. Karoliny Mihály 1897. augusztus 29. Igló.
10. Rösler Béla 1897. augusztus 29. Temesvár.
11. Bellosits Bálint 1897. augusztus 29. Baja.
12. Mohar József 1897. augusztus 29. Győr.
13. Amberg József 1897. augusztus 29. Pápa.
14. Niernsee József 1897. augusztus 29. Losonc.
15. Huzják Lukács 1897. augusztus 29. Igló.
16. Zrinyi Károly 1898. május 28. Csáktornya.
17. Tanfi Iván 1898. május 28. M.-Sziget.
18. Végler Gyula 1899. január 26. Sz.-Keresztúr.
19. Pataki Vilmos 1899. január 26. Budapest.
20. Irsa Béla 1899. január 26. M.-Sziget.

21. Sennyei József 1899. január 26. K.-Félegyháza.
22. Boér Gergely 1900. április 28. Kolozsvár.
23. Wagner János 1900. április 28. Arad.
24. Slajchó Mihály 1900. augusztus 30. Eperjes.

2400 korona fizetéssel:

25. Párvy Endre 1900. november 2. Znióváralfa.
26. Bene Gyula 1901. április 2. Baja.
27. Izák János 1901. április 2. Losoncz.
28. Bobok Karola 1901. április 2. Pozsony.
29. Bergmann József 1901. április 2. Modor.
30. Kőtse István 1901. április 2. Sárospatak.
31. Kittenberger János 1901. április 2. Léva.
32. Mészáros Jenő 1901. április 2. Kolozsvár.
33. Mihalik Lajos 1902. február 3. Csurgó.
34. Staab Lénárd 1902. február 3. Győr.
35. Gaál Imre 1902. február 3. K.-Kunfélegyháza.
36. Dékány Mihály 1902. február 3. Csáktornya.
37. Kardhordó László 1902. február 3. Pápa.
38. Tömör Boldizsár 1902. február 3. Csáktornya.
39. Fábian Károlyné 1902. június 5. Szabadka.
40. Amler Antal 1902. június 5. Igló.
41. Holczmann Ferenc 1902. június 5. Győr.
42. Fülöpné Sargavy Erzsébet 1902. július 9. Budapest.
43. Horváth Adolf János 1902. december 18. Léva.
44. Elekes Lajos 1902. december 18. Temesvár.
45. Répay Dániel 1902. december 18. Kolozsvár.
46. Kuszailla Péter 1902. december 18. Déva.

X. Fizetési osztály.

2000 korona fizetéssel:

1. Kirchnerné Petrsevits Mária 1894. február 12. rendes tanítónő. Budapest.
2. Pálmai Lenke 1894. október 1. rendes tanítónő. Győr.
3. Bocskay Kristóf 1894. november 13. segéd tanár. Baja.
4. Vákár Ella 1896. december 31. rendes tanítónő. S.-Szt.-György.
5. Révfy Géza 1897. október 29. segéd tanár. Temesvár.
6. Kárpáti Károly 1898. május 28. segéd tanár. K.-Félegyháza.
7. Szerényi Anna 1898. május 28. rendes tanítónő. H.-M.-Vásárhely.
8. Jankó László 1898. május 28. segéd tanár. Pápa.
9. Józsa Károly 1899. január 26. rajztanár. Pápa.
10. Marianné Günther Anna 1899. január 26. rendes tanítónő. Pozsony.
11. Kárpáti Ernő 1899. január 26. segéd tanár. M.-Sziget.
12. Watzesch Gizella 1899. január 26. segéd tanítónő. Budapest.

13. Grész Ernő 1899. január 26. segéd tanár. Temesvár.
14. Adorján Miklós 1899. május 25. segéd tanár. Curgó.
15. Czöndör Sándor 1899. május 25. segéd tanár. Temesvár.
16. Sztankovich Alajos 1899. május 25. segéd tanár. Modor.
17. Lovass Gyula 1899. május 25. segéd tanár. Curgó.
18. Belle László 1899. május 25. segéd tanár. Kolozsvár.
19. Svarba József 1899. május 25. segéd tanár. Léva.
20. Schmidt Bertalan 1899. május 25. segéd tanár. M.-Sziget.
21. Szarka Lajos 1899. július 26. segéd tanár. Znióvárálja.
22. Pasnary Győző 1899. július 26. segéd tanár. Sz.-Keresztúr.
23. Sarudy Ottó 1899. július 26. segéd tanár. Pápa.
24. Rónai Sándor 1890. szeptember 22. segéd tanár. Temesvár.
25. Dittert Ferenc 1899. szeptember 23. segéd tanár. Znióvárálja.
26. Sztodolnik János 1899. október 2. segéd tanár. K.-K.-Félegyháza.
27. Szánthóné Hahn Rózsa 1900. április 28. rendes tanítónő. Szabadka.
28. Kovácsné Papp Mária 1900. április 28. rendes tanítónő. Kolozsvár.

1800 korona fizetéssel:

29. Hajtmann Pál 1900. április 28. segéd tanár. Déva.
30. Beliczky Gusztáv 1900. április 28. segéd tanár. Losonc.
31. May Emilia 1900. április 28. rendes tanítónő. Kolozsvár.
32. Urhegyi Alajos 1900. április 28. segéd tanár. Arad.
33. Kirchmayer Győző 1900. augusztus 29. segéd tanár. Znióvár-
álja.
34. Hrabetz Nándor 1900. augusztus 31. segéd tanár. Temesvár.
35. Paksy Győző 1901. április 2. segéd tanár. Eger. (Tanfelügyelő-
séghez beosztva.)
36. Mangesius Mária 1901. április 2. rendes tanítónő. Eperjes.
37. Kuszákné Bánóczi Róza 1901. április 2. rendes tanítónő. Győr.
38. Bartók Béláné 1901. április 2. rendes tanítónő. Pozsony.
39. Watzesch Janka 1901. április 2. rendes tanítónő. Győr.
40. Eitner Ludmilla 1901. április 2. rendes tanítónő. Budapest.
41. Gyarmathy József 1901. április 2. segéd tanár. Igló.
42. Mogyoró János 1901. április 2. segéd tanár. K.-Félegyháza.
43. Ligárt Mihály 1901. április 2. segéd tanár. Pápa.
44. Balogh Kálmán 1901. április 2. segéd tanár. Sárospatak.
45. Hegedűs Paula 1901. április 2. rendes tanítónő. Budapest.
46. Feketéné Hofbauer Izabella 1901. április 2. rendes tanítónő.
Eperjes.
47. Brunovszky Rezső 1901. április 2. segéd tanár. Temesvár.
48. Juhász Imre 1901. április 2. segéd tanár. Pápa.

1000 korona fizetéssel:

49. Kiss A. József 1901. április 2. segéd tanár. Baja.
50. Makai Jenő 1901. április 2. segéd tanár. Déva.
51. Éber Sándor 1901. április 2. segéd tanár. Baja.

52. Kraft József 1901. április 2. segéd tanár. Pápa.
53. Dienes Károly 1901. szeptember 23. rajztanár. Csáktornya.
54. Keszler Károly 1901. szeptember 28. segéd tanár. Temesvár.
55. Mandola Aladár 1902. február 3. segéd tanár. Modor.
56. Heves György 1902. február 3. segéd tanár Déva.
57. Barabás Endre 1902. február 3. segéd tanár. Sz.-Keresztur.
58. Kurucz Ernő 1902. február 3. segéd tanár. Léva.
59. Mojzes Miklós 1902. február 3. segéd tanár. Csurgó.
60. Macskásy Zoltán 1902. február 3. segéd tanár. Csurgó.
61. Desics József 1902. február 3. segéd tanár. Baja.
62. Bocskay István 1902. február 3. segéd tanár. Sz.-Keresztur.
63. Szalatsy Rezső 1902. február 3. segéd tanár. Déva.
64. Ribiczey Erzsébet 1902. június 5. rendes tanítónő. Budapest.
65. Szánthó Jolán 1902. június 5. rendes tanítónő. Kolozsvár.
66. H. Gál Ilona 1902 június 5. rendes tanítónő. S. Sz.-György.
67. Hegyesy Jolán 1902. június 5. rendes tanítónő. H.-M.-Vásárhely.
68. Révai Ödön 1902. július 5. segéd tanár. Sárospatak.
69. Diviaczky Rezső 1902. augusztus 8. segéd tanár. Sárospatak.
70. Nagy Géza 1902. augusztus 17. segéd tanár. Csáktornya.
71. Demjén Ilona 1902. augusztus 24. rendes tanítónő. Budapest.
72. Zorkóczy Ede 1901. augusztus 27. segéd tanár. Losoncz.
73. Bocskay Emilia 1902. augusztus 27. rendes tanítónő. Szt.-György.
74. Botos Imre 1902. szeptember 2. segéd tanár. Szt.-Keresztur.
75. Nyakas József 1902. december 18. segéd tanár. Kolozsvár.
76. Duschek Ernő 1902. december 18. segéd tanár. Léva.
77. Szente Pál 1902. december 18. segéd tanár. Budapest.

XI. fizetési osztály.

1400 korona fizetéssel :

1. Péter Ferenc 1894. november 10. ipar tanár. Sz.-Keresztúr.
2. Udvarhelyi Ilona 1896. november 29. segéd tanítónő. Szabadka.
3. Vlaszatyiné Kiss Mára 1897. augusztus 27. segéd tanítónő. Győr.
4. Sfetea Mária 1898. január 12. segéd tanítónő Kolozsvár.
5. Tarján Gyula 1898. március 12. kézimunka tanító. Kolozsvár.
6. Lépesné Baur Irén 1898. június 18. tanítónő. Budapest.
7. Kiss Ilona 1898. augusztus 31. segéd tanítónő. Szabadka.
8. Héger Luiza 1898. december 21. segéd tanítónő. Budapest.
9. Herczegh Kamilla 1899. január 26. segéd tanítónő. Pozsony.

1200 korona fizetéssel :

10. Urbányi Karolina 1899. július 26. segéd tanítónő. Pozsony.
11. Ballóné Ludmann Paula 1899. július 26. segéd tanítónő. Eperjes.
12. Udvarhelyi Etelka 1899. szeptember 22. segéd tanítónő. Eperjes.
13. Békei Józsa 1899. szeptember 23. segéd tanítónő. Budapest.

14. Mikler Szeréna 1900. augusztus 31. segéd tanítónő. Eperjes.
15. Láng Mária 1900. szeptember 1. segéd tanítónő. Szabadka.
16. Springholcz Mária 1900. szeptember 5. segéd tanítónő. Szabadka.
17. Mezei János 1901. június 17. gyakorló isk. tanító. Znióváralfa.

1000 korona fizetéssel:

18. Tomesko Stefánia 1901. szeptember 19. segéd tanítónő. Eperjes.
19. Schön István 1901. szeptember 28. gyakorló isk. tanító. Temesvár.
20. Wolszky Emilia 1902. június 5. segéd tanítónő. Szabadka.
21. Méray Irén 1902. június 5. segéd tanítónő. Kolozsvár.
22. Borszékyné Nagy Julia 1902. június 5. segéd tanítónő. Szt. György.
23. Gerdenich Claudina 1902. június 5. segéd tanítónő. Pozsony.
24. Csukai Lujza 1902. július 9. segéd tanítónő. Budapest.
25. Dúzs Erzsébet 1902. július 30. segéd tanítónő. Eperjes.
26. Csapkés Ilona 1902. augusztus 14. segéd tanítónő. Kolozsvár.

EGYESÜLETI ÉLET.

A „Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete“ bevételeinek és kiadásainak kimutatása az 1902-ik évről.

Bevételek:

1. Áthozat az 1901-ik évről	---	---	---	---	3 kor.	68 fill.
2. Államsegély 1902 re	---	---	---	---	1600 "	— "
3. Tagsági díjak 1898-ra	---	---	4 kor.	---	---	---
1899-re	---	---	10 "	70 "	---	---
1900-ra	---	---	24 "	95 "	---	---
1901-re	---	---	577 "	75 "	---	---
1902-re	---	---	1555 "	25 "	---	---
1903-ra	---	---	48 "	---	2220 "	55 "
4. A „M. Tanítóképző“ kiadójától szerkesztői tiszteletdíj fejében	---	---	---	---	600 "	— "
5. Takarékpénztári időleges kamatok	---	---	---	---	20 "	80 "
Összesen	---	---	---	---	4445 kor.	03 fill.

Kiadások:

1. A „M. Tanítóképző“ 1902. évi kiadása	---	---	---	1806 kor.	45 fill.
2. " " " " " " 18 ¹ / ₂ ívtöbblete	---	---	---	888 "	— "
3. Nyomtatványok	---	---	---	222 "	— "
4. Írói díjak 1902-re	---	---	---	490 "	30 "

4. Irói díjak 1903-ra	500	kor.	—	fill.
5. Könyvtára	250	"	—	"
6. A szerkesztő tiszteletdíja 1903-ra	600	"	—	"
7. A főtítkár	200	"	—	"
8. A pénztáros	100	"	—	"
9. Szerkesztőségi, titkársági és pénzkézelési apróbb kiadások	130	"	—	"
10. Vegyesek	60	"	—	"
11. Pénztári maradvány mint átvitel 1904-re	3	"	94	"
Összesen	4433	kor.	94	fill.

Budapest, 1903. január hó 1-én.

Horvay Ede
egyes. pénztáros.

VEGYESEK.

† **Paal Ferenc**, a kolozsvári állami tanítóképző-intézet nyugalmazott igazgatója, egyesületünk választmányi tagja, f. é. január 18-án 71 éves korában meghalt. Mély megilletődéssel fogadtuk Paal Ferenc halálának hírért. Egyike volt a régi gárda legértékesebb tagjainak, azon gárdának, a mely többnyire szép jövővel kecsegtető állásokat elhagyva, az akkor keletkezett állami tanítóképző-intézetek élére állt s magas színvonalú készültséggel, tüzes lélekkel s minden akadályllyal megküzdő kitarással úgy indította meg az állami tanítóképzés ügyét, hogy annak győzedelmes előhaladása éppen az ő munkásságuk következtében biztosítva lön. Paal Ferenc az első igazgatója volt az 1871-ben felállított kolozsvári képzőnek s az alapozás, az első szervezés, majd a fejlesztés munkáját bölcsen, izzó ügyszeretettel s nagy tudással végezte. Ha a kolozsvári képző külső aránya az idők kedvezőtlenése miatt nem is vált hatalmassá, de ez intézet az ő keze alatt lélekben nagygyá nőtt. Az innen kikerült tanítói sereg műveltségben, ügyszeretben, hazafiságban s tanítói készségben egyike volt az országban az elsőeknek. S ez a tanítói csapat az egész életén át a Paal Ferenc nevére esküdött, őt tartotta s tartja ma is szellemi atyjának, vezérének; az ő atyai jóságához, szelíd lelkéhez való vonzódást nem vesztette el soha. Mi, az ő régiebb és ifjabb kartársai is, állandó tiszteletünkkel környeztük az ő nemes alakját. Temetése a kolozsvári társadalom, a tanítóképző tanárok s volt tanítványai mély részvétél ment végbe. A sírnál *Solyom* János, polgáriskolai tanár, volt tanítványa, búcsúztatta el meleg érzéstől áthatott szavakkal. Legyen áldott a jeles üntörő emléke!

† **Ebenspanger János**. A hiencsek fő kulturális fészkeből, Felső-Lövőről, jött a szomorú hír, hogy az ottani tanítóképző-intézet főnöke, az ottani összes tanintézetek c. igazgatója, a vasdobrai egyház felügyelője, január 24-én 58 éves korában elhunyt. Ebenspanger János nem szerepelt ugyan a tanítóképző tanárok

közélete terén, de neve általánosan ismeri és tisztelt volt a kartársak előtt a népiskolai oktatás fejlesztése körül kifejtett irodalmi munkásságánál s azon működésénél fogva, hogy a felső-lövői tanítóképző-intézetet ujonnan szervezte s fölvirágoztatta. A jó hiencek között a felső-lövői képző fontos közművelődési és hazafias hivatást tölt be s Ebenspanger érdeme, hogy a képzőből kikerült tanítók nemcsak egyházuknak buzgó hívei, jó hazafiak, hanem *nyelvből is magyarok* lettek, a magyar szellemet és nyelvet buzgón terjesztik. Ebenspanger mint nevelő és oktató egyaránt nagy hatással volt tanítványaira, a kik büszkén nevezik őt mestertüknek. Ebenspanger 1877. óta vezeti a felső-lövői képzőt s most töltötte volna be 30 éves tanári szolgálatát. Tehát egyike legrégebb tanítóképző tanárainknak. Szerényen, hivalkodástól menten működött, de gazdag kincset hagyott hátra nemzetének. Ebenspanger azzal az öntudattal halhatott meg, hogy a maga képére formálta Vasvármegye s azon környék népiskoláit, a melyekre a felső-lövői képző hatása kiterjedt. Az ő nevét halála után is még sokáig fogják emlegetni e vidéken, de fenkölt szelleme oly mély nyomokat hagyott a nemzet kulturájában, hogy akkor is fog élni és hatni, mikor nevét csak a pedagógia és egyház történetének foliánsai fogják őrizni. Kartársai, a hazai tanítóképző tanárok s hálás tanítványai áldása kísérte örök útjára.

Kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Fodor Lajos* hódmezővásárhelyi áll. óvónőképző-intézeti minta-óvót ezen intézet rendes tanárává a IX. fizetési osztály 2-ik fokozatába kinevezte.

Választmányi ülések. A tanítóképző-intézeti tanárok egyesületének választmánya két ülést tartott. Az első ülés a múlt év *december 17-én az Erzsébet nőiskola helyiségében* folyt le. Összekötötte ezt az Erzsébet nőiskola új épületének és felszerelésének megtekintésével. Az egyesület tagjait *Lázárné Kasztner Janka* igazgató és a testület tagjai kalauzolták lekötelező szívességgel. Az épület külseje a magyar stílus szerencsés alkalmazásával igen kedvezően hat a szemlélőre; a belső berendezése és felszerelése pedig habár nem pazar, de célszerűségével, ízléses voltával elragadta a vendégeket. Minden helyisége világos. Az iskolaszobák tágasak; a természettudományi felszerelések modernnek és nagy előhaladást mutatnak a multhoz képest. Legnagyobb tetszést arattak a polgáriskolai tanítónőképző internátusi helyiségei. Ezek a régi protestáns főiskolák internátusai és azon terv szerint rendezettek be, a mint azt egyesületünk 1894-ben megállapította. *Két-két női hallgató kap egy szobát*, a mely tanuló-, lakó- és hálószoba. E szobák egyszerűen és ízlésesen vannak berendezve s meg van engedve, hogy a hallgatók apró díszítéseikkel és csecsebecsékkel családiasá tegyék. A megtekintés után *Kovács János dr.* elnöklete alatt rövid ülést tartott a választmány, a melyen köszönetet mondtak az igazgatónak és testületnek a szíves kalauzolásért. A közgyűlésen megválasztott s a jegyzőkönyvben tévedésből nem közölt *Kovács Zoltánt* és *Palágyi Lajost* a választmányba beiktatták. Olvasták a máramarosi tanítóképző-intézet átiratát a *nem magyar ajkú tanítóképző-intézetek pótló vizsgálata ügyében* s elhatározták, hogy ezzel külön ülésen fognak foglalkozni. Végül megállapították az évi munkarendet.

A második ülést a f. év január 26-án tartották szintén *Kovács János* dr. elnöklete alatt. Napirend előtt *Boga Károly*, a dévai állami tanítóképző-intézet igazgatója a fizetésrendezés ügyében szólalt fel. Utalt a napilapok és a Magyar Tanítóképző azon hírére, hogy a tanítóképző tanároknak segédtanári minőségben eltöltött szolgálati éveit nem számítják be *teljesen* a rendes tanári évekbe. Ennek következtében a tanítóképző tanárok 87%-a fog károsodni. A dévai tanítóképző tanári testülete elhatározta, felkéri a választmányt, tegye meg ez ügy tisztázására és megreparálására a szükséges lépéseket. A testület nevében részletes javaslatokat is tesz. 1. A segédtanári évek a rendes tanári korévekbe egészen beszámítandók. 2. Az elemi és polgári iskolákban eltöltött évek a nyugdíjtörvényben megállapított arány (4 : 3) szerint számítandók be. 3. A tanítóképző-intézetek igazgatói nem a «kis», hanem a «nagy» gimnáziumok jellege szerint kapják illetményüket. Beható tanácskozás után az elnökséget megbízták a következőkkel: 1. Szerezzen alapos tájékozódást illetékes helyen az ügy állásáról. 2. A mennyiben nem bizonyulnak téveseknek a szállongó hírek, intézkedjék, hogy a vallás- és közoktatási és a pénzügyminiszter uraktól küldöttségileg kérjük a dévai testület határozataiban foglalt pontok végrehajtását. 3. Sikertelenség esetén kövessen el mindent, hogy a törvényhozó testületben érvényesüljenek kívánságaink.

Ezután *Nagy László* ismertette a *gyermektanulmányozás ügyét az amerikai tanítóképző intézetekben* (1. a jelen füzet első cikkét). Az ügyben igen élénk diskusszió fejlődött ki. Felszólaltak *Lederer Ábrahám*, dr. *Baló József*, *Radó Vilmos*, *Boga Károly* a javaslat mellett. Dr. *Málnai Mihály* ellenezte a gyermektanulmányozást a képzőkben, mert az eltereli a képzőket a fontosabb és nehezebb munkájoktól. *György Aladár* kívánta, hogy részletes kérdő pontok terjesztessenek a tanári testületek elé. *Havas Gyula* dr. tanfelügyelő indítványozza, hogy *Nagy László* felolvasása ne csupán a képző-intézetek, hanem az összes iskolák testületeinek küldessék meg. Kívánja, forduljon az egyesület a kormányhoz, hogy küldjön ki egy tanárt Amerikába a gyermeklélektan ügyének tanulmányozására. Különös érdeklődéssel hallgatták *Krécsy Béla* főreáliskolai tanár felszólalását, a ki két esztendőt töltött Észak-Amerikában az iskolaügyek tanulmányozása végett. Elmondotta közvetlen tapasztalatait az amerikai tanítóképző-intézetekről és gyermektanulmányozásokról. Végül megbízták *Nagy Lászlót*, állítsa össze azon pontokat, a melyek kíséretében küldendőek meg a testületeknek a Pethes-féle javaslatok.

A beszámítás. Az egyesület elnöksége eljárta a választmánytól kapott megbízásban és hiteles információt szerzett a felől, hogy 1. a középiskolai helyettes tanárookra tervezett intézkedés *nem vonatkozik* a tanítóképző segédtanárookra; 2. a *nem teljes* középiskolák igazgatóira tervezett intézkedés nem vonatkozik a tanítóképző igazgatókra; (a közoktatásügyi minisztérium tervezete csak *teljes* és *nem teljes* középiskolákról szól); 3. a más *állami* iskoláknál eltöltött évek ezután is épen olyan módon és mértékben fognak beszámíttatni, mint eddig. Köszönettel tartozunk elnökünknek fáradozásáért. Azonban tiszte-

lettel megjegyezzük, hogy az első pont csak negatív határozott, de nem jelöli meg pozitív, hogy mi történik a segédtanári évek beszámításával. Ha tehát nincs is most elég ok és ürügy deputálásra; de kételyek még vannak. Ezért résen kell lennünk.

Hol a tanterv? Nekünk is megvan a mi saját kis Kohnunk s ez az új tanítóképző intézeti tanterv. Ha most két tanítóképző tanár találkozik, köztük a következő párbeszéd fejlődik ki: «Láttad már?» «Mit?» «Az új tantervet». «Nem». «Hiszen a miniszter kibocsátotta már». «Kinek?» «A napilapoknak». «Mikor?» «Január elején, a pénzügyi bizottság tárgyalása előtt». No de félre a tréfával! Tény, hogy az új tantervet lapunk zártáig nem küldték meg azoknak, a kiket leginkább illet, a tanintézeteknek. Pedig, állítólag már készen van — az expedálásra. Ez a késedelmeskedés baj; mert most folyik a képzők testületeiben a jövő évi tantárgy-felosztás és tankönyv-választás s a miniszter sok hiábavaló munkától mentené meg a testületeket, a tanfelügyelőségeket, sőt magát a miniszteriumot is, ha kibocsátaná a tantervet. Az új tanterv fontos újításokat tartalmaz s az iskolai év hátralevő három hónapja (juniust nem számítva) egyáltalában nem sok idő a sok tanácskozáshoz, az előkészületek megbeszéléséhez. Mert hát e tantervben nem az a fontos, hogyan van megírva, hanem hogyan lesz végrehajtva. A végrehajtást pedig ki más, mint a tanári testületek végzik.

Az utolsó rangsor. Az a rangsor, a mit a miniszter most kiadott s a mit közlünk e számban, az utolsó (ha igaz?). A tanári körökben nyugalommal és meglepedéssel fogadják dtcstelen hálálát. Sorsa rosszabb, mint a haldokló oroszáné, mert haláltusájában még arra sem méltatják, hogy megrugdossák. A hálátlan világ! Érdekesebb olvasmányunk volt az nekünk Zola Emil idegrázó regényeinél s Rudyard Kipling fantasztikus elbeszéléseinél. Mily izgalommal vártuk megjelenését. S ha megjelent, az iskola legelrejtettebb zugában elvonulva, magunkba merülve számítgattuk: «Hányadik vagyok?» «Mikor kerülhet rám a sor?» «Már megint elébem került egy protekciós fráter?» «Az öregek még mindig ott alkalmatlankodnak elől?» «Szörnyűség, milyen lassan megy ez a dolog?» Most ez a kedves kifakadásokkal teli változatos élet megszűnik és sorsunk lesz «a korévek szerinti előléptetés» álmos-szürkesége. «Mily szép és dicső, így szólal meg az egyik jámbor segédtanár kolléga, haladunk az abszolút igazság felé!» «Eh, feleli a hevesvérű «rendes», nekem nem kell még a mennyország sem — az unalom árán!»

Az elhanyagolt magyar nyelv a nagy-szebeni szász tanítóképző-intézetben. A napilapokból vettük át a következő hírt. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a nagyszebeni ág. ev. tanítóképző-intézetben tett látogatása alkalmával nyert tapasztalatai alapján leiratot intézett az erdélyi ág. h. ev. egyház konzisztoriumához, a melyben kifejezte azt a meggyőződését, hogy *az intézetben a magyar nyelv tanításában elért eredmény korántsem felel meg azoknak az igényeknek, melyeket e részben az 1879. évi 18-ik törvénycikk megállapít.* Midőn tehát erre az iskolafenntartó egyházat figyelmezteti, különösen hangoztatja, hogy a kitűzött célnak, vagyis a magyar nyelv eredményes tanításának nem felelhet

meg az eddigi eljárás, mely *csupán a nyelv módszerének és grammatikai szabályoknak elvont ismertetését foglalja magában*, hanem a követendő módszernek ki kell terjeszkednie főleg arra, hogy az intézet tanulóinak lehetővé tegye a magyar nyelv gyakorlati úton leendő teljes elsajátítását. A kultuszminister e leiratára az iskolafőntartó konzisztórium a jelentette a miniszternek, hogy az intézet tanári karának még mult év június hónapjában meghagyta, hogy a magyar nyelv eredményesebb tanítására vonatkozólag tegyen javaslatot és egyuttal még ugyanez évben elrendelte, hogy a beszédgyakorlat előmozdítása céljából az iskolában a törvényes tanórákon kívül egy társalgási órát állapítsanak meg. Ezenkívül továbbá figyelemmel a kultuszminister leiratában foglaltakra, újabban elrendelte, hogy a tanulókat hetenkint két napon arra kötelezzék, hogy a kölcsönös érintkezés nyelvétől kizárólag a magyar nyelvet használják, a mely rendelkezés végrehajtásának biztosítása érdekében a kellő ellenőrzésről is gondoskodik. E rendeletet a napilapok úgy regisztrálták, mint a miniszter nagyszombati látogatásának eredményét. Sajnos, mi nem hiszünk e rendelet sikerében. Mert a hol olyan világ van, hogy *a tanárok maguk alig, vagy semmit sem tudnak magyarul*, ott nem lehet semmi jóindulatot sem várni a magyar nyelv ügye iránt. S ha a miniszter úr azt hiszi, hogy a szász konzisztórium választat maga a derék konzisztórium is komolyan veszi, nagyon csalódik. Hát a többi nem magyar ajkú tanítóképző-intézetekben mi történik? Azokban sincs ám rendben a magyar nyelv szénája. Mikor szándékozik már a miniszterium ezt az ügyet egyetemesen rendezni? A rendezésen azonban nem barátságos rendeletek kibocsátását értjük, hanem az *állami országos tanítóképesítés és a tanítóképzők egységes felügyeletének szervezését* a törvényhozás útján.

Kimutatás

az 1902. évi december 25-étől 1903. január 26-áig befolyt tagsági díjakról.

1898-ra: Papp József (4 korona).

1899-re: Papp József (8 korona).

1900-ra: Kriek Jenő (5.55), Papp József (8 korona).

1901-re: Beér Ferenc (35 fillér), Gerencsér István (2.40), Krick Jenő (8 korona), Schultz Imre (8 korona), Papp József (8 korona), Ember Károly (8 korona), Kovalitzky Kornél (8 korona).

1902-re: Rohn József, Wohlmuth István, Oheroly János, Jaskó Károly, Borbély Sámuel, Faluvégi Albert, Vlaszaty Ferencné, Mezei József, Balló Aurélné, Marian Józsefné, Tomcsányi János, Keményffy Kálmán, Litschauer Teréz, Margitai József, Kiss György, Somogyi Pál, Kozora Endre, Hegedüs Paula, Grail Erzsébet, Sebestyén Gyula, Lakits Vendel, Sebestyén Stetina Ilona, Fehérmegyei Tanítótestület, Bánóczi

József, Drescher Irma, Tóth József, Dr. Baló József, Beér Ferenc, Farkas Sándor, Geöcze Sarolta, Dr. Vangel Jenő, Kárpáti Károly, Kuliszeky Ernő, Klotild-szeretetház, Daniel Jenőné, Bertha Ilona, Balogh Kálmán, Gockler Antal, Gör. kel. tanítóképző Balázsfalván, Párvy Endre Bertsch Ottó, Berauer József, Petrovác József, Sztára József, Tomesko Stefánia, Kovalitzky Kornél, Kozma Ferenc, Versényi Gábor, Kovács Béla, Silek Károly, Pókász Imre, László János, Watzesch Janka, Dudinszky István (8—8 korona), Miklós Gergely (4.05), Hodossy Béla (4.60), Krick Jenő (85 fillér), Papp József, (4.40), Répay Dániel (3.75).

1902. II. félévre: Kirchmayer Győző, Schreder Izabella, Margócsy Gyula (4—4 korona).

1903 ra: Áll. tanítóképző Kolozsvár. Horvay Ede, Mohar József, Érseki tanítóképző Esztergom, Kir. kath. tanítóképző Győr, Haller József, Polyák Mátyás, Szatmármegy. r. k. tanítóegylet, Horváth Antal, Dr. Baló József, Dezső Lajos, Farkas Sándor, Krausz Sándor, Láng Mihály, Nagy László, Németh Sándor, Pethes János, Orbók Mór, Répay Daniel, Simkó Endre, Snasel Ferenc, Somogyi Géza, Svarba József, Szöllősy István, Sztankó Béla, Dr. Vangel Jenő, Nagy F. Károly, R. k. tanítóképző Csik-Somlyón, Áll. elemi tanítóképző Bpest, Áll. polg. isk. tanítóképző Bpest, Orsz. nőképzőegyesület tanintézete, Áll. tanítóképző Pápán, Barcsa János, Balajthy Ilona, Boga Károly, Wollmann Elma, Pataki Vilmos, Karsay Jolán, Urbányi Karolina, Elekes Lajos, Lederer Ábrahám, Ev. ref. tanítóképző N.-Kőrös, Áll. tanítónőképző Pozsony, Áll. tanítónőképző Győr, Angyal Dezső, Áll. tanítónőképző Bpest (II. ker.), Hodossy Béla, Klotild-szeretetház (8—8 korona), Beér Ferenc (1.85), Dreisziger Ferenc (7.20), Geöcze Sarolta (6.40), Köveskúti Jenő (3), Keményffy Kálmán (2.40), Sente Pál (4.80), Zrinyi Károly (5.40).

1903. I. félévre: Vashegyi népiskola, Kiss Ilona (4—4 korona).

1904-re: Szöllősy István (40 fillér).

Horvay Ede,
pénztáros.

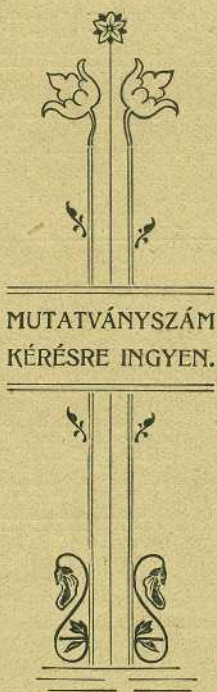
MAGYAR LÁNYOK

KÉPES HETILAP FIATAL
LÁNYOK SZÁMÁRA ◦ ◦

—SZERKESZTI—
TUTSEK ANNA

MUTATVÁNYSZÁM
KÉRÉSRE INGYEN.

Azoknak való ez a nagy gonddal s szeretettel szerkesztett lap, a kiknek a legnehezebb szép és jó olvasmányt adni, t. i. a fiatal magyar lánynak. A legjelesebb írók, festők, tanítók, tanítónők sorakoznak a szerkesztő segítségére s alig van magyar író, ki nem írna a MAGYAR LÁNYOK-ba. A szépirodalmi részen kívül ismeretterjesztő cikkeivel, továbbá a háztartás, kertészet, konyha, kézimunkák, női foglalkozások, divat stb. körébe vágó rovataival van megbecsülhetetlen szolgálatára lapunk a magyar lányoknak. // // // // // // // //

ELŐFIZETÉSI ÁRA

Egész évre 12 kor. * Félévre . . 6 kor.

Negyedévre 3 kor.

Kiadóhivatal: BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 10. SZ.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulatnak

ki lehet tagja?

Tagja lehet minden ajánlás nélkül bárki, aki évenként 20 korona
tagági díjat fizet.

Kedvezményei:

1. Kapja két-havonként a **MŰVÉSZET** című képes folyóiratot.
2. A társulat minden kiállítását **ingyen látogathatja**, ezenkívül öt jegyet kap családtagok számára.
3. A tagok részére évenként 30.000 kor. értékben műtárgyak sorsoltatnak ki.

A művészeti folyóirat címe: **MŰVÉSZET** Szerkeszti LYKA KÁROLY.

A **MŰVÉSZET** közvetítő fórum, mely összekapcsolja az alkotó művészt a szépért lelkesülő, műszerető közönséggel. A mi szépet és újat termel a magyar művészek vésője s ónja, azt a **MŰVÉSZET** a legmagasabb színvonalon álló sokszorosításban közli. Kéthavonként 70—80 oldalon tömérdek képet, rajzot közöl; a legjobb magyar munkákat, gyönyörű színes műmellékleteket, grafikai lapokat, eredeti rézkarcokat, szövegben pedig ösmerteti a modern és a régi művészetet.

A **MŰVÉSZET**

előfizetési ára olyanoknak, akik nem tagjai a társulatnak, 18 kor. egy évre, fél-évre 9 kor. Az előfizetési pénzek a **MŰVÉSZET** kiadóhivatalába küldendők: Budapest, VI., Andrásy-út 10. sz.

Aki be akar lépni az O. M. K. T. tagjai közé, kérjük: vágja le ezt, s kitöltvén, adja postára az O. M. K. Társulat címére, Budapest, VI., Városliget, Új Múcsarnok.

Tagbelépési nyilatkozat.

Alulírott az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat rendes tagjai sorába lépek s a társulati alapszabályok értelmében kötelezem magamat az 1903. évi] számított legalább három éven át, évenként 20 koronát, Budapesten, a Társulat pénztárába befizetni. Híköltöm magamnak viszont mindazokat az előnyöket és jogokat, amelyek ugyanazon alapszabályok szerint a Társulat rendes tagjait megilletik.

Hely és kelet: .....

Alíráds: .....